PLANINSKI VESTNIK 3

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXVI 1976

P L A N I N S K I V E S T N I K

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

IZHAJA OD LETA 1895

Mr. Tone Strojin	Razmišljanje o planinski propagandi	97
Dr. Matjaž Kmecl	O planinski zvestobi in podobnih rečeh	98
Stanko Lodrant	Šopek z Uršlje, Pece in Raduhe	106
Edvard Drofelnik	Severovzhodna stena Eigerja	109
Bojan Zupet	Lyskamm	111
Urša Kolenc	Dve prvomajski	113
Borut Lajevec	Čopov steber	116
Vojko Bizjak	Poznate belko?	117
Janez Brojan st.	Čez Kopice na Dovški križ	119
Dr. Karel Benulič	Osamljeni Rogatec	120
Janez Marinčič	Dve kratki, pa ne lahki	122
Sandi Blažina	Jugoslovanska alpinistična odprava »Cordillera Blanca 1975«	124
Peter Skoberne	Na Kožuf študent se odpravi	129
Vilko Mazi	Nekaj spominov na dr. Jakoba Prešerna	135
	Društvene novice	137
	Alpinistične novice	140
	Iz planinske literature	141
	Razgled po svetu	143

Naslovna stran:

Motiv s pomladanske poti
Foto Jožko Dolničar

Notranja priloga:

1 Jezerski Stog nad meglo bohinjskega kota – Foto Vojko Bizjak

2 Škrlatica junija 1975 – Foto Sonja Zalar

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana – pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojin, ing. Albert Sušnik, dr. Tone Vraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. – Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 100 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 160 din (9 US $). Oglase vodi Rado Lavrič. – Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

LETO LXXVI | ŠT. 3 | LJUBLJANA | MAREC 1976

vaša oranžada
dupi

uniles
MEBLO
industrija
pohištva in
notranje opreme
nova gorica
telefon 22 611

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

76. LETNIK

3 1976

RAZMIŠLJANJE O PLANINSKI PROPAGANDI

Trideset let dela v svobodi in več kot osemdeset let delovanja slovenske planinske organizacije je pravzaprav pomembno časovno sečišče za vprašanja, ki se nam porajajo ob problemih in perspektivah slovenske planinske organizacije. Velik obisk v naših gorah bi lahko pomenil, da se skoraj vsak odrasli Slovenec enkrat letno povzpne do katere planinske postojanke. Tudi številka nad 90 000 organiziranih članov PZS pove, da je zlepa ni taka množične družbene organizacije v Sloveniji. Skoraj vsak dvajseti Slovenec je član planinske organizacije. Planinstvo v vsah oblikah in intenzivnosti je sestavni del prostega časa pretežnega števila Slovencev. Planinstvo kot potreba človeka v urbaniziranem okolju je postalo tudi sestavni del fizičnega in kulturnega standarda Slovenca v novem času. Nedeljska migracija ljudi v naravo kaže, da ima planinska organizacija veliko zaledje simpatizerjev (naših potencialnih članov, op. p.). Ali je planinska organizacija storila dovolj, da tej množici planincev ponudi razen zavarovanih steza, oskrbovanih koč in predvsem samih gora še kaj več? Ali more na amaterski zasnovi delujoča planinska organizacija ponuditi še kaj kot planinske informacije in napotke, Planinski Vestnik, planinsko literaturo, vodnike in karte, organizirano GRS, turne smuke, tečaje in seminarje itd.

Če se izrazimo v statističnem jeziku, je naš prvi cilj, da pred 200-letnico prvega vzpona na Triglav – pomembnega jubileja vseh slovenskih in jugoslovanskih planincev – povečamo število organiziranih planincev na 100 tisoč članov. Samo število za tako majhen narod, kot je slovenski v svetovnem prostoru, ni tako pomembno, pa tudi ni cilj sam zase. Vsak organiziran planinec pa naj bo tudi planinski aktivist, ki okrog sebe zbira somišljenike in jim kaže zdrav način preživljanja prostega časa. Ena od nalog planinstva je tudi razgibati ljudi, fizično in duhovno.

Razvoj planinske organizacije v množičnost nas sili k razmišljanju: **kakšna naj bo propaganda za vpis v PD** tudi vnaprej? Ali današnji sistem evidentiranja članstva in tehnika pobiranja članarine ustrezata? Naša organizacija bi že zdavnaj presegla sto tisoč, če bi vsa PD rešila problem pobiranja članarine.

Ali ne bi kazalo poenotiti pobiranje članarine z bianco kartončkom po pošti za vse tiste, ki bi šele vstopili v organizacijo oz. tudi za tiste, ki bi radi poravnali članarino? Ali nimajo vsa PD tudi svojih tekočih računov za nakazila? Tako bi odpadla zamudna inkasantska pota in iskanje članov po domovih, po drugi strani pa tudi iskanje članov, da bi lahko zadostili letni članski dolžnosti.

In kako izboljšati propagando obiska gora?

Potrebujemo okusnih barvnih izdaj, leporelov, razglednic, nekaj albumov. Na tem propagandnem področju smo zaostali. Vsaka PD zase skrbi za svoje razglednice, iznajdljivi amaterji kreirajo ponudbo, majhne naklade pa dražijo cene, da o kvaliteti tiskarne ne razpravljamo. Ob vsem tem pa domače tiskarne delajo za tuji trg.

Ali sploh imamo prospekt Julijskih Alp ali morda Pohorja? Brezplačno razdeljevanje bi se kompenziralo z uporabo istih klišejev za planinske koledarje v razsežnosti razglednic. Kako to, da planinske motive »dajemo« založbam, ko so taki koledarji vendar ekonomsko upravičene naložbe. Estetska – vizualno predstavljanje naših gora je vsekakor tudi močan magnet za turistični obisk tujcev.

In najvažnejše: **Na kakšeün način propagirati planinsko dejavnost in alpinizem glede na njegovo vlogo in pomen za človeka?** Ni boljšega in smotrnejšega načina kot s planinsko kulturo. V planinski dejavnosti res ni širšega fenomena, kot je pojem planinske kulture. Z njo obsežemo pravzaprav človeško navzočnost v gorah, odnos do narave in do soljudi. Kulturo moramo prinesti s seboj, iz doline. Gore niso ustvarjene za elito, ne po poklicih, družbenem statusu, zdravju ali alpinističnih izkušnjah, v gorah je, žal, prostor tudi za nevzgojene. Na nas planincih je, da tudi takšne ljudi vzgojimo zase – s planinsko kulturo. Z vsem svojim delovanjem v gorah in v dolini, s knjigami, filmi, predavanji, fotografijami in predvsem z vzgojo smo si planinci ustvarili nekakšen kulturni podsistem kot sestavni del socialističnega humanizma. Planinska kultura ljudi je pomembna zlasti zato, ker se nanaša na tisti del človekovega prostega časa, ki bi ga sicer lahko uporabili manj smotrno in nezdravo. Kolikim smo planinci pokazali pot v gore, ko bi taki prav lahko zavili v gostilne, kavarne ali na slaba pota. Planinska kultura ni le tiha hoja po planinskih stezah, to ni le odnos do oskrbnikov, do starejših in do reda v planinskih kočah. To je planinski odnos do narave in družbe kot celote, ki si ga pridobimo s prebiranjem planinskih izbranih spisov, navel, vodniške literature, Planinskega Vestnika, z občudovanjem foto mojstrovin, gledanjem slikarskih del, do lastnih izkušenj in vedenja v gorah. Pomen in vlogo planinstva za človeka bomo najbolj propagirali s kultura, da bomo iz tkiva in soka planinskega izročila in kulture znali »izpiti srčno kri Zlatoroga«. Premalo se poglabljamo, preveč sledimo duhu časa tudi v gorah! Naše planinsko gibanje naj ohrani tisto, kar ga dviga nad dnevnim športom, senzacionalizmom in ga povezuje s kulturnimi vrednotami, ki jih je kot gibanje vredno. Planinstvo kot kulturna vrednota bo vedno imelo svojo ceno.

Kakšne možnosti delovanja v PD in v gorah torej lahko ponudimo članom in kako? Vzgoja je lahko tisto univerzalno, kar lahko ponudimo nečlanom in tudi članom. Prvim, da bi v gorah spoznali osmišljeno potrebo po smotrni izrabi prostega časa, članom, da bi posredovali planinsko vzgojo, kjer je to potrebno, v družini, na delovnem mestu, prijateljih in znancih. Imamo družbeno verificirano priporočilo, da je planinska dejavnost koristna za šolsko mladino. Cilj nam je, da iz enotno uniformiranih planincev ustvarimo čim več individualno osveščanih gornikov, ki bodo znali kaj več kot uživati na gorskih poteh, da bodo znali svoja doživetja preliti v vrstice in črte, na fato papir in filmski celuloid, vtisniti svojim doživeljem individualni pečat, dati fizičnim naprezanjem duhovno obeležje, smoter in obogatitev.

Kje smo, kako daleč hočemo?
Prostorske dimenzije »nebes pod Triglavom« smo raziskali po dolgem in počez, jih spoznali v letnem soncu in zimskem snegu, pokukali smo v najbolj skrite kotičke Zlatorogovih steza in vertikal. Še več, ogledali smo se tudi v Himalaji, od Trisula do Makaluja. Kaj Slovencu pomenijo gore?
Šestdeset odstotkov slovenskega ozemlja je gorato (nad 300 m). S katedro za planinstvo in smučanje pri Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani smo sramežljivo pričeli študijsko, na znanstveni osnovi spoznavati navezanost in zmogljivost Slovencev na gorski svet. Ali pa smo se kot planinska organizacija že javno vprašali, kaj hočemo in pričakujemo od katedre? Ali samo visokokvalificiran kader za planinske vodnike in smučarske učitelje, ali samo razne raziskave in študije? Ali ni študijska podlaga katedre nekaj širša, rekel bi interdisciplinarna? Vse dimenzije človekovega delovanja lahko najdemo v planinstvu in alpinizmu, od znanstvenih, rekreacijskih, zdravstvenih in obrambnih.

Vsako uspešno opravljanje planinske dejavnosti samo zase je propaganda za planinstvo, vsako dejanje v gorah tudi. Področje propagandne dejavnosti je mnogostransko, posebej centralne na PZS in posebej po društvih. Ob propagandi v PD pa se moramo še vprašati, kakšna naj bo vloga propagandnega odseka: ali naj bo organizator planinskih akcij ali zgolj informator in usmerjevalec ljudi v gore. Misliti moramo predvsem na novo ustanovljena PD, na PD v manjših krajih, oddaljena od višjih gora, na številčno šibkejša PD, ki nimajo dovolj kadra, tradicije in ne finančnih sredstev. Propagandnim odsekom takih PD moramo iz PZS in večjih PD nuditi predvsem informacije, razpise izletov in prireditev, podatke o planinski literaturi in jo posredovati.

Obveščenost vseh o vsem je prvi pogoj planinske propagande.

Vendar se delo na propagandnem področju ne sme izčrpati le v distribuciji informacij, temveč tudi v soustvarjanju pri centralnih akcijah. Zato imajo PZS in večja PD toliko večje naloge na propagandnem področju in odgovornost.

Naloge, ki jih zahteva sodobna propaganda, bomo izvedli lahko le v medsebojni solidarnosti, ki se kaže tudi v obveščenosti in v sodelovanju.

Propaganda je erupcija idej, animacija ljudi. Ideja potrebuje tvorca, brez njega je mrtva. Planinska propaganda je reformator osveščenosti in družbene aktivnosti članstva. Klasični prijemi so potrebni vedno, novi prijemi in posluh zanje osvežujejo in izboljšujejo.
Vsako planinsko dejanje – dobro seveda – je propaganda. Propaganda je vse. Tudi vsak član organizacije naj bo propagandist planinske dejavnosti in človeški zgled za neko družbeno dejavnost.
Ali smo kot planinska organizacija storili dovolj, da se planinsko delovanje članov izrazi in uveljavi? Praktično je manj kot pol leta ves gorski prostor nad tisoč metrov brez večjega števila obiskovalcev. Ali se zavedamo, kaj to pomeni za zdravstveno presnovo prebivalstva, ko je pozimi zaradi kurjenja v dolinah še več nesnage v zraku? Zimski, spomladanski in jesenski čas v gorah zahteva več izkušenj in znanja. Na ta čas množično nismo pripravljeni, naše gibanje je omejeno. Vogel, Krvavec, Pohorje so pozimi praktično planinsko nepomembni kraji, čeprav Rodica, Zvoh ali Kopa niso težke ture. Kdo še smuča zunaj pripravljenih smučarskih steza? Planinec naj bo tudi smučar!

Poleg 90 000 organiziranih planinskih članov v Sloveniji zahaja v naravo še več sto tisoč drugih Slovencev. To je ogromna rezerva potencialnih članov za planinsko organizacijo, zaledje, ki je nima nobena druga športna panoga. Vprašati se moramo, **kako doseči, da bi ljubitelji planinske narave postali tudi zavedni člani planinske organizacije.** Ali smo mar kdaj poskušali analizirati vzroke, zakaj ti ljudje še niso člani planinske organizacije?

Končno še problem, **kako »izboljšati« vedenje v gorah in v planinskih kočah?** Ostra graja slabih dolinskih navad ne bo spremenila ljudi, prej narobe! S pisano in govorjeno besedo (Planinski Vestnik, knjige, predavanja, vzorno vodeni izleti ipd.) bomo največ dosegli. Razmišljajmo raje o tem, kako bomo te oblike planinske besede približali čim večjemu številu ljudi, ki še niso naši člani. Dejstvo je, da naše založniško tržišče še ni zasičeno s planinsko literaturo. Vsaka dobra planinska knjiga je pošla v dveh letih. Izbrani spisi naših planincev so doživeli tudi po več ponatisov. Podobno lahko ugotovimo tudi za predavatelje in vodnike izletov. Leta in leta jih radi poslušamo. S tem raste tudi njihova kvaliteta. To so naši najboljši propagandisti, živi zgledi planinske besede pa tudi življenja.

Načelnik
kulturno-propagandne komisije
mr. Tone Strojin

O PLANINSKI ZVESTOBI IN PODOBNIH REČEH

DR. MATJAŽ KMECL

Štrosova Angelca z Velega polja mi je rekla, da moram spet kaj napisati za Planinski Vestnik. Trideset let je že tam gori.

Poleti pred naglo in nesrečno smrtjo je Mitja Mejak na Krnu sklenil, da bo prva knjiga, ki jo bo še napisal, planinska; navsezadnje je že čas, da poskuša dognati in sporočiti svoje planinske ljubezni. Krn je takšen hrib, da kar spodbuja ljubezenske izpovedi: mediteransko mil, zelen in cvetoč na južno, suveren in po gorsko surov na senčno stran, poln nabiralcev zelišč, kravjega zvonjenja in primorsko živahnih planinskih obiskov, krikov, vriskov, govorov, enako poln osupljivo prostranih mračnih ostankov vojne civilizacije. Same hkratne skrajnosti; eno ob drugi jih šele s polno močjo začutimo vsako posebej, to pa poraja močna čustva in želje, najrazličnejše sklepe.

Potem proti večeru mogoče sede (Mitja Mejak) v trdo naježeno pa prijazno travo, na robu proti drežniškemu prepadu, trava je pol rjava pol zelena, na vsak način pa iz nje poganja vse polno raznoterih rož, in gleda, kako se skozi rdečkasti poletni

čad globoko spodaj srebrno mujata druga k drugi Soča in Nadiža. Edino sta, kar se od tam spodaj, iz rdečkastosive zakajenosti vidi; težka, topla utrujenost, ki gospodari vsemu poletnopopoldanskemu miru, je v osupljivem nasprotju z vijugavostjo njunih poti; muhe so sitne; Stol, Matajur, Kanin, med njimi komaj zaznavni breginjski in soški koriti; čmrlj se v zateglih sunkih zaganja s cveta na cvet (zakasnele srebrne krvomočnice?); noge, ki že dolgo niso hodile navzgor in navzdol, so prijazno težke, mrhaste. Ni mogoče zaznati, kdaj, ampak že se na takšno ozadje pritihotapi vse polno ljubeznivih misli, dobrohotnih spominov, ki ne poznajo sovraštva, marveč samo nasmešno odpuščanje (vse je vendar tako daleč, tako spodaj). Nagnête se neskončno želja: treba bo storiti še mnogo, da bo življenje zmeraj tako odpustljivo in človeško; saj vendar ne gre spodaj v tisti nagneteni družbi, da bi si kar naprej podtikali noge in si nagajali s slamico v osebne časti in duševne nosove, se šli brezštevilne nesnažne igrice. Bolje se je umakniti v krnsko prijazno samoto in premisliti vse skupaj, kaj je pri tem narobe in kaj prav. Torej je potovanje na Krn predvsem premislek o vsem človeškem: svojem in drugem, pomirljivo očiščenje in napotek za ravnanje. Saj je že po svoji naravi Krn nekaj vmes (ali pa kar združitev): severne samoodpovedne asketičnosti in južnjaško toplega temperamenta, odurnosti in prijaznosti, zlobe in dobrotnosti. Iz tega se porodi velika želja, pravzaprav zapoved, ocena: napisati knjigo o tako bistveni stvari, kot je Krn! Vse drugo je v primeri s to nalogo naenkrat majhno, nepomembno, skoraj prazno, malo manj kot skoraj nič. Zdaj se je šele to odkrilo: zadušljivo svežega, poznega, rdečkastega in srebrnega poletnega popoldneva na prepadnem robu med severom in jugom.

Kdor zagori in gori od velike želje in nima več ne moči ne časa, da bi za ta del kaj storil, težko umrje. Staranje je kopnenje upov, usihanje načrtov; ni oporna palica za tretjo nogo, ni putika, ni selitev kosmatosti s temena na druge konce telesa, ni sivenje, ni oddaljevanje od rojstne letnice, marveč je izginjanje želja; ko docela zginejo, je človek mrtev, čeprav mu še niso mahali ne s križem ne z zastavo nad glavo. Kdor pa umrje sredi najbolj goreče želje, umrje mlad in zato nesrečno, zoper naravo in smisel obstajanja. Tako je umrl Mitja Mejak.

Pred številnimi leti sem peljal študentsko ekskurzijo po soški dolini; bil je majski pomladni dan, ves poln poganjajočega življenja, zraven pa deževno turoben in neprijazen, siv, kar se le da. Ni lilo, sem pa tja je samo malo poškropilo, megle so bile nizko in vrhovi nad dolino so se bolj slišali kakor videli. Tudi hladno je hotelo biti. Z avtobusom smo se malo zdolgočaseni, kakor pač takšnemu vremenu pristaja, vozili od Trente navzdol. Naenkrat se je na najbolj odljudnem kraju ob cesti z dvignjeno roko prikazala ženska, bržkone s kmetov, nekam žalostna in drobna, po spominu bi rekel, da celo takšna, ko da se še nikoli v življenju ni smejala. Za njo je stal potegnjen fantin, kaj čez dvajset, in bolj odsotno pogledoval, ves bled, prek materinih ramen. Prosila je za nekaj malega vožnje, zase in za fanta, do Kobarida, ne dlje. Potem smo se peljali dalje, enako tihi in potlačeni, ona pa mi je z glasom, ki bi mu rekel, da je ubit, če se ne bi slišalo preveč papirnato, če ne bi zaudarjalo po tinti in za ta del delalo ženski krivico, pripovedovala – ne da bi jo bil karkoli prosil ali vprašal – o fantovi bolezni, o tem, da je že od malega tak, da mu ni rešitve, da je zdaj to že gotovo, da fant to ve, da ga je začela to pomlad preganjati misel, kako prihodnjega zelenja ne bo več videl, da jo zato lepo prosi, čeprav ve, da ima prav zdaj veliko dela, saj imajo vendar dve njivi in živino, naj ga pelje v hribe na trentarsko stran, v Drežnico in na Krn, o katerem mu je, o čudni deželi, ki razvnema domišljijo, pripovedoval stari oče; on se je tam bojeval še kot avstrijski vojak. Dvakrat ali trikrat sem jo vmes začudeno pogledal, avtobus je enolično, mehanično ropotal in se zibal (vtis brezdušnosti, minevanja), pa ni spremenila svojega vdanega, težkega obraza, globoko prevezanega s črno klotasto ruto, vso presejano z zelenimi in rdečimi cvetki. Tik pred Kobaridom smo ju odložili, dan je bil še vedno enako pust, žalostnemu Cankarju podoben, izgubila sta se po klancu navzdol do starega mostu, takrat je bilo še vse šodrasto, makadamsko: tiha, ko da kaj težkega premišljujeta; najbrž sta res. – Šla sta veliki fantovi želji nasproti; bogve kaj mu je natvezil ded, ki so mu bile stotine metrov vklesanih stopnic zadaj proti Slemenu in za Batognico, po Rdečem robu, Lemežu in Šmohorju, brezštevilne kaverne, vezni rovi, okopi, telefonske napeljave po najbolj nesmiselnem, odročnem svetu, šrapneli, izsekavanje macesnovja na Krnskih podih, – ki so mu bile torej vse te reči mlada leta! Po mladih letih pa se nam vsem tako in tako zmeraj hoče in hrepeni, če so bila še tako neusmiljena in surova. Stkal mu je ded pravljico, podtaknil svojo željo, svojo slo po življenju, nesrečno bolehnemu, in zdaj je meglenega majskega dne, ko je Krn še zakopan v sneg in še celo vršna opast bržkone visi na severno stran, s svojo vdano materjo odromal zadnji želji nasproti; če ostane neizpolnjena nepotešena, bo težko umrl. – Ko smo se iz Kobarida peljali na onostran, kasneje, proti Smastu, smo ju še videli: še zmeraj sta čepela ob kantonu, više gori, v bregu, ob cesti na Drežnico; eni so videli, da imata razgrnjeno ruto in so hoteli vedeti, da jesta. Ampak, ali človek v takšnih dneh in urah sploh jé? Ko se vendar napreza za mnogo

pomembnejše reči! – Je željo prehitela nemožnost? Sneg? Led? Na koncu smrt? Naglo smo se oddaljili od tistega kraja in ju nismo videli več.

In spet Krn! Tisti samotni spomenik na Rdečem robu! Na tisti krvavordeči krpi, ki sem jo že nekje omenjal, ker mi ne gre iz spomina, med sivobelim apnenčastim puščavjem, na tistem zelenem stegnjenem in v vrhu tako lepo zaobljenem pomolu, ki ga z vseh strani razen ene obdajajo prepadi, tako da so zato pogledi nenavadno svobodni, očarljivi, pomirljivo zeleni in modri, dobrodejni. Ena najpresunljivejših legend slovenskega partizanskega boja, ki ni bil reven z nenavadnimi, junaškimi dejanji, ena najbolj čudnih skladnosti usode in narave: tam, kjer krvavi že narava, je izkrvavela truma mladih fantov; sredi najpopolnejše, najrazglednejše in najzaupljivejše svobode, ujeti v mišnico, pod poletnim soncem so se drug za drugim, težko, odpravljali v odurno temno in hladno onstran: polni želja po svobodi in sreči, mladi po rasti in po željah. In kar pretrese do konca: ena izmed mater je dala tam, na tem neponovljivem, samotnem pokopališču postaviti svoji materinski ljubezni grob. S sinom je umrla tudi ona; njen sin, njena želja. Težko je verjeti, da tam pod tistim civilizirranim znamenjem, kakršno bi lahko stalo tudi na ljubljanskih Žalah, počiva sinovo truplo: bogve kje v tistih skalah ali rdečih peskih je zares ostalo, prav mogoče je, da so ga z drugimi vred že zdavnaj prenesli dol na Sleme, kjer imajo padli fantje skupen spomenik, tukaj pa počiva mati, njena ljubezen, njena želja, njeno življenje. Na videz je daleč preživela sina, odživela težka leta in desetletja smrti.

Mi drugi, ki imamo srečo, da smo še živi, imamo iz vsega tega lahko samo potrjeno prastaro modrost, ki veleva, da je treba živeti vsak dan sproti in posebej s polno zavestjo, streči željam, storiti vse, dokler je mogoče, potem je prepozno. – Za ta del naj se spomnim Kocine, svojega starega tovariša, ki se je na zrela leta nespodobno planinsko zapustil. Ko sva leta nazaj skupaj služila vojsko, je še ves norel zaradi prevelike odmaknjenosti od gorenjskih hribov in od mlade žene: to oboje se mu je na čudne načine mešalo in enačilo. Za potešitev je hranil v »sanduku« nekaj fotografij oboje ljubezni. Med hribovskimi je veljala za najbolj imenitno, takšno, ki najbolj razvnema domišljijo, slika z reševalne akcije. Ni bilo sledu o kakšni panorami na njej, tudi reševalcev ni bilo videti, marveč samo črno, napihnjeno, pol razpadlo, pol mumificirano truplo. Slika je budila odpor, zadrego, celo gnus. Zraven je Kocina pripovedoval vsemogoče zgodbe; ena, ki sem jo bogsigavedi zakaj povezoval in jo še danes povezujem s sliko smrtnih ostankov ponesrečenega planinca, neizbrisno živo mi je ostala v spominu, čeprav se mi je že takrat zdela nekam znana, ko da bi jo bil že nekje bral, je govorila o zagrebškem hotelirju ali trgovcu, ki je v življenju doživel, tako so sklepali kasneje, polom; kakšnega, ni vedel živ krst; pojavil se je lepega dne mrk in redkobeseden v planinski koči in hodil dan za dnem na rob bližnje stene, pol ure navzgor. Tam je po ure in ure zrl navzdol, se pod večer vračal v zavetje in naslednje dni spet odhajal gor, dokler ga niso nekoč videli, kako je vstal, se zravnal, za trenutek postal na tisti skali in se potem pognal navzdol v praznino, v smrt. Srhljivo, zanosno! – Ampak kar je drastilo in – priznam – še danes drasti tisti kanec moje zavesti, ki se imenuje romantična domišljija, je velikanska, neskončna razlika med ponesrečencem s slike kot opredmetenim, odurnim, nepreklicnim, odpor zbujajočim koncem – pa med živo predstavo čutečega, želečega, obupujočega, barve in oblike, šume in glasove, raznotere vonjave zaznavajočega hotelirskega bitja. Ne vem, če sem kdajkoli v življenju bolj dramatično doživljal razliko med slastjo življenja in med ničevo praznino smrti kakor ob tisti Kocinovi sliki in njegovih zgodbah. Še več: če natančno premislim, se mi je v zavest, čeprav le šibko oblikovano, takrat vgnezdil nazor, da je slast življenja enaka tistemu gorskemu svetu, ki pomeni vsem nam iz gorniške tovarišije (kajpada bolj nedeljčkarske) nenehno željo, neizbrisno hotenje, nadležno in hkrati sladko hrepenenje. Brezupno priklenjeni na vsakdan si kar naprej prizadevamo v tisti svet in redke dni, ko se nam posreči, doživljamo zato toliko močneje, toliko bolj neponovljivo in bistveno.

Tako ima smrt gotovo eno veliko prednost za žive: spominja, surovo, grobo, strašljivo in zato kar se da učinkovito, kakšna neskončna slast je življenje. Človeka dela sposobnega živeti vsak dan, ko da je edini in najdragocenejši. Če je tak dan ves v skladu z večno željo v človeku, je seveda še dragocenejši, je tisto, kar je sploh najbližje smislu vsega tega prestajanja: tako nenavadno, tako redko enkraten, tako presenetljiv, da ga opremimo z vsakršnimi čudnimi in zanosnimi vzdevki: pravljica, »nikdarnebompozabil«, nepopisnoočarljivo, samonastoletenkrat, bajna dežela; in imamo pri tem vsak zase pred očmi kakšno takšno reč, ki nas je res iztirila in ki je zares ne bomo do smrti pozabili. Recimo kakšen zgodnji jesenski sneg na Triglavskih jezerih, jutro po njem, vse bleščivo, temnomodro jasno, belo ko dokončno neresnična nedolžnost, vse v srebrnih odbleskih, vmes pa oranžnost oktobrskih macesnov in dobrohotna, zavestna, hrapava rjavost številnih, še poletno toplih debel. Ali pa ugledamo kakšno sicer navzven prav ponižno in spokojno, potihem pa zlato visokopoletno uro počitka na enem izmed tistih od poti odmaknjenih vrtov, kjer se drenja raznih lukov, geranij in sreten. Ali obisk na Macesnovcu, kjer se v zadnjih jesenskih žarkih sonči debela

odrevenela kača. Ali sprehod na Kalško goro po skoraj pozabljeni lovski stezi iz Bistrice... Saj tega ni tako malo, se naenkrat začudimo; iz dneva v dan smo slabe volje, ker se tako redko odpravljamo v svojo željo, zdimo se premalo zvesti, ko pa zbezamo spomin v defile, se naenkrat nabere najrazličnejših poti in vsakršnih pravljic, »nikdarnebompozabilov«, nepopisnosti, »samonastoletenkratov« lepa množica, nad katero imamo tiho dopadenje in se je sploh ne moremo nagledati od istega veselja.

Oja, saj živimo, smo sami s seboj zadovoljni, saj gre; ne bojo nas na koncu zagrebli, ne da bi prej marsičesa ne videli in ne skusili!

Skusili?! Kaj pa ta grenka kaplja vmes? – Seveda, tudi skusili: recimo lastno poniglavost. Seveda tudi drugo, ampak tisto je za slast, lastna poniglavost pa greni in ni prijetna. – Imel sem na primer dan časa in sem jo že navsezgodaj potegnil iz Ljubljane, da bi »pohodil« Kopico in Zelnarico; zvečer sem moral biti doma, zato se je mudilo, ponujal se je užitek, brezskrbnost je v zvezi s takšno naglico bila v zraku.

Pohajal sem, daleč naokrog sam po tistem samotnem svetu, rinil ves čas na rob oprezat dol v jezersko dolino, kjer so se odpirali pogledi na dvojno, potem na ledvično jezero in na koncu še po zgornjih mlakah. Bil je poleten dan, polna sezona in po poti tam doli je mrgolelo prijazno navdušenih in glasnih transverzalcev, sindikalistov, mladincev in mladink, družin in upokojencev, drug drugemu so delali napoto.

Tu gori pa je bila nepopisna, že kar neresnična samota; malo proč noter pod Kredo se je videla steza z Dednega polja, ampak je bila prav tako odljudna, brez živega bitja; tudi kozlov ni bilo, še ptičev ne, samo muhe – teh je bilo še kar. Potem pa kar naenkrat malo manj ko z nosom butnem v ovco. Ampak ne celo: z glavo je tiščala v nekakšno skalno špranjo nad potjo in ni dala glasu iz sebe, samo zadek je molela ven, sem in tja ji je noga potrzala od kakšne sitne muhe. Zavpil sem nad njo: mogoče malo iz strahu nad nenadnostjo. Nič, še mignila ni. Udarim jo po stegnu z dlanjo: bolj ljubkovalno ko zares. Spet nič. Pomislim, da je ne smem še enkrat, ker se lahko sesuje, razpade. (Strah kajpada.) Obenem me prešine vprašanje, od kod neki bi se mogla vzeti. Samo oddaleč, kvečjemu z Dednega polja, če še sploh pasejo tam, planino že nekaj časa opuščajo. – Pocukam jo za dlako in spet z grozo pomislim, da je privid, da se zdaj zdaj zruši na tla – z golo luknjasto lobanjo, ki so ji že vso živo oblogo, še najprej pa oči, obžrle mravlje, skljuvali ptiči; zanka usode, znamenje bogvečesa neprijaznega, pretnja. (So kdaj trenutki, ko se zazdi resničnost tako nenavadna, da je že kar na robu fizičnega, že kar pol koraka v nekem docela drugem, našemu izkustvu neumljivem, nedostopnem, skrivnostnem svetu.) Če bi se kostoglava ovca zares zvalila dol name, bi bil to debel šok; zajela me je samoobrambna panika, urno sem jo pobral od skrivnosti proč. Meščan! Čez četrt ure me je potem preplavil hud sram, razum povzame vajeti v roke: strašno se posmehuje, ne preneha, pol poti imam pokvarjene. Zlezem na Zelnarico; tolikokrat, neskončnokrat sem si želel, ko sem si želel, ko sem jo gledal z njenim mogočnim previsom nad zgornjo dolino, da bi bil gori, zdaj sem tu, pa ne vidim nič, mislim na tisto ovco. Stvar je čisto jasna: žejna, zgubljena, iščoča vode, vsaj vlage, se je z glavo zagozdila v precep in ne more več ven, poginila bo. – Kar pri tem razburja, pa ni ovca; je panična poniglavost te krone stvarstva, ki leži na Zelnarici in razkazuje svoj prestrašeni trebuh soncu. Še malo prej, ko je – samotno izjemna – ta krona oprezala za glasnimi planinskimi množicami ob Ledvički, si je bila neznansko všeč, zdaj bi se najraje požrla. – In požrla bi se bila še mnogokrat pozneje, ko se je te reči preganjavično spomnila. Najbolj ponižno presenečenje lahko olupi človeka do golega.

Takšne reči je najbolje pozabiti (če se da) in se spomniti česa boljšega. – Recimo dneva planincev 1973; takrat sva si z Vladimirjem sklenila od blizu ogledati Debeli vrh, to mogočno zadevo sredi fužinskih planin. Hrib je bolj daleč in je treba vmes prespati; hvalabogu planina v Lazu še diha in se dobi kaj sena za pod glavo in rit – čisto pod Konjskimi policami, kakor se menda imenujejo južna pobočja debelovršne gmote. Bil je že večer, ko sva prijavila glavni majerici svoje potrebe in načrte: sobotni večer, ko je že tako in tako vse polno, pa še fužinski (fežnarski) moški so prišli po ženske in živino, pa jamarjev brez števila, ki so hoteli prav naslednji dan zlesti v važne okoliške luknje in brezna, za navrh pa še midva! Zato je bila glavna majerica na moč zaskrbljena, dolgo je zmajevala z glavo, ko naju je poslušala in gledala. Po drugi strani pa je spet res, da ni mogoče kar tako, brez nadaljnjega pod noč odsloviti dveh solidnih, resnih tovarišev v najbolj zrelih letih; pa že po obrazu kažeta, da še na najmehkejšem senu, mestneža, ne bi spala kaj prida. Revežev se je treba usmiliti in tako se je potem z različnimi zamotanimi rošadami in kombinacijami doseglo, da se je sprostil prijazen, majhen, lesen apartma na spodnjem koncu naselja.

Večer je bil romantičen, kar se da: jasen čist, slastno po neponarejenih in neizprijenih kravjekih dišeč, s šumečim studencem, s spokojno živino, ki je glasno postopala okrog stanov, hrupno sopla, prežvekovala, mukala. Kot nalašč za romantične planinske dame, ki o takšnem večeru gotovo sanjarijo vse življenje. Postelji sta bili dve ozki

leseni koriti, v njih pa najmehkejša mrtva, kar sem jo kdaj v življenju imel priložnost spoznati. Vse sicer tako trdno, da se ne bi zlepa komu udrlo, tudi dvema ne. Preden sva zlezla vsak v svoje, sva napravila še majhen obhod po »vasi«, sredi katere dominira palirsko neoporečno sezidani, estetsko pa prav tako neoporečno zafušani švicarski »farovš« – iz sirarne vikend. No, ampak je bila hvalabogu noč in ni toliko motilo, ker se ni videlo. Povsod, z vseh koncev so se svetile kakšne luči in ob vsaki bajti se je polglasno, obzirno, tiho govorilo in pelo. Res, čista romantika. (Ker je bila tema, še običajnega straha pred biki za svoj rdeči pulover nisem imel.)

Ker ni bilo pravih pogledov in iz bojazni, da ne bi v dokončni in popolni temi zgrešila svoje nastanitve, sva se potem kmalu vrnila. Vstati bo treba zarana, zarana pa lahko vstane samo tisti, ki gre zgodaj spat. Urno sem se skobacal v spodnje korito, nekam bolj varnega sem se počutil tam notri, čeprav je vlez zahteval nekaj telovadne spretnosti. Kakšen večer! Dišeča trava, sopeča živina, studenčno oster zrak, še zaspati se ni dalo. In se res ni, kar je postajalo sčasoma manj romantično in na koncu že kar nadležno. Končno sem le nekoliko zadremal in ravnokar so se mi začele sanjati važne reči, ko so me iz sanjsko spletajoče razgibanosti nemilo prebudili debeli, glasni udarci s kolom po glavi. Ampak kako to, sem še utegnil ves motoglav pomisliti, saj sva zvečer vrata na debelo zapahnila, pač pred eventualnimi planinskimi roparji! Takoj nato sem že vedel, da tisti ropot hvalabogu ni nastal od kolov po glavi, marveč ga je povzročal nekdo, ki je stal pred vrati najinega apartmana, svetil z baterijo skozi špranje, tolkel po deskah in na ves glas vpil vse možne psovke in kletvice, nemško-avstrijske, madžarske in seveda vse znane in neznane serije balkanskih, nakar nas je po slovensko preklel in zatulil: »Odprite!« Pa kako je tulil! Na, zdaj pa imam, sem pomislil v svojem koritu, če se vname kakšen tepež, še ven ne morem tako hitro, da bi je poprej kako ne skupil. Še najbolj varno bo ostati notri v kišti, vhod vanjo je tako ozek, da se s palico komaj zraven pride, kvečjemu s kakšnim solzilcem.

»Vladimir,« pravim previdno, potajeno, »a slišiš«?

Seveda je slišal; bil je tak ropot in vik, da bi se tristo let stari pastirski predniki lahko zbudili. Očitno je molče premišljal, kaj storiti. Oni zunaj pa je kar naprej in čedalje glasneje prakticiral in produciral svoj repertoar, vratom je grozilo, da se razletijo. Končno ga je Vladimir nad mano poprašal:

»Kaj pa je? Kdo pa je?« – Zdaj se je šele vsulo!

Vse sva bila, samo človeka ne, še rukzake in gate nama je preklel.

Ni preostalo drugega, Vladimir se je skobacal s svoje travnate pernice, posvetil z baterijo, odprl vrata, tam pa se je namesto ustaša z nožem med zobmi pojavil

---

SMUČARSKA REGATA

Slovaki so vpeljali novo regato na akumulacijskem jezeru Orava sredi slikovite gorske pokrajine. Regato so popularizirali in jo nameravajo vsako leto prirediti za mednarodno športno javnost. Strmine okoli jezera omogočajo veleslalom, jezero pa jadralne tekme. Jezero napajata dva mogočna hudournika. Slovaška tiskovna agentura v Bratislavi, ČSSR, rada daje natančne informacije o tej športni kombinaciji »Sea and Ski«, kakor jo za mednarodno publiko imenujejo.

T. O.

BREZ ŠERP V HIMALAJI NE GRE

Vsaj tako pišejo znani himalaisti, češ da je tudi z najmodernejšimi metodami pomoč hrabrih domačinov nenadomestljiva.

Pleme ali ljudstvo, ki ima ime Šerpe (zelo pogosto se piše z malo začetnico, ker je postalo občno ime s pomenom višinski nosač) šteje le kakih 60 000, med njimi jih je kakih 300 sposobnih za najtežje naloge pri himalajskih vzponih, naloge, ki lajšajo življenje in delo »sahibov«.

Šerpe – nosači, ki pridejo z bremeni samo do baze, so v himalaizmu sicer zelo potrebna kategorija, vendar za vzpon na vrh manj odločilna.

Mnogi iz tega šerpovskega vršička so se že ponesrečili, samo pri eni nesreči 1970 je bilo deset mrtvih Šerp. A to ni edino, kar je pripeljalo do pomanjkanja vrhunskih – šerp. Vedno več je ekspedicij, v Nepalu so celi »plazovi« turistov, pri katerih je zaslužek lažji.

T. O.

čedno dostojen, puhlobrad in hipoma pohleven obrazek. Še en jamar, se je hitro skazalo, ki ni mogel priti prej; včasih, pravzaprav zmeraj, so stanovali v »najini« depandansi, naj se oprosti pomoti, preklinjanju in sploh grdemu govorjenju, res ni hotel, ni vedel in želi lahko noč, tak je pač način njihovega pogovarjanja; bo že našel, kje so drugi, res ni hotel in res želi lahko noč. Potem se je odspotikal po temi.

Na, hvalabogu, sva si izmenjala oceno položaja, prvo težavo smo kar srečno prebredli! Ni pa bilo več prave spokojnosti, prevznemirljivo je bilo in tudi kravje sopenje, ki v vsej dostojni bukolični literaturi velja za pomirjajoče, se ni izkazalo kot dobra uspavanka.

Končno se je nekako zadremalo in spet so se začele prikazovati važne sanje: takšne, ki se zdijo najbolj primerne za noč pred dnevom planincev – o Triglavu. – Najprej se je prikazal Tof, ki se pelje z motorjem po klinih na vrh Triglava, v rokah drži zastavo, zraven nekaj momlja, pa se ne sliši natančno kaj, kakor da moli. Malo za njim prikorači tisoč jubilejnih žensk, ki vso pot limajo plakate za razne tovarne in ustanove, ki so jim plačale avtobus do podznožja in vola, da ga bojo spekle in pojedle, ko se bojo lačne vračale; vmes je nekaj desetin moških, ki na vrhu Triglava držijo govore, vseh tisoč žensk joka, Tof dela okoli njih z motorjem in zastavo častne kroge; ker je že zelo malo prostora, mora včasih malo poskočiti kar po zraku, takrat vseh tisoč žensk prestrašeno in navdušeno zavrešči, govornikom pa zastane beseda; gôvori še niso vsi končani, ko se prikaže truma mladeničev z dolgimi lestvami, izkaže se, da je mogoče te lestve sestaviti v eno samo, 136 metrov dolgo: če je vreme popolnoma brez vetra in če jo postavijo navpično, lahko nekdo kot prvi v Jugoslaviji zleze po suhih tleh 3000 metrov visoko. Fenomenalno! Prostor! vpijejo mladeniči, vreme je brez sape, sonce sije, lestve že sestavljajo, nihče se noče umakniti, vsi bi bili radi pri tem zgodovinskem dogodku, tri tisoč moških, ki so vso noč poprej in že zdaj ves čas oprezovali za tisoč ženskami iz kredariške, planinške in Vodnikove koče, zdaj prav tako na vse kriplje hiti gor, v daljavi se že kaže sekcija vrhunskih letalcev z zmaji, ki se bodo z lestve spuščali na vse strani neba, za njimi prihaja devetnajst različnih godb na pihala, ki želijo s slovesnim muziciranjem počastiti Triglav, združeni pevski zbori pa se pomikajo čez Zaplanjo od Doliča gor (Tof še kar naprej dela motociklistične častne kroge, zelo ga slikajo). Potem za hip vsi ostrmijo: od Velega polja korači sto petnajst očetov s koši, v katerih nosijo najmlajši planinski naraščaj – noben kričač tam notri ni več kot dve leti star! Takoj za njimi strumna planinska sekcija upokojenskega društva: sto devetdesetletnikov – živa reklama za planinsko zvestobo – krepki so in bodri, le precej pogosto se ustavljajo in nagibajo steklenice.

Od primorske strani tovori velikanska truma čvrstih in vdanih mož na kose sestavljeno barko, na vrhu bi jo radi sestavili, da bo to prva ladja na Triglavu! Pot jim curkoma

---

ŠISPARE V KARAKORUMU (7619 m)

Šispare (7619 m) je bil cilj nemško-poljske ekspedicije 1974. Poljskih članov ekspedicije je bilo sedem, Nemci so bili štirje. Bila je v Karakorumu od konca aprila do septembra 1974. Šispare ali Pasu-peak leži v severozahodnem Karakorumu v skupini Batura. G. O. Dyhrenfurth ga je v svoji lestvici po težavnosti uvrstil na 49. mesto v Himalaji. Bil je do leta 1974 eden najvišjih, doslej še neosvojenih vrhov. Ekspedicija je šla po dolini Hunza od mesta Gilgit do vasi Pasu, odtod pa je po ledeniku Pasu krenila do vznožja gore Šispare ali Pasu. Uspeh ekspedicije je pomemben, gre za manj raziskani predel Karakoruma. Vodja nemške grupe Borcher je ostal na gori, pobral ga je plaz in ga zakopal v ledeniški razpoki. Niso ga mogli rešiti.

Do povezave med Nemci in Poljaki je prišlo na študentskem srečanju varšavskih in münchenskih študentov v Alpah. Nemci so prišli na obisk v Tatre in prijateljstvo se je skovalo. Pakistan se je za dovoljenje pustil prositi, a konec 1973 je »permit« le prišel. DAV in Klub Wysokogorski sta začela z organizacijo. Člani so bili med drugimi zelo znani in uspešni poljski himalajec Jacek Poreba iz Krakowa in ne dosti manj znani Janusz Kurczab. Oba smo že srečali na himalajskih poteh. Drugi člani so bili še: Martin Albanus in Hubert Gleicher (Freudenstadt), Heinz Borcher (München), Leszek Cichy (Varšava), Miroslav Dabrovski (Varšava), Marek Grohovski (Lodz), Jan Holnicki (Varšava), Piot Kinlop (zdravnik, Lodz), Ryszard Marczoniak (šofer, Wroclav), Andrzej Mynarczyk (Varšava), Herbert Oberhofer (München) in Marciej Piatskovski (Varšava). S kamionom so prevozili kar 10 000 km od Varšave do vasi Pasu. 5. maja 1974 so odšli iz Varšave, 3. junija so postavili tabor 1 v višini 4850 m. Pri delu za tabor 2 je Nemce presenetil plaz v višini 5400 m. Opast je izgubila ravnotežje in zgrmela po ledeni strmini kakih 500 m navzdol. S seboj je spodnesla Borcherja. Ni bil hudo ranjen, močno pa šokiran. Naslednje jutro je krenila ponj

lije z obraza, a ne odnehajo. Z druge strani prinašajo železničarji lokomotivo: prva lokomotiva na Triglavu! Oglasijo se silne salve. Medtem je namreč vojska, ne da bi kdorkoli opazil, kakor to pač vojska zna, pritovorila kanone, jih bliskovito vsem za hrbtom seslavila in ustrelila trideset salv Triglavu na čast, samo Triglavu na čast! In že se zgrinjajo krajevne delegacije: med prvimi je na primer stopetdesetčlanska iz Srednjega Kašlja. Srednji Kašelj je majhna vas in se je morala zelo pomujati, da je spravila sto petdeset glav skupaj! Česa takšnega, tolikerih darov, tolikšne časti, tolikega ljudstva glasbe, vdanosti, govorov Triglav gotovo še ni doživel, pa že dolgo stoji. Zrak je poln navdušenja, vreme idealno, vedno novi in novi pogumneži se vzpenjajo po lestvi na 3000 metrov. Sonce žge – in zato narašča žeja, kmalu je vsesplošna. Ljudstva, ki jih je izmučila in izžejala dolgotrajna dejavnost, se začno ozirati naokrog – in že uzro, kako se Kredarici približuje znana peterica konjičev iz Krme, tistih, ki skrbijo za proviant. Za hip vse zajame vznemirjenje, potem zavalovitev in med velikanskim vpitjem jo nenadoma vse udere navzdol: piva na peterih konjskih hrbtovih ne more biti za vse, prvi ne bodo žejni. Sproži se strašen ropot, Triglav se podira, konji bežijo, Tof dirja za njimi z motorjem, muzikant iz združenih godb je za zadnjim konjičem zadegal kontrabas, 136 metrov visoka lestva se je zvrnila na Zeleni sneg in se raztreščila na praelemente, po zraku frčijo steklenice piva, za vsako se z velikanskim vpitjem in stegnjenimi rokami meče množica pivcev; po docela nepredvideni smeri pripelje z vrha, ki se še naprej podira pod slovenskim ljudstvom, lokomotiva; samo združeni pevski zbori so še za nekaj trenutkov ohranili razsodnost in disciplino: vsa reč jih je zatekla prav na sredi prepevanja himne Oj Triglav, moj dom, kako si krasan! pa so jo morali odpeti do konca; njihov pevski zanos stopnjuje dramatičnost trenutka. Vendar potem na višku vse zgine, zavlada popolna tišina, Triglav se je podrl v nekakšen mrak, ostal je samo kup kamenja, premešanega z najrazličnejšimi smetmi. Strah me je, čisto sam samoten blodim po starih limonovih olupkih in tetrapaku, po avstrijskih embalažah (ki med triglavskimi smetmi zavzemajo važno mesto), po čokoladnih papirjih, po damskih vložkih, po konzervnih škatlah vseh razsežnosti in oblik, oziram se, če se morda od kod le res ne približuje izlet 100 smetarjev, kakor se večkrat na pol za šalo na pol zares želi, pa ni žive duše smetarske, pospravljavske na obzorju. – Zdi se, da je ostanek Triglava nekam žalosten, pa ga potolažim: Eh ja, saj so ti prinesli največ, kar zmorejo in znajo ti vrli Kranjci, Štajerci in Primorci; vso svojo domiselnost in nesnažnost, verovanja in strasti, ladjo in lokomotivo, lestvo in motor; vse, kar so, drugega nimajo in ne znajo. Si se moral pač od tega podreti, od te velike ljubezni, bog pomagaj, drugače ni šlo! – Na zemljo se je spuščala tema in nekje čisto blizu je apokaliptično tulila sirena.

---

petorica, med njimi izredno izkušeni Poreba. Spravili so ga k sebi. Naslednje dni so postavili tabor 2 in 3 v višini 6250 m in še so mislil na vrh. Potem se je vreme skazilo in morali so deset dni čakati na izboljšanje. Nato so napredovali po strmem grebenu s prepadi do 2000 m na vsako stran. Imeli so srečo in 21. julija 1974 so na vrhu zaplapolale poljska, nemška, pakistanska in zastava OZN.
Naslednji dan je odšla proti vrhu druga, manjša skupina. Tu je bil Borcher, ki mu gora res ni bila naklonjena. Zgrabil ga je plaz in ga zakopal. Iskali so ga, a zaman. Kdor se količkaj spozna na plazove, ne bo vprašal, kako to. Kdor pa si predstavlja – četudi tega ni doživel sam, razmere v višini 6000–7000 m, bo kvečjemu vprašal, kako so ušli plazu Borcherjevi tovariši. Za las je šlo, pravi poročilo.

T. O.

ŠE O AUFSCHNAITERJU

Ime Aufschnaiter je za zmerom zapisano v zgodovino alpinizma. Bil je velik kot alpinist pa tudi kot raziskovalec. Doma je bil iz Kitzbühla, kemijo je doštudiral v Innsbrucku in Münchnu in sicer agrarno smer. Istočasno je absolviral tudi tehnično visoko šolo v Münchnu. Tu je prišel v družbo velikih alpinistov iz prvih let po prvi svetovni vojni, med katerimi sta bila tudi Bauer in Welzenbach. Svojo »šolo« je naredil v Wilder Kaiser, nato splezal več prvenstvenih smeri v Alpah, Andih in na Kavkazu. Leta 1929 in 1931 je bil z Baurom na Kangčendzöngi (Nemci so radi pisali Gangchendsönga, Angleži so transkribirali Kangchenjunga), na tretjem najvišjem vrhu na svetu (8578 m). Izkazal se je tako, da ga je l. 1936 nemška himalajska družba imenovala za svojega prvega sekretarja.
Nemška himalajska ekspedicija 1939 na Nanga Parbat je za rekognosciranje izbrala ing. Aufschnaiterja. Ko so sestopali z Diamirja v Nanga Parbatu, so zvedeli, da je

Vendar ni bila sirena, ampak laška krava, ki je ležala v zavetju za najinim apartmajem in je morala tudi imeti hude sanje, da je od strahu mukala. – Pa ni sanjala; enostavno – jutro se je že naredilo in razglašala ga je s petelinjimi strastmi in nagoni. Torej smo končno prestali turobno, razburljivo, naporno noč in odpiralo se je pravo, nesanjsko, mnogo lepše, jasno planinsko jutro. Vladimir, ki hoče biti neoporečen, kjerkoli se znajde, se je že bril (da bi se prikupil spotnim kozlom); ko je bil končno čisto gladek, sva se zahvalila prijazno resni glavni majerici, pospravila za sabo, pobrala prtljago in jo odmahala, sprva polomljena, potem pa vse bolj čila, po grapi navzgor proti vrhu. »Prestali smo zadušno noč, svobode luč nam gre v pomoč,« sem v mislih na ves glas prepeval pesem iz starih vojnih spominov. Na nebu ni bilo oblačka, užitek nad užitki! Nad sedlom sva že izplavala iz sence, na vrhu prelezla tisto znamenito špranjo (ki sva jo nazaj grede modro obšla, kar je zelo enostavno, čeprav novi julijski vodnik te možnosti ne upošteva), na vrhu pa sva spet lenarila na soncu, uživala vsakršne razglede, skušala dognati, ali ima Triglav črno planinsko kapo za praznik ali ne, pa se s prostim očesom ni dognalo, se zabavala nad jamarji, ki so globoko spodaj na stoško stran, ko kakšne mravlje ali štrigalce, ki ne vejo, kaj bi, gomazeli okoli široke črne luknje, končno pa le zginili vanjo, in sploh slavila dan planincev na najbolj dostojne in priljubljene načine. Potem sva se še potepala po Stogih in mislila na Štrosovo Angelco, ko sva gledala proti Velemu polju (same prijazne misli, na primer na njene žgance!), pila zadružno vodo na Jezercu, kjer so razboriti povojni bohinjski zadružni možje, kakršnih danes ni več, lepo in hvalevredno napeljali vodo po cevi v obsežno korito, naprava pa še danes brezhibno deluje, jo ubrala na Krstenico in po tisti dolgi, klobasasti, kamnasti, nerodni, obup zbujajoči, odvečni poti v Voje.

– Od kod me je že klepet zanesel na Krstenico?

Aha, že vem, od nesrečnega pokojnega Mejaka in njegove zadnje želje, da bi napisal knjigo o doživetju svoje planinske ljubezni. Ustrašil sem se za svoj čas, ki nas vse tako pasje za vrat, pa sem na vrat na nos pohitel popisat svoja hribovska doživetja; nastalo je tole, brez repa in glave, zmešana vrsta vseh mogočih dogodkov.

Vendar, če natanko premislim: drugače jih ne doživljam, teh naših hribov. Takole, preprosto, malce zmešano, sprotno, vse polno barv in vonjav, precej glasov, vmes kakšna bolj čudna misel, kakšen strah, vse preplavljeno s prijetnim telesnim naporom, pa spet kakšen prijateljski pomenek, kakšna žival, vse polno rož in drevja in – zvestoba. Brez zvestobe ni nič. Za zvestobo sem na čelo postavil Angelco Štrosovo; posebljenje zvestobe je, trideset let je že tam gori, skoraj toliko ko Tošc; naročila mi je, naj spet kaj napišem – in sem poskusil: za njen trideseti planinski god, v čast njeni in vsakršni planinski zvestobi, ki bi morala lepšati vsakogar izmed nas.

---

izbruhnila druga svetovna vojna. Angleške oblasti so odredile, da se morajo Nemci internirati v Dehru Dunu (severozahodna Indija). Aufschnaiter je ostal v tem taboru štiri leta in pol, na kar je zbežal v Lhaso (1944–45) in se tu zaposlil pri tibetski vladi. Kot tak je izgubil avstrijsko državljanstvo. Vrnila mu ga je tirolska deželna vlada leta 1972, poldrugo leto pred njegovo smrtjo.

V njegovi zapuščini je mnogo znanstveno zanimivih stvari. Med drugim je leta 1964, ko je bil v Nepalu kot strokovnjak Združenih narodov s pomembno nalogo, da organizira agrarno produkcijo, blizu tibetske meje našel v podzemskem svetu risbe iz zgodnje budistične dobe. Z najdbo sta se takrat ukvarjala dva nemška znanstvenika. Aufschnaiter je natanko raziskal severno stran Nepala, cele tedne je bil na potu, slabo opremljen, z enim samim Šerpo. Hranil se je le s hrano domačinov. Celo šotora ni vselej jemal s seboj. Tak je v Himalaji prebredel na stotine kilometrov po najbolj težko dostopnih dolinah. Seve se je z ljudmi sporazumeval v njihovem jeziku.

T. O.

AMERIŠKI GORSKI REŠEVALCI NA OBISKU V EVROPI

American National Ski Patrol je zimska reševalna služba v ZDA, ki si je februarja leta 1975 prišla ogledovat avstrijsko reševalno tehniko. Kar 175 ameriških reševalcev (Patrol Men) je prišlo v dom ÖAV v Innsbrucku in se nato porazdelilo po kočah, ki so opremljene z reševalnimi napravami in pripravami. Avstrijci so jim pokazali vse: prvo pomoč, transport z akia, s spetimi smučmi, z Jennyjevo nosilno vrečo (novost!), sondiranje, iskanje s psi in z elektroniko, filme o reševanju itd. Zvrstilo se je tudi več medicinskih predavateljev. Srečanje je vodil zdravnik polkovnik dr. E. Jenny (ÖAV).

T. O.

ŠOPEK Z URŠLJE, PECE IN RADUHE

(Za tridesetletnico gimnazije na Ravnah 1945–1975)

STANKO LODRANT

I.

Odkar so Kugy, Gregorin, Lovšin, Avčin... tako lepo zasukali planinsko pero, se mi zdi pregrešna že misel, da bi kaj dodajal. Kaj alarmantnega tudi ne morem napisati, ker je bera mojih srečanj z gorami povprečna, prav nič eksotična; nisem bil na Kilimandžaru ne na Popocatepetlu, da o Kavkazu ali Himalaji sploh ne govorim. Neka nadpoprečna planinska žilica je sicer res v naši družini, saj so trije moji bratje bili na Mont Blancu, vendar to so bili oni, ne jaz.

Ko bi bil slaven pisatelj, bi verjetno iztisnil iz sebe spomin iz mladosti: črtico z opisom, kako so me zvabile gore, ko sem bil kot mlad pobič z očetom na romanju k solčavski patroni Mariji Snežni. Neskončno dolge ure hoje ob Meži, sreča, ko si morda lahko malo prisedel na kak lojtrski voz, prenočevanje na senikih, vse to je v spominu že precej obledelo. A prvi pogled s Slemena, med divje skalnato Raduho in zeleno Olševo, na ves venec Savinjskih planin, še bolj pa občudovanje Ojstrice, Planjave in Škarij vmes – kako grozljivo ime zame, otroka – iz Logarske doline, to prvo srečanje s pravimi gorami je pustilo v mojem spominskem magacinu neizbrisne sledove.

Če bi bil Goethe, bi bilo v Wertherju mnogo doživetij z gora. Kot študent sem v prvih povojnih letih v Ljubljani v vseh mogočih stiskah, ki jih današnja mladina komaj more slutiti, dobil nove predstave o gorah. Takrat je nastajal nov, povojni rod plezalcev, s Kočevarjem in Debeljakom na čelu. V domačem kraju na Prevaljah je iz skromnih predvojnih začetkov nastal zelo aktiven alpinistični odsek. Jasno, da sem bil zraven, posebno potem, ko sem se kot mladopečen profesor na novoustanovljeni ravenski gimnaziji spet ustalil doma.

Spominjam se, kako sem z nekega zimskega alpinističnega tečaja na Korošici, vodil ga je ing. Modec, v nedeljo popoldne, sam prek Vodol, Luč, Solčave, Slemena med Olševo in Raduho pa Koprivskega grabna z vso smučarsko in zimsko alpinistično opremo v globoki noči prišel v Črno. Tu sem zgodaj zjutraj sicer sedel v avtobus, pa se je ta v Žerjavu pokvaril. Ker je bil že ponedeljek, ko bi ob osmih moral biti v šoli, ravnatelja sem se pa v zvezi z disciplino zelo bal, sem težko obložen peš nadaljeval pot skozi Mežico in Poljano na Prevalje. Doma sem se hitro spremenil v profesorja in ravno prav sem še prišel na Ravne. Nihče ni vedel, da sem v noči prehodil več kot trideset kilometrov, s precejšnjo višinsko razliko.

Za vse to trpinčenje lastnega telesa mi je bil zgled Klement Jug. Takrat sem ga zelo prebiral in občudoval. Še nekega zelo značilnega in odločilnega dogodka se dobro spominjam iz tistih let. Dobil sem prvo profesorsko plačo in bil nanjo silno ponosen. Kar brez kakršnegakoli načrta, priprave in prtljage, z mnenjem, da je denar sveta vladar, sem šel iz šole naravnost na železniško postajo in se odpeljal v Maribor.

Zagledal sem vlak z vagonom za Split. Kot nalašč! Ob morju, šmenta, je spet prav name čakala ladja, ki me je odpeljala v Kotor. Na jugu me ni očaralo toliko morje, četudi sem ga šele drugič v življenju okušal, temveč gore. Najprej sem moral preiskati vse tisto pečevje. Ne da bi se posebej trudil, sem se znašel na Lovčenu in strmel v zame popolnoma nov svet. Videl sem Orjen, za katerega sem celo od celovškega profesorja zemljepisa vedel, da pade nanj največ dežja na Balkanu. Cetinju, Skadarskemu jezeru in Prokletju sem določil imena iz zemljevida. O Njegošu me v nemški šoli niso poučili. Zanj sem zvedel, lahko bi rekel v izvirniku: po kapelici na vrhu Lovčena in v rojstni vasi Njeguši, kjer sem se odteščal z zelo dobrim ovčjim sirom. Spet doma, sem v navdušenju »nad odkritjem novega sveta« napisal o tem članek in ga poslal uredniku Planinskega vestnika. Kar hitro sem sprejel potrdilo, da je pisanje dobil in da naj še kaj, raje iz domačih krajev, napišem. Toliko inteligenten sem potem bil, da sem iz dejstva, ko članek ni izšel, sklepal, kako je bil zanič, in da je literatura nekaj posebnega.

Za dolgo mi je bila ta žilica ohlajena. A doživetja v gorah so v zadnjem četrtstoletju dobila nove dimenzije. Odslej me je navadno spremljal trop dijakov. Že res, da je tudi te vrste opisov že precej, vendar se nam zdi, da bomo tudi mi tukaj, od vseh spominov nabiti, eksplodirali, če se jih ne bomo znebili.

Zelo dobro se zavedam, da bo kdo, če še ni, Peco, Uršljo in Raduho bolje opisal. Gore že, saj gore so mrtvo kamenje. Da naj na gore ne hodimo le z nogami, temveč tudi z glavo, je priporočal Čop, Avčin je pa še srce zraven pritaknil. In srce ima vsak svoje! Tako so naše zgodbe enkratne in zaslužijo vsaj majhen spomenik.

V tem našem sporočilu je tudi kanček ogorčenosti. Pride tujec in se povzpne na kak »naš« vrh. Ker ga doživetje očara, napiše o tem članek. Spreten je v jeziku, moramo priznati. Ali, kje je tisto, kar mi, ki ob teh bregih živimo, čutimo? Kot da bi kdo mogel čudovito barvitost impresionističnih slik skicirati s svinčnikom!
Naj še pristavim, da prišleki od drugod nimajo posluha, ko je treba povedati, da greš na Prevalje, ne pa v Prevalje, na Ravne, ne v Ravne. Iti v Bistrico pomeni v Podjuni stopiti v kar mrzlo vodo. Še prehladiš se lahko! Če misliš na naselje, moraš reči, da greš na Bistrico. Kdaj bo izšel priročnik ali slovar, iz katerega se bomo o tem in takem lahko poučili?

Uršlja gora

»Na višavah sonce sije, v dolinah so megle« ... Megla polni globino pod nami. Brinjeva gora predstavlja majhen otoček, košata Strojna je že večji otok. Zadaj spet megleno morje Labotske doline v katerem plavata dve ogromni ladji: Golica in Svinjska planina. Iz »slovenjgraškega morja« raste gmota Pohorja ... Prav nič težko ni razlagati Kieslingerjevih domnev o vzhodnokoroških ledeniških jezerih. Za nas tokrat ni tako zelo važno, so li jezera res bila ali ne. Človek si pač rad predstavlja pravljične dežele, kakor bi bila ta pod nami. In povest o utapljanju grajskih hčera v jezeru od Dolge brde do Votle peči zaživi v nas ...
... Spet sedimo v zavetrnih skalah Uršlje gore. Noč je jasna in gledamo lučke Prevalj, Guštanja (tako smo takrat rekli Ravnam), Št. Pavla, Št. Andraža in Slovenj Gradca. Premraženi se zatečemo v kočo, kjer ob zvokih citer zapojemo pesem »o uršljegorskem pastirju, ki so ga dekline rade mele, ko je t'k tovste ovce mev ...«
Tokrat nam je bila koča na Uršlji gori le prenočišče na izletu »od Kotelj do Belih vod«. Prežihov Voranc bi tudi iz naših dogodivščin napisal povest, verjetno z naslovom: Mokra storija. Drugi dan jo namreč ucvremo čez južne, z ženitljem ozaljšane strmine, po Šisernikovih in Lavtarjevih travnikih do Križana. Preiščemo vse votline na poti proti Št. Vidu. Ulije se dež, mi pa kar naprej. Nekaj jih prehitro zavije na Šoštanj, drugi se kljub dežju držimo načrta, do Belih vod. Erna, Trezka in Majda nas tam s par fanti ‚že daaavno' čakajo. Da bi se ugreli, bijemo pod kozolcem »rihterja«. Vinka in Dušana vedno pogruntamo, ker tako močno udarita.
Ko dež malo poneha, nadaljujemo pot mimo Topolščice do Šoštanja. Ubežnike od Št. Vida najdemo v neki gostilni. Ob snidenju je veliko pripovedovanja. Mokri od dežja niso, povejo, ker so se slekli. Celo kopali so se, ko je najbolj lilo. Pri nekem kmetu so vedrili, pili in plesali. »Ena lušna pavrska deklina« jim je tako divje na mehe igrala, da se je cela hiša tresla, od plesa seveda.
Zadnje minute pred odhodom vlaka iz Šoštanja poskrbita za splošno zabavo brata Ciril in Ivek. Pol za šalo, pol za res se stepeta, kmalu pozabita na prepir in vsemu navkljub s Perom v ubranem triu zapojeta: »Ko so trije brati vkup prišli ...«
Kdo je takrat slutil, da je bil to zarodek slovenskega koroškega okteta?
Z istimi dijaki sem doživel nepozaben izlet na Učko. Bilo je junija. Nečloveška ihta zadnjih šolskih dni, nezanesljivost, se bodo li stekla vsa dovoljenja za izlet, poklapanost ob negativnem uspehu precejšnjega dela udeležencev, so bili slab uvod ... Manj huda je že bila vožnja z železnico prek Maribora, opolnoči iz Ljubljane proti Divači, kjer smo vsi omotični ob prvem svitu prestopili in v Lupoglavu ob pol šestih zjutraj izstopili. Čeprav je vreme nekam sumljivo kazalo, se je zbudila končno tudi naša dobra volja. V daljavi smo že zagledali Učko. Hodili smo ure in ure po pristni kraški zemlji z žlebiči, škrapami, vrtačami in globačami ..., kot je napisano v učbenikih. Kak zemljepis!
Hodili smo po bližnjicah. Tako smo bili bolj v stiku z naravo. Nič se nismo jezili, če se je na koncu pokazalo, da je bila bližnjica pravzaprav »daljnica«.
Prišli smo na vrh grebena in zagledali morje, večina prvič v življenju. Treba je bilo samopremagovanja in moje odločnosti, da nismo pozabili na Učko. Posebej, ker se je nekam sumljivo v meglo zavijala. Z Zofko, Tonijem in Lojzom smo mislili, da smo prvi zavzeli vrh. Pa sta nas zgoraj že čakala Pero in Ivek, ki sta se nam že pred urami zgubila. Ko so prilezli še drugi, zadnja je bila Irena, ker jo je bolela noga, se je Učka popolnoma zavila v meglo. »Zakaj si nam tako neprijazna?« sem se hudoval. »Zakaj se nisi prikazala z lepe strani, da bi dijaki vedeli, čemu sem jih privlekel sem?«
Ko je veter prav neusmiljeno zapihal, so fantje v stolpu zakurili ogenj. Vendar nas je mraz pregnal, ko smo čakali, da bi morda ravno ta veter razpodil megle in bi uživali v razgledu, ki sem ga obljubil. Stekli smo navzdol proti morju.
Prenočevali smo kar na črno v neki zapuščeni vili v Moščenički Dragi, na golem podu. Ponoči se je razbesnela strahovita nevihta. Kopanje v toplem morju drugi dan, potepanje po Reki in vožnja mimo Ljubljane domov so bili navaden konec te nepozabne zgodbe.
Seveda še nisem povedal vseh spominov nate, draga Uršlja. Kako bi jih mogel? Tolikokrat sem vasoval pri tebi! Ko me je najbolj razganjalo, sem bil v enem dnevu dva-

krat pri tebi. Dopoldne zgoraj, za kosilo doma, popoldne pa, za šalo, spet tri in pol ure hoje in spet sem bil na vrhu.
Nekoč sem vodil od večernega vlaka prišlo ekskurzijo dijakov iz Murske Sobote. Opolnoči, v popolni temi, sem se vračal sam domov. Ravno svitati se je začelo, ko sem prišel v dolino.
Spet sem imel na Uršlji gori dijake in z njimi preskrbno, na uho povedano – sitno mamico. Preveč se je bala za svojega Rudija in ga je kar naprej klicala. Pa se je nekdo naveličal pretirane skrbi in je zarobantil: »Pustite mu vsaj enkrat v življenju, da se ubije!«
Nekoč sva s profesorjem telovadbe naše gimnazije spravila na Uršljo, po paroli – množičnost, točno sto dijakov. Tista stotica se je čisto po naključju, vem, da je težko verjeti, res nastavila. V šoli hranimo o tem čudežu – današnjim dijakom ni dosti do prostovoljne hoje – sliko.
Koliko planinskih ali alpinističnih, letnih in zimskih tečajev smo imeli tam gori! Spominjam se enako onih pred dvajsetimi leti kot teh, ki jih prireja sedanji alpinistični odsek.
Ko si nam tako pri rokah, draga Uršlja, da te domačini kar na kratko kličemo »Gora«.

Peca

Najimenitneje gospoduje nad Mežiško dolino Peca. V njej spi naš koroški kralj Matjaž s svojo vojsko in težko ga je zbuditi, pristavlja pravljica. Vsi vemo, da je to v resnici svinec, ki ga je težko izvrtati.
Ko sem bil v mariborskih šolah, sem v težavah šel na Kalvarijo gledat proti domu. Vedel sem, da je tista bleščava na zahodu Peca.
Peca je bila edina izmed gor, na katero me je vodil oče. Bilo je še pred vojno. Spominjam se bivše avstrijske koče pri Knepsu, čudovitem vodnem vrelcu na višini 2000 m, ker je imela v gostinski sobi na stenah lepe slikarije. Narisan je bil pastirček, ki je ležal pod kozo in po najkrajši možni poti užival njeno mleko. Kozine seske je držal kar v ustih. Druga slika pa je kazala razbojnike v votlini, spet posebna hrana za moje otroške oči.
Žal teče vzdolž vsega grebena Pece meja z Avstrijo in nam je bila velikokrat skoraj nedostopna. Prevaljški alpinisti smo v južnih strminah nadelali nanjo plezalno pot, ki se izogiba meje. Ker je pa sam vrh skoraj na meji, s tem ni bilo dosti pomagano. Tudi z Olševo so podobne težave; ni čudno, da smo hodili zato včasih več v tuje gore.
Kadar sem si zaželel širin orjaške Pece, sem ubral posebno taktiko. Insceniral sem kak zimski tečaj. Pozimi graničarjev na Peci ni bilo. Pomladi ali jeseni pa sem se obdal z gručico dijakov. Računal sem, da tako ne bo nevarno. Obmejni organi vendar ne bodo mislili, da vsi kanimo iti »čez«. Tudi streljali ne bodo v večjo skupino, posebej če so dekleta vmes.
Ali se kaj spominjaš, Karli, ki si sedaj v službi na Holmcu in imaš Peco v vsej dolžini pred seboj, kako smo v tistih nekdanjih strogih časih ves dan pohajkovali po prostranstvih od Kordeževe glave do Bistriške kope, ne glede na mejo, kot da bi bil ves svet naš? Verjetno vi dijaki niste vedeli za moje skrbi, sicer ne bi bili tako sproščeni. Tudi mojih posebnih občutkov ob gledanju v Podjuno takrat niste slutili ali razumeli.
Ker je Topla tudi drugače silno lepa, zavzema v naših srcih prav posebno mesto. Pri meni celo v stilu pesmi: »... da bi mi jo kdo pojedel, tega se bojim, in zato je res najbolje, da molčim!« Razumelo naj bi se to tako, da ne bi hotel kar vsakemu prikazati tega koščka našega raja.
Pri Škrubeju, že v Koprivskem grabnu, smo z vojaki zaigrali odbojko. Spomina vredno nam je to zato, ker je bilo vojakov v nasprotnem polju toliko, da žoga sploh ni imela kje pasti na tla. Nas civilistov je bilo manj, bili smo lačni, »zmartrani« po dvodnevnem potepanju po Peci, v težkih neprikladnih čevljih vsi ožuljeni. Imeli pa smo dva odbojkaška specialista, Janeza in Karlija. Ker se nam je že zelo mudilo na avtobus v Črni, tekme pa še ni bilo konec, sta nam odbojkarska asa svetovala, da naj kar pohitimo v Črno, da bosta kar sama opravila in pritekla za nami. Mi naj pa zato, po potrebi, nekoliko zadržimo avtobus.
Danes je drugače. Dovoljeni so prehodi čez mejo tudi na Peci. Na avstrijski strani se smučamo v pozno pomlad, saj imajo na dvatisočmetrski višini razne vrste mehanizacij. Naša koča na Peci pa mi ni preveč pri srcu. Vem, da sem enostranski in kriviičen, a ne morem se upreti temu občutku. Zdi se mi, da se tukaj preveč pijančuje. Tudi eden od razredov, ki sem ga spremljal, mi je podivjal. Polovica razreda je dolgo v noč z alkoholom zalivala vse mogoče rojstne dneve, tako dolgo, da je druga polovica že vstajala, ker je hotela videti sončni vzhod. Tako vso noč nisem zaspal in sem jim zjutraj ušel domov.

Nagrajeno v natečaju PV 1975

SEVEROVZHODNA STENA EIGERJA

(Poljska smer)

EDVARD DROFELNIK

Pod steno sva prispela ob štirih zjutraj in začela plezati. Vstopa in spodnjega dela stene sem se še dobro spominjal od lanskega poskusa, zato nisva imela težav. Predlagal sem soplezalcu, da plezava nenavezana, dokler se bo dalo, da bi s tem pridobila dragoceni čas. Po štiriurni telovadbi sva prišla do prvega snega. Nataknila sva dereze, se navezala in po precej mehkem snegu sva kar hitro napredovala ter po šestih raztežajih ponovno dosegla kopno skalo. Snela sva dereze, kajti pred nama je bil dolg kamin, po katerem je žuborela voda. Do tako zgodnje kopeli nama ni bilo, zato sva se ozirala za bolj suho varianto. Prečiva za raztežaj v levo, do ledenega žleba. Po njem se venomer vsipljejo plazovi snega, ledu in kamenja. Gora se je pričela prebujati in okoli naju so pričeli žvižgati izstrelki, nekateri sumljivo blizu. Moral sem se vrniti do kamina. Že po dveh, treh metrih sem bil popolnoma moker. Ko se stegujem za oprimki, se mi ledenomrzla voda zliva za rokave in si kmalu najde pot prav do čevljev. Moker kot miš hlastam navzgor brez klina, saj v takem je nemogoče zabiti. V srednjem delu se kamin zoži toliko, da z nahrbtnikom ne morem več naprej. Pokličem Rajča, svoj nahrbtnik pusti pri meni in se zažene naprej. V zgornjem delu je kamin še bolj gladek in sluzast, toda kljub temu tudi on napreduje prosto – brez klinov. Silno nevarno početje, vendar druge možnosti ni. Uporablja kolena, komolce, lepote v tem plezanju ni več nobene, stil ni važen. To je borba za ravnotežje, borba za obstoj. Ko izpleza, si odahnem. Najprej potegne za seboj oba nahrbtnika, nato pa se v sluzasto in mokro nevarnost zaletim še sam. Sonce, ki me pozdravi ob izstopu, je več kot blagodejno in vredno mnogo več kot čudovit razgled, ki se nama je odprl na vse strani. Kljub potrebi po blagodejni toploti ne izgubljava časa. Pogled naprej nama pove, da bova ponovno morala navezati dereze. Tu se začenja plezarija v ledu in skali. Zabijeva in vrtava le, kjer je nujno, da zapravljava le malo časa, saj hočeva ta dan priti čim višje. Dan se je nagibal v drugo polovico in ob dveh vključiva »voki-toki«. Francka globoko pod nama je v skrbeh. Zveza je bolj slabo, tako da se težko sporazumevava, zato se dogovoriva za ponoven klic ob 19. uri. Med tem je Rajč skuhal juho. Komaj sva pospravila skromen obrok, že so udarile prve dežne kaplje iz nenadoma potemnelega neba. Pokrijeva se s plahto, okoli naju pa se razbesni nevihta, kakršne še nisem doživel. Dežne kaplje tolčejo po plahti, veter pa grozi, da nama jo raztrga. Le dobre pol ure traja ujma, nato pa se vse poleže. Ko odgrneva plahto, imava kaj videti. Levo in desno drsijo navzdol plazovi, midva pa na sredini, v edinem možnem zavetju. Le raztežaj više bi naju plazovi odpihnili v dolino. Sedaj verjameva vsem tistim, ki so po uspehu v Eigerju trdili: »Brez sreče tu ne gre.« Midva sva jo do sedaj imela. Zaradi plazov in snega sreče nisva hotela preveč izkoriščati, zato sva si na tem že preizkušenem mestu uredila bivak. Ob 19. uri ponovno pokličem Francko in jo potolažim že s tem, da me sliši. Za ponoven klic določiva deveto uro zjutraj ali pa vsako naslednjo polno uro. Pripraviva se na dolgo mrzlo noč. Bivak je še kar udoben, saj lepo sediva, za varnost pa skrbita dva dobra klina. Pokrita s plahto poskušava zaspati, a se nama ne posreči. Preveč je vtisov, odprtih vprašanj in negotovosti, pa tudi premrzlo je. Kljub temu naredi utrujenost svoje in počasi utoneva v odrešilni spanec. Proti jutru naju grobo zbudi oster mraz, nebo se je popolnoma zjasnilo, premočene in premrzle noge pa drgetajo v divjem ritmu.

Ob šestih naju prvi sončni žarki že najdejo z derezami na nogah. Prvi raztežaj zdelujeva vsa okorna, vendar se premrli udje počasi le ogrejejo. Kljub temu napredujeva počasi in skrajno previdno. Skala, pokrita s tanko plastjo ledu, je silno nevarna. Letnih klinov nimava kam zabiti, lednih pa tudi ne, ker je led pretenak. Balancirava kot vrvohodca skrajno napetih živcev, saj padca tukaj ne bi mogel zadržati nihče. Tega se oba prav dobro zavedava, zato si kar glasno oddahneva, ko po 10–15-tih raztežajih zapustiva to drsališče. Stena postaja bolj strma, vendar ledni klini prijemljejo, da je veselje, in tudi stopinje lahko lepo sekava.

Pozabila sva na čas in ko se spomnim, da moram poklicati Francko, ugotovim, da je že dvanajst. Zamudil sem tri ure, pa saj naju opazuje skozi daljnogled, zato si prihranim sekanje stojišča in snemanje nahrbtnika, kjer imam oddajnik, in ji samo pomaham. Ko se razgledujem proti vrhu, opazim bel oblak. Hitro se nama bliža. »Plaz!« zakričim, zabijem cepin in sklonim glavo k ledu. Zdajci se vsuje po nama plaz pršnega snega, pa na srečo ni bil velik. Veva, da bodo za tem prišli še drugi, morda večji, zato hitiva, da prideva čimprej iz nevarnega območja. Prečim v levo in ko si pripravljam stojišče, me Rajč s predirnim krikom opozori. Komaj se utegnem

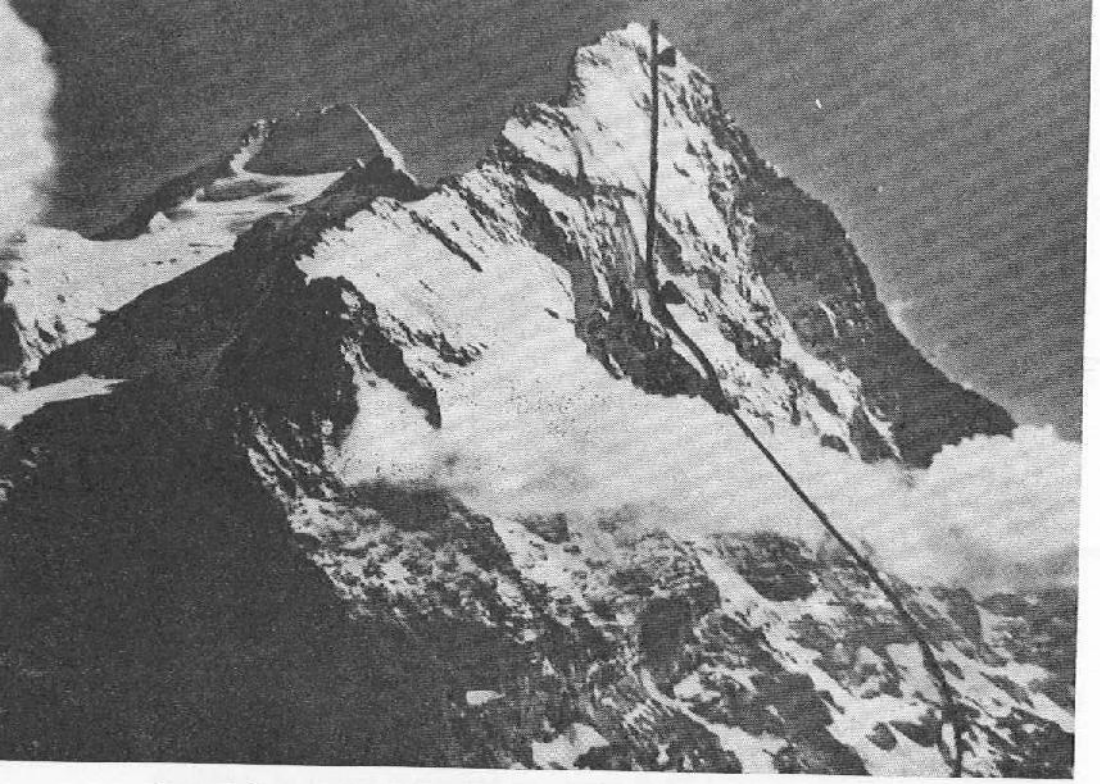

Severovzhodna stena Eigerja z vrisano poljsko smerjo – ▲ – bivak

stisniti k ledeni steni, že začutim udarec. Tokrat je plaz večji, in je vedno močnejši, noče ga biti konec. Vztrajam z zadnjimi močmi, dokler pritisk ne popusti. Stožec snega, ki se je nabral nad mojo glavo, me je rešil sigurnega padca. Zadnji ostanki plazu drse mimo mene, lovim sapo, v prsih me zbada. Pogledam proti Rajču. Odnesel jo je ceneje, glavnina je zadela le mene. Prečiva naprej in ponovno navzgor. Plazovi drse v intervalih po 20–25 minut, tokrat desno od naju, tako da nama ne grozijo več. Raztežaj za raztežajem sekava stopinje, vendar o vrhu ne duha ne sluha. Delava kot robota: stopinja–korak–klin, stopinja . . ., toda že v zavesti, da naju stena danes še ne bo izpustila iz objema. Iz nahrbtnika vzamem walkie-tallkie in poizkušam dobiti zvezo. Francka se takoj oglasi. Zaradi plazov, ki so bili tudi iz doline lepo vidni, je bila v velikih skrbeh. Potolažim jo, da sva zunaj nevarnosti, da pa danes še ne bova dosegla vrha in bova morala še enkrat bivakirati.

Čudoviti občutek, da nisva sama, da nekdo v skrbeh misli na naju, nama dobro de. Trenutna brezčutnost izgine, premočena in na smrt utrujena nadaljujeva s plezanjem. Kljub temu pa zaradi utrujenosti bolj slabo varujeva in v led le poredko zaide kak klin. Ker je tako početje preveč tvegano, si na primernem mestu urediva prostor za bivak. Težaško kopanje naju ogreje, lakote pa ne čutiva. Skuhava si limonado, ki si je še najbolj želiva. Nebo je popolnoma jasno, očesu se odpira edinstven pogled na dolino in na tisoče lučk v Grindelwaldu. Oster mraz naju ponovno spomni na dolgo noč, ki jo bova morala prebiti. Preden se zavijeva v platno, zabijem cepin in nanj obesim svetilko. Naj ljudje v dolini vidijo, da se nekdo zopet bori z goro. Stisnjena pod šotorcem se predavajava vsak svojim mislim, drgetava in šklepečeva z zobmi. Zadremati nama mraz ne dovoli. Najhuje je za noge, vse premočene, sedaj ko mirujeva, premočeni čevlji, nogavice in z njimi noge, zmrzujejo. Spomnim se na Kukovca, ki je rekel: Dokler te zebe, veš, da si živ. Tudi midva se tolaživa s tem. Noge si ovijeva v folijo in verjetno naju je to rešilo hujših ozeblin. Upanje, da bova jutri iz stene, nama daje moči, obenem pa naju spomni, da zato tudi plina ne bova več potrebovala. Imava še eno bombico nenačeto in druge pol. Prižgem gorilnik in v bivak vreči postane prijetno toplo. Misli nama uidejo domov k prijateljem. Večina naju ni jemala resno in niso verjeli v najin namen, še manj v uspeh. Ostali pa so zanesljivo v mislih z nama in nama žele srečo. Kako prijetno bo ponovno snidenje! Gorilnik pokašlja in ugasne. Ugasne tudi prijetno počutje, – zopet pritisne mraz, ura pa je šele dve zjutraj. Silno težko čakava jutra, najtežja noč mineva po polževo. Po prijetnem gretju še bolj čutiva silni mraz, premakniti pa se ne moreva, ker je vrv zmrzla v kamnit zvitek. Ob sedmih premakneva premrle ude, z nogami brez občutka

rineva navzgor. Po štirih urah doseževa greben, kjer naju pozdravi težko pričakovano sonce. Iz stene sva! Do vrha naju loči le še deset raztežajev dolg snežen greben. Privoščiva si počitek. Grejeva se na prijetnem soncu. Vključim oddajnik in povem Francki, da sva pod vrhom, da naju naj počaka na Kleine Scheidegg. Ob 13. uri sva na vrhu. Brez besed. Močan stisk rok pove vse. Ponosna sva na svoje opravljeno delo, ponosna, da sta tudi Korošca uspela premagati težave te okrutne stene. V čudovitem vremenu narediva nekaj posnetkov in se takoj odpraviva navzdol. Kmalu dohitiva dve navezi Švicarjev, ki ravno pripravljajo vrvi za spust. Mislijo, da sva Angleža, in ko povem, da sva Jugoslovana, naju kar nekam začudeno opazujejo, vendar kljub temu iskreno čestitajo. Sestop ni težak, vendar se nama vzpon vse bolj pozna in napredujeva zelo počasi. Ob štirih popoldne sva na postaji Eiger Gletscher in se odpeljeva na Kleine Scheidegg. Denarja za prevoz do Alpiglena imava premalo, dovolj pa za zavojček cigaret. Ko se odpravim ponje, zagledam Francko. Pohitiva si nasproti in padeva v objem. S solznimi očmi mi čestita, pa tudi jaz komaj zadržujem solze. Vem, da je v teh treh dneh tudi ona veliko pretrpela, po svoje še bolj kot midva, saj je bila ves čas v negotovosti. Odpravimo se v restavracijo na okrepčilo, nato pa z vlakom v Alpiglen.

SV stena Eigerja – Poljska smer; plezala Edvard Drofenik in Rajko Robnik, AO Črna, od 30. julija do 1. avgusta 1975.

LYSKAMM

BOJAN ZUPET

Ležim v šotoru na Schwarzseeju in premišljujem o lanskem letu, ko sem bil dvakrat pod Lyskammom, pa nisem uspel vstopiti. Takrat je mene in moja dva prijatelja mikala smer Diemberger-Stefan, ki je v vrhu težkih ledenih smeri. Naveličal sem se hoditi pod to utrujajočo in hkrati tako čudovito goro, ker smo se morali večkrat vrniti v tabor zaradi slabega vremena. Prijatelja pa sta jo vendarle preplezala. Vse leto sta mi pripovedovala o dogodkih, ki sta jih doživela ob plezanju, jaz pa sem bil vedno bolj odločen, da poizkusim še enkrat.

Tokrat je z menoj Janez, ki sicer še ni uradno alpinist, vendar vse kaže, da bo kaj kmalu. Zgodaj zjutraj prideva v Brig, nato pride vlak za Zermatt. Tu si privoščiva vožnjo na Gornergrat, za katerega je že prof. Avčin trdil, da ga je spravil ob kar lep kupček frenklijev. Ne ravno poceni sva prišla do predzadnje postaje Rotenboden na višini čez 2800 m. Čudovita so v stopnje položena krniška jezera pod Riefelshornom.

Tu si na edini krpici kopne zemlje, drugod je še vse belo, postaviva šotor. Prvi dan zgrabi cepin. Igro ponovim še enkrat, pa se mi tudi tokrat ne godi nič bolje, šele v tretje, ko z vso ihto zabijem noge v mehko podlago, mi uspe, da se sunkovito vzpnem na zelo strmo pobočje. Tokrat je pa res le malo manjkalo, pomislim, potem ko globoko diham in kar goltam zrak. Še pol raztežaja in že sem na stojišču, kjer zavrtam dva ledna klina zase, tretjega pa za Janeza. Tudi njemu skok ni prizanesel; smešno, toda v lednih turah ni razlike: ali delaš deveto ali prvo ponovitev, ali pa prvenstveno, vse čakajo enake ali različne težave, nikjer ni klinov, ki bi jih pustili predhodniki. Nekaj raztežajev po zelo strmem ledu si še privoščim kot prvi v navezi, nato pa z vso zagnanostjo prevzame vodstvo Janez, ki v velikem stilu pleza po si v pravljičnem svetu Monte Rose privoščiva počitek. Naslednji dan je že slabo vreme, zato se odločiva, da greva na Gornergrat, ki slovi kot razgledna točka.

Tam je pravi Babilon, ljudje iz vseh koncev sveta vneto pritiskajo na fotoaparat ali pa se razgledujejo. Tudi midva si z zanimanjem ogledujeva Lyskamm in seveda božanski svet Monte Rose, kot pravi Kugy. Tančice oblakov, jutranji mir, svizci na sočni alpski travi in midva z ogromnima nahrbtnikoma na poti proti Monte Rosa hütte.

Do koče prideva v poznih dopoldanskih urah. Še dve uri in že sva pri skalnem bivaku pod ogromnim bolvanom, ki smo ga lansko leto obložili s kamenjem. Sončni zahod krvavordeče barve, Matterhorn in Dent Blanche v oblakih, približujejo se Breithornu in dvojčkoma Poluksu in Kastorju, ne kaže na dobro vreme. Natakneva vestone, se zavijeva v bivak vreče in poizkušava zaspati. Kmalu se začne vsipati sodra pomešana s snegom. Sam pri sebi preklinjam vreme in premišljujem o dolgi hoji s težkim nahrbtnikom nazaj na Gornergratski ledenik in čez strma pobočja na Rotenboden. S spanjem ni nič, zato že s prvim svitom pohitiva k šotoru, si privoščiva kosilo in

v obupno soparnem popoldnevu kot dva martinčka zlezeva v šotor in sladko zaspiva. Naslednje jutro je zopet kristalno čisto nebo, tako da lahko opazujeva vse gore v Wallisu. Pot od zajtrka do bivaka se ponovi, le da se tokrat nekaj turistov čudi, ko jih v divjem diru prehitiva

Na bivaku si privoščiva ovsene kosmiče v neizmernih količinah, kajti jutri ne misliva jesti, le vitergin, liter slane juhe in liter kalcija naju čaka.

Ob sedmih zjutraj vstopiva v kar precej nagnjen svet, ki po nekaj raztežajih pokaže prave zobe, previsen odstavek s krajno počjo. Zapodim se pod skok in si naredim stope v sipek sneg. Tako preplezam 3 m in na vrhu zapičim cepin z ratiščem do lopatice. Tisti hip se mi stopnice pod nogami podro, obvisim na levi roki, zgrabim cepin. Igro ponovim še enkrat, pa se mi tudi tokrat ne godi nič bolje, šele v tretje, ko z vso ihto zabijem noge v mehko podlago, mi uspe, da se sunkovito vzpnem na zelo strmo pobočje. Tokrat je pa res le malo manjkalo, pomislim, potem ko globoko diham in kar goltam zrak. Še pol raztežaja in že sem na stojišču, kjer zavrtam dva ledna klina zase, tretjega pa za Janeza. Tudi njemu skok ni prizanesel; smešno, toda v lednih turah ni razlike: ali delaš deveto ali prvo ponovitev, ali pa prvenstveno, vse čakajo enake ali različne težave, nikjer ni klinov, ki bi jih pustili predhodniki. Nekaj raztežajev po zelo strmem ledu si še privoščim kot prvi v navezi nato pa z vso zagnanostjo prevzame vodstvo Janez.

Sledi va Welzenbachovi smeri, ki poteka nekoliko levo od skalnega rebra.

Ko opazuješ steno, imaš občutek, da je krajša, kot je v resnici. Že misliš, da si na koncu, pa ga ni in ni. To ubija.

Vse je minljivo in na najino veselje se tudi smer konča na nožasto ostrem grebenu, ki mu pravimo nebeška lestvica. Meja med Italijo in Švico poteka po tem grebenu, dolg je štiri kilometre in ni nikjer nižji kot 4200 metrov. Na mestu, kjer sva izstopila, je najvišji vrh Lyskamma, 4527 m. Ko prideva na Lysjoch, si privoščiva tisti tako željni liter slane juhe. Zelo naju osveži in popravi ožeto telo. Sledi še dolg sestop po razbitem ledeniku, nato bivak, kjer pobereva puhasto opremo, kajti s seboj sva imela le srajce in anorake, ker sva se držala Welzenbachove ugotovitve: Če vzameš s seboj opremo za bivak, skoraj gotovo tudi bivakiraš.

Privoščiva si razkošje, štiri steklenice piva in spanje na koči Monte Rosa. Najin šotorček se preseli na Schwarzsee, kjer se Janez poslovi. Pride pa Bine, z njim pa imam manj sreče, kajti pravega vremena vse do konca meseca ni.

Dež zopet škreblja po strehi šotora, glasno se pogovarjamo o novih načrtih za prihodnje leto, o lednih stenah in lepotah, katerih Wallis res nima malo.

Plezala 14. julija 1975. Janez Kozlevčar in Bojan Zupet, oba člana AO Železničar, Ljubljana, Welzenbachovo smer v severni steni Lyskamma (vzhodni vrh); 800 metrov, V, šest ur in pol, prvi jugoslovanski vzpon.

Severna stena Lyskamma z vrisano Welzenbachovo smerjo Foto Bojan Zupet

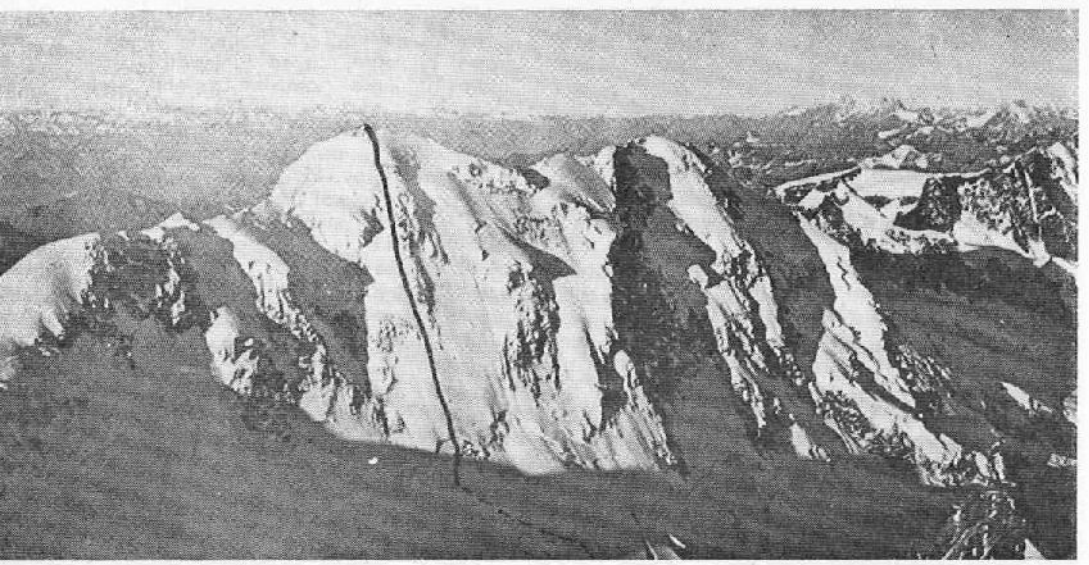

DVE PRVOMAJSKI

URŠA KOLENC

Paklenica v dežju

Večer. Zvezdice so se rojevale na nebu. Kakšno čudo! Po večdnevnem dežju, ki je zalival našo preljubo zemljo, sem znova lahko občudovala jasnino in hvalila tiste prelestne lepotičke na svodu, ki so obljubljale prihod jutranjega despota – Sonca. Zoranu se je mudilo s pohvalo:

»Kaj sem ti rekel, ta mala, ha. Kje drugje bi bilo tako vedro kot ob morju. V Sloveniji pa se gotovo oščaja, da je veselje. Norci, k nam naj pridejo!«

Večerno romantiko sta hitro pregnala težak nahrbtnik in hreščeče rjovenje naših pevcev. Preizkušali so svoje operne sposobnosti v številnih »gostionah« Starega grada.

Očarana sem obstala. Lej jih no slavčke! Nekje v Miheličevem predavanju pripravnikom sem se naučila, da pravi alpinist ne vpije in ne pije, tule pa sem se seznanila z beatom in jazzom, opero in narodno pesmijo. Le kaj bi se vznemirjala! Počasi sem se morala navaditi, da je tudi tole del tistega estetsko-etičnega športnega udejstvovanja, ki se mu pravi alpinizem. Dobra volja je kopnela kot sneg v mili zimi, prav nič mi ni več ugajalo takšnole garaško taborjenje. Dvoje žarometov se je prismejalo izza ovinka. Sam dobri duh nam je poslal kovinsko škatlo. Prihranila nam je tisoče ahov in uhov in ohranila zgledno besedno vedenje dveh človeških mul: »Zemlje vdihljajev« se pa ne rešiš tako hitro, skoraj uro sva še prepešačila do prostrane planote. Igor nama je obljubil pomoč. Čakala sva ga in čakala, kavalirja pa ni bilo od nikoder. Nazadnje pa sva le zaslišala strašni plaz kletvic in besno lomastenje v narodnem parku. Zašel je pri preskakovanju potoka in nenadoma se je znašel v prijaznem trnju. Še en plazič internacionalnih molitvic, nekaj opraskane kože, raztrganih pumparic in junak je našel pot iz Trnjulčinega kraljestva.

Svetloba je nežno potrkala na platna. Pisani kupčki so zaživeli. Groza! Na travi se je bohotilo pravo jugoslovansko mesto z vsemi svojimi najlepšimi navadami in razvadami. Hišice so bile kar lepe, komunalno podjetje pa je popolnoma odpovedalo. In tu naj bi bila neoskrunjena narava? Alpinisti so prašiči, pravcati paconi! Oči so se ti lahko pasle na kupih smeti, vsako platno pa se je lahko pohvalilo še z lastnim WC in svojevrstno aromo. Mešanica jutranjega golaža in tega čudnega duha je naphala edinstveno vzdušje v taborišču. Samoupravljanje in delitev dela sta bila v skladu z vsemi določili našega sistema. Kuharji so pacali svoje umetnije, kovači pa so prebirali plezalno ropotijo. Vse je delalo, samo delalo. Najtežje je bilo novodošlecem. Čakalo jih je še nešteto kimanj in pozdravov, nasmehov in zasliševanj. Znanec te je zagledal in že od daleč ozmerjal:

»Lej, a ti si! Ja kaj pa delaš tukaj? Kdaj pa greš domov?« (Kakor, da ne bi vedel, kaj športnik takega kova dela v Paklenici.) Stene tam okoli so na srečo poklicale čudne meščane in me tako rešile nekaj sto pozdravov in vljudnostnega muzanja.

Zoranu in Igorju se je strašansko mudilo. Hotela sta preizkusiti Ščetininove specialitete v Mali Glavici. Vse lepo in prav, če se ne bi nebo okoli poldneva strašansko razjezilo in nam vsem poslalo mokri žegen. Nič več nisem kibicala »strašnima« ekstremistoma, kar se da hitro sem jo ubrala na suho in tešila jezo.

»Cepca, junca, kar nadaljujeta! Bojita se konkurence, zato ne prenehata. Kdo bo koga, to je zlato pravilo v Paklenici. Spomladanski plezalci so slabši kot cicibančki med prepirom. Ne hvalijo se z mercedesi in zlatimi žilami, ampak s svojimi velikimi podvigi. Potem ko so vstali že sredi noči in čuvali svojo smer pred drugimi, potem ko so se ure in ure borili s težko tehniko, potem so se lahko potolkli po prsih in pomirjeni zapustili hudo areno. »Ja, kar naj se prehladita, tepca. Na stara leta si bosta zdravila revmo v toplicah in spala z grelci v posteljah. Takšen dežek morebiti tudi ne škoduje, poskrbel je vsaj za temeljito jutranjo toaleto.«

Vseeno pa me je malce zaskrbelo, žalostno sem se ozirala na črne, sluzaste previse in premišljevala o grenki prihodnosti utrujenih navez! »Se bodo vrnili še danes? Jih ne bo zajela noč? Bosta Golli in Suhač ‚prižumarila' na varno? Včeraj sta že pošiljala ‚faperice' v pozdrav. Kaj pa ju čaka danes?« Dan se je že umikal večeru, nebesna fronta pa se še vedno ni pomirila. Pomolila sem nos skozi odprtino in žalostna onemela. Sosednji šotor (last Gollija in Suhača) se je spremenil v pravcato jezero. Denarnica je potrto krmarila po mokrih usedlinah, sir in ura sta se namakala v čudni omaki. Zavihala sem rokave. Evakuacija je bil nujna, morala sem rešiti, kar se je rešiti dalo. Pograbila sem najbližje spodnjice in začela sušiti mlako.

Heroji so se začeli vračati. Prav nič junaški niso bili videti: Mokri kot cucki, premraženi do kosti, lačni kot volkovi. Poplavljenca sta se vrnila iz svoje nove Forme – vive in razočarana obstala pred stanovanjsko tragedijo. Kaj čudna sta bila videti. Nazadnje pa sta se domislila čudovite ideje. Premočena sta se postavila pod dežnik, izlila deževnico iz dva dni starega zdroba in zraven pomlatila še čudni trapist v omaki. Nisem vedela, ali naj se smejim ali pa naj se kislo držim. Ampak zakaj sta večerjala pod marelo, če pa sta bila gnila do kože? Spominjala sta me na tisto nenavadno Piko Nogavičko, ki je v najhujšem nalivu na vrtu Čire-čare zalivala rože. Moja potovalka se je kar hitro spraznila. Gollija so dekliške žabe spremenile v baletnika, prekratek puli pa v trebušno plesalko. Iz Ljubljane sem vlačila blazino, da bi slajše spala, na koncu pa sem pristala na tleh, stisnjena med dvema smrdljivima ležiščema in prisluškovala škrebljanju dežnih kapljic. Počivala sem na golih tleh. No, človek pa mora nekaj žrtvovati! Naj jim bo, saj so vseeno »fejst« fantje.

Maj – mesec najlepše pomladi! Sram ga bodi! Čisto se je izneveril! Pet dni smo sušili cape, prekajevali čevlje na ognju in si brisali nosove. Potok je tako narasel, da smo se morali preleviti v pogumne kaskaderje, ki so svoje junaštvo velikokrat poplačali z neprostovoljno kopeljo. Garali smo kot črne živine. Slačiti in oblačiti smo si morali nogavice, sezuvati čevlje, umivati noge in to samo zato, da si prišel na »via normale«, ki je držala v dolino.
Včasih pa se nas je dežek le usmilil. Tropi podivjanih ovac so se takrat zagnali v strmine. Kar danes lahko storiš, ne odlašaj na jutri in čudni živi okraski so se prikazali na skalnih vesinah. Povsod nas je bilo dosti: po kaminih, v Brahmovi, v krčmah in pri jedi. Pogumnejši so se odpravljali tudi na sprehode po težkih šesticah ponosnega Kuka, trdovratnejši pa niso odnehali niti v nalivih. Na koncu pa ni pomagala niti alpinistična trma. Omagali smo, četice so podrle svoja oporišča in jo z dežniki (najpomembnejši rekvizit) pocedile k obali.
Kaj zato, če smo osem ur čakali na prevoz, kaj zato, če smo stali vso pot do Reke in se pošteno sprli s potniki. Morali smo se pomiriti. Kita je pozabil na grozno pomivanje posode, pobiranje odpadkov in nečloveško žensko diktaturo, mi na neljubo žehtanje. Glavno, da smo bili v Paklenici, tisti opevani plezalni Meki, kjer smo skupaj kuhali makarone in puding, si izposojali obleko in srdito preklinjali sivino nad nami. Ampak če bi bilo lepo vreme, če bi nam meteorologi pričarali lepše čase! Uh, potem pa bi... Takrat, Paklenica, bi bilo po tebi.

Dogodivščine na Grossvenedigerju ali »orgn oj« (1975)

In spet se je bližal tisti 1. maj, praznik dela in brezdelnežev. Vesna in sonček sta že sprožila skoraj vso Šegulovo – naj mi ne zameri – nevarnost, koče pa so se že v naprej bale glasnih smučarjev – planinskih voluharjev. Kam, kam bi se človek dal, kam naj bi izginil, da bi se rešil tržniške gneče?

Spomladansko čiščenje je odkrilo dragoceni zaklad. Mami je našla zemljevid Gross Venedigerja in prosta dneva nista bila več prosta. Čakala sta le še na visok zračni pritisk in čudovita sončeca na vremenski karti dnevnega časopisja.

»Urška, pritegni partnerje na društvu, da nas bo več! Se spomniš, kakšna smuka je bila tam doli pred dvema letoma. Škoda le, da se je pooblačilo in da smo prišli samo tri tisoč metrov visoko. No, tu je moj predlog, ti ga pa izpelji, če si tudi na društvu tako sitna kot doma.«

Moje vabilo je bilo sladko, a kaj ko so fantje hoteli zobati še slajše jagode. V sili pa še hudič muhe žre in tako so nazadnje le ugriznili v ponujeno jabolko.

Trgovine so se že zaprle, mesarji so preštevali bogati izkupiček, kresovi so že žareli na bližnjih gričih. Mi pa smo šteli punkeljčke in paketke, basali gore, ki se jim pravi tudi nahrbtniki in spali kot zajci, da ne bi preslišali budilke. Zmenjeni smo bili ob pol šestih v Medvodah. Začetek pa je tako slab, da slabši sploh ne bi mogel biti. Kolenčevke so zaspale, Marko je zamudil, Rajarju se je pokvaril avtomobil. Samo urico ali bolje dve in naš vlak je zapeljal po pravem tiru. Pet kovinskih LJ-jev in štirinajst pumparic je švignilo skozi Beljak, Spital in Lienz. Spremljala pa nas je monotona simfonija nezaželenega dežja, dvojne preteče tančice pa so obljubljale kisli desert.

Tepci so tepci, kakorkoli jih obrneš, no, mi pa nismo obrnili in smo kot trmasti osli rinili naprej, v mračnost velikega dne. Narava je čarovnica ali pa ljubiteljica trčenih Slovencev, ki so »paradirali« v Avstriji. Kajti sivina se je v trenutku razparala, pokazala se je krpica, nato pa kar cela cunja modrine. Gore so vstale in se šopirile s svojo veličino. Bil pa je tudi že skrajni čas. Saj smo parkirali že v Prägratnu, kjer naj bi dobili ključ od koče. Vaščani so v nas buljili kot v deveta čudesa:

»Unmeglih! Lavinen... Pa naj sledi prevod:
»Koče so podrte, gazili boste do pasu, gori je – 15° Celzija. Absolutno nemogoče! Pojdite raje na drugo stran, kjer je oskrbovana postojanka.«

Kranjci smo premišljali, razglabljali, štirinajst parov dolgih volnenih dokolenk se je razdelilo v dva tabora.

Vako pa ni omahoval. Že se je usedel v svojega spaka in s prvo zapeljal na razmočeno cesto Dorfentala. Šli smo veliki avanturi naproti. Še štirje vozniki so sledili odločni kletvici in se sprijaznili z negotovostjo. Kazalci na urah so oznanjali že konec šihta, mi pa smo se šele zagrizli v breg. Pet do šest ur smo spoznavali nove poljanice, skalnate grebenčke, vzpetinice in pravcate orjake nad nami. Rinili in rinili, vlekli noge iz stopinj in se jezili na mrzli veter in težo na ramah. Končno! Še nekaj rudarjenja po prečnem plazu, razveseljiva strmina in Defregger je bil naš. Za čudo, bajta je bila cela in zdrava, prijetno je samevala na visokem pomolu in prav nič ni vedela o svoji grozni, tragični usodi. Rumena hišica je bila kar preveč gostoljubna. Nastežaj je odprla vrata razposajenemu snegu in nakopičila zimsko sobo s trdim, meter visokim kupčkom. Smo vsaj vedeli, kaj smo praznovali – mlajša mladina je zgrabila za delo, starejša pa se je medtem prikobacala do našega apartmaja.

Boter mesec je poklical nagajive zvezdice v službo (na srečo niso praznovale). Družbica pa je kuhala čajčke in juhice pa spet juhice in čajčke, nazadnje pa se je zadovoljila z borimi štiridesetimi cm ležalnega udobja (seveda na glavo) in utonila v puhu. Vse me je bolelo. Stegnila sem roko in dregnila soseda v nos, vrat mi je zatrdel, ker ni bil vajen takega vzglavja, noge so morale biti ravne kot sveče.
»Ko plezal gol sem dol po strešnem žlebu...«

Dragova pesem, mimohodi in plezanja skozi okno, nujna spoznavanja večerne narave so počasi potiskali čas naprej in ohranjali dobro moralo. Vreče so zakuhale kot sonce v Sahari in zakurile nevidno peč v temnem prostoru. In nazadnje je verižna reakcija obračanja in šelestenja le prenehala, složno kot nikdar smo »prešvasali« jutranjega petelina. Nazadnje smo se le predramili. Neimenovani vodja se je zadovoljno pohvalil:

»No, ste videli, kako se v hribih vstaja. Le mene si vzemite za zgled. Rečem ob treh, svojo zadnjico pa dvignem že ob petih. Tako je prav!« Strinjali smo se, složno, tovariško, kot le kaj. Čez nekaj minut pa smo se lahko spet cefedrali in drobili, dve uri spet smo lahko častili malce preveč vsiljivega boga Eola, ki je čudno križal dilce in trdno obdeloval občutljive nosove. Malo je že tudi nagajala sapa, malo srce in hlad. Pa stran, neprijetnost! Vsi smo pa le prišli tam na 3674 m na zaliti trebušček Velikih Tur.

Kakšna sinjina, kakšen razgled in uživanje! Pomežiknili so nam veličastni Dolomiti, skromno so se nam nasmehnile naše stare znanke, slovenske gore. Vse se je kopalo v brezmadežnem oceanu nebesne čistine, ki je s svojimi negibnimi valovi pričaral edinstveni oder alpskega raja. Ali je vredno garati kot mula, je vredno omagovati, prebedeti noč, piti grozen ruski čaj in kljubovati vetru? Kakor hočete. Jaz pa sem ravno takrat občutila vse skrivnosti vzpona, vsa omamljena, očarana, srečna. Tu pred menoj so kraljevale stasite piramide očakov, tam doli, globoko pod menoj so se vile cestne kače v poraslih dolinah.

Huronski glasovi so se razlegali po pogorju. Ni nas obiskal jeti s Himalaje, niso ušle zveri iz kletk. To so bili le dilcarji, srečne duše, ki so drsele po ponosnih pobočjih in pisale hieroglife po gladki snežni odeji. Hitro, mnogo prehitro smo izgubljali dragoceno višino. Rajar je režiral in snemal film, Vaksl je zvezdaril kot pav. Stili vseh vrst, padci različnih kakovosti so se izgubljali po obsežnih pobočjih, le tu in tam se je pokazala živobarvna nylonska pika, ki je hitela navzdol. Bogovi so si tu ustvarili smučarski paradiž. Mi navadni zemljani pa smo vdrli v njihovo zimsko domovanje, ukradli smo jim dragocenost, enkraten vrisk in zadovoljstvo po božanskih poljanah. In ko se je družba nastavljala toplemu soncu, ko smo počivali pri Johannes koči, nismo veliko govorili. Izrečeno pa bi le s težavo spravili na magnetofonski trak, tolikokrat smo ponovili.
»Orgn oj!«

Ampak resnično, brez pretiravanja, tale spust je pa res:
»Orgn oj!«

P. S. – Gross Venediger je gora Velikih Tur. Visoka je 3674 m in omogoča v spomladanskem času čudovit turni smuk. Spustiš se čez 2000 m višinske razlike in se pripelješ prav do avtomobila v Hinterbichlu, če so ugodne snežne razmere. Mi smo se povzpeli nanj iz Hinterbüchla do Johannes hoče, mimo Defreggerjeve koče na vrh.
Orgn oj je posebno priljubljena beseda na APD. Pomeni pa vse, kar je najprijetnejše, najboljše.

ČOPOV STEBER

BORUT LAJEVEC

Že nekaj let sva s Tinetom hotela ponoviti steber, pa je vedno kaj prišlo vmes. Veliko lažjih smeri sva sicer preplezala, za kako turo velikega formata pa nisva bila dovolj pripravljena. Sicer pa imava izgovor: če je človek privezan pri družini, obdarjeni z otročadjo, razpet med plenice, stanovanjsko problematiko in službo, se mora zadovoljiti s poldnevnimi turami. Zjutraj gor, zgodaj popoldan dol, da prevzame varstvo – otrok. Kaj več kot plezanje v Koglu, Kalški gori ali Mojstrovki, je komaj še mogoče.

Tokrat sva rekla: »Zdaj ali nikoli! Naj že bo, kar bo.«

Noč je bila čudovita. Pripravljala sva se na spanje v avtu, streljaj od Aljaževega doma. Tine, ki ima astronomijo že nekako v rodu, mi razlaga skrivnosti vseh mogočih ozvezdij, nato oba obujava spomine na Čopov steber izpred osmih oziroma šestih let.

Oba sva ga že preplezala, vsak s svojim tako dragim prijateljem. Viktor Soštarič, s katerim sva družno preplezala veliko težkih sten, je ostal v Špiku, Tinetovega soplezalca Alija so prinesli izpod Loške stene. Ob spominu nanju nama zastajajo besede, obenem pa se odpirajo najlepše strani v knjigi mladih dni. Koliko prešernosti, vedrine, mladostnih pričakovanj, iskrenosti, dobrote je bilo v njunih srcih, koliko širokih zamahov sva skupaj z njima vrgla prek vseh ovir. Ture, ki sva jih napravila z njima, so bile najlepše in Čopov steber je nama obema pomenil steber velike svetlobe, nepogasljive luči. Ob misli nanj srce hitreje bije, v še tako turobnem razpoloženju prinaša v dušo sonce.

Z mislijo na mrtva prijatelja, steber in njegovega junaka Jožo, zaspiva.

Jutro naju najde v slabem razpoloženju, neudobno sva prestala noč. Razhodiva in segrejeva se na grušču, gruhu in grobljı, ko hitiva k vstopu v Skalaško smer in spoštljivo, čeprav brez posebne tesnobe zreva v mogočno vertikalo, ki se pne visoko gor v nebo.

Nekaj časa plezava vsak zase, pod prvim težjim raztežajem se naveževa in naglo napredujeva, pa kmalu je Tine na vrsti, da prepleza strmo, plitvo poč, opremljeno z nekaj klini. Težave ima, gotovo je spregledal kak stop ali oprimek. Trudi se, da bi zabil klin, pa mu ne uspe, le udari se po prstu, uh! Mislim, da je bilo meni huje kot njemu. Trdneje zgrabim vrv in pomislim: kakor kane. Mesto ni posebno težko, a padec v navpični steni kljub nekaj klinom niso mačje solze. Končno Tine le zleze čez, jaz pa čim hitreje k njemu. Ne morem si misliti, kaj je počel, a graja mi ob pogledu na njegovo okrvavljeno roko ne gre z jezika. Bo torej najin Steber spet stvar prihodnosti? Ne, Tine se je odločil: četudi z eno roko, gor greva! Razbiti prst za silo obveževa in izkaže se, da bo kljub »punčki« lahko plezal.

Razveževa se in nekaj sto metrov višine premagava nenavezana. Na gorenjskem turncu ugotoviva, da sva do sem rabila le slabi dve uri. Gledava gor v Steber, Ladjo, v Prusikovo smer, same veličastne, ljube stvari, mogočne poteze na obrazu stene. Ob pogledu na Škrlatico in Dolkovo špico se spominjava ture po stebru v Ragljici in na kamen, zaradi katerega me še zdaj boli koleno. Pa je že minul mesec, odkar me je usekal. Globoko spodaj šumi Bistrica in od časa do časa prinese vetrc srečni vrisk s poti čez Prag.

Debelo uro sva duškala. Izpostavljena, kočljiva prečnica nama ni pomenila ovire. Raztežaj za raztežajem je ostajal pod nama. Potem stena pokaže zobe. Treba bo počasneje, previdneje. Tine zdela prečko, za začetek slikam iz rdeče luknje njega v previsu, s tisoč metrov zraka pod nogami. Nekaj časa obsediva v luknji, se pogovoriva in uživava sijajen razgled. Čopov Jože prisede k nama, zopet ga slišiva, kako nama pripoveduje o bivakih v svojem stebru, o mesčevem siju, razlitem po ostenju Škrlatice, kako se huduje na Pavlo, ki hoče bivakirati v prvem mraku. Zaradi kratkovidnosti ne vidi, koliko je še do roba stene. In zopet mu ob tem privro solze kot takrat, ko je Tinetu in njegovi Janji prinesel poročno darilo: šopek vijolic in nočno posodo rožnate barve. Jože, hvala za vse!

Zdaj je bil spet Tine na vrsti. Nad votlino so se nizali klini in redke plezalske besede.

Prijatelj je sedel v nizki votlini, ko sem priplezal mimo njega. Nasmejala sva se drug drugemu, nato pa sem zaplezal čez previsno steno do stojišča pod »poševno počjo«. Škoda, da me Tine iz luknje ne more slikati. Raztežaj je naporen in zračen, na stojišču se kar oddahnem. V naslednjo votlino priplezam za Tinetom. Globoko v njej sedi, varovan na slabem klinu. Spet sem jaz na vrsti. Iz svojega prvega vzpona se spominjam, da raztežaj ni posebno težak. Prečiti je treba v desno in nato zlesti levo navzgor v navpičen, dobro razčlenjen kamin – podaljšek votline, v kateri sva.

Poskušam, a stena votline je vsa napokana. Podoba je, kot da se je pred kratkim nekaj podrlo. Zabijem klin za vsak primer, skale lezejo narazen, votlo doni vse, po čemer udarim. Klin izpulim z roko. Torej v kamin naravnost navzgor! Poskusim razkrečen, a klina, ki čepi kak meter više, ne dosežem. Stegujem se, kolikor morem, klin pa je še vedno previsoko. V noge me grabi krč, le z največjo muko zlezem nazaj. Poskusim še enkrat – spet nič. Skoraj se odločim za tvegano prečnico, pa se premislim in pravočasno prosim Tineta, da me zamenja. Kakega pol metra ga je več v razkreki, zato brez skrajne muje zdela mesto, ki me je napravilo tako ponižnega. Ne vem, zakaj mi »ravbarske štengce« niso prišle na misel. Raztežaj sva si razdelila in tako sem kot prvi priplezal v udobno votlino. Tudi naslednji raztežaj je pripadel meni. V začetku je šlo brez težav, nato pa mi zapre pot zoprn previs, ki je zgoraj v prav taki razzebi kot spodnja votlina. Veliko moči mi pobere, da se ob zataknjenem klinu prigoljufam čezenj.
Tine zleze pod streho po levi strani, vpenja klin za klinom in ko končno zleze iz težav, vrv ne gre nikamor več. Z muko jo nekako osvobodim in optimistično začnem zadnji težji raztežaj. Res, zelo težko je. Priznam, da sem že utrujen. Ko pridem na stojišče, poprosim prijatelja, naj nadaljuje.
Polička, na kateri stojiva, je čudovita. Drobna in trdna je vtrta v grozečo vertikalo. Veva, da je težav pravzaprav konec. Razbremenjena se vdajava opoju sijoče zračnosti in srečne sproščenosti. Čopov Jože je rekel pogledu v globino pogled v nedolžno oko. Zdi se mi, da vem, kaj je hotel reči s tem paradoksom.
Prijatelj zavriska, ko pleza po trdnih in razčlenjenih počeh, ki drže k soncu. Jaz si spotoma naberem še nekaj kamenčkov za spomin in za odpustke soplezalkam z nekaterih lažjih tur, Marjanci in Zvonki.
Hitro, pa previdno plezava poslednje raztežaje proti robu stene. Zavedava se tiste Čopove besede: »Ko si en meter pod vrhom, si še vedno bliže dnu kot vrhu.«
Utrujena, a presrečna prideva na rob orjaške stene. Polna sva nečesa lepega, zdi se nama, da sva svetlobo stebra spravila vase. Zares, ganjena sva, ko si seževa v roke. Objameva se, brez pretiravanja.
V pogovoru na toplem soncu spet zaživijo najini dragi. Z Vikijem in Alijem si deliva veselje. Tam izza roba se smehlja Čopov Jože, brazde njegovega obraza se stekajo z mogočnimi razami stene. In nama narahlo kima z glavo. Nepozabni Jože Čop!
Tudi najine družine so nama v mislih. Ženama bova prinesla vejico sleča, otrokom pa planinsko čokolado, ostala nama je na dnu nahrbtnika. Tudi moj oče mi pride na misel, ko gledam proti dolgi nemški, Oknu in Jugovi grapi. Veliko veselje je imel s plezanjem in Čopa je imel rad.
Čez ledenik stečeva in čez Prag pohitiva v dolino. Kot pred vstopom tudi zdaj pogosto pogledujeva v poči in previse, tokrat z občutkom hvaležnosti in s tiho obljubo, da kmalu spet prideva.

Severna stena Triglava, Čopov steber, plezala 2. 9. 1975 Tine Kunaver, AAO, Borut Lajevec, AAO.

POZNATE BELKO?

VOJKO BIZJAK

Naše gore niso zelo visoke, toda ravno prav da nam dajejo skoro vse, kar nam morejo druge, mnogo višje gore. V enem dnevu lahko pridemo iz nižine skozi bujne bukove gozdove do vse redkejšega iglastega gozda, skozi pas rušja in prek visokogorskih trat do gole skalne pokrajine, kjer se zadrži ponekod sneg čez vse leto. Ta svet je le na videz pust in brez življenja. Če smo dovolj pozorni, lahko ugotovimo, da tudi te predele naseljujejo rastline in živali. Malo jih je, ki so usposobljene za življenje v tem surovem okolju, za katerega so značilne nizke temperature, dolge in snežne zime z močnimi vetrovi in kratka poletja, ko kljub obilici padavin pogosto vlada suša, saj zaradi pomanjkanja prsti voda hitro odteče. Zato so nam »junaki«, ki oživljajo melišča, skalovje in stene še celo pri srcu.

Eden izmed njih je tudi belka ali snežni jereb (Lagopus mutus). Planinci jo malokdaj vidimo, ne le ker je redka in po barvi odlično prilagojena okolju, temveč tudi zato, ker se v nevarnosti najraje potuhne. Navadno jo opazimo šele, ko glasno prhne v let, če se ji preveč približamo.

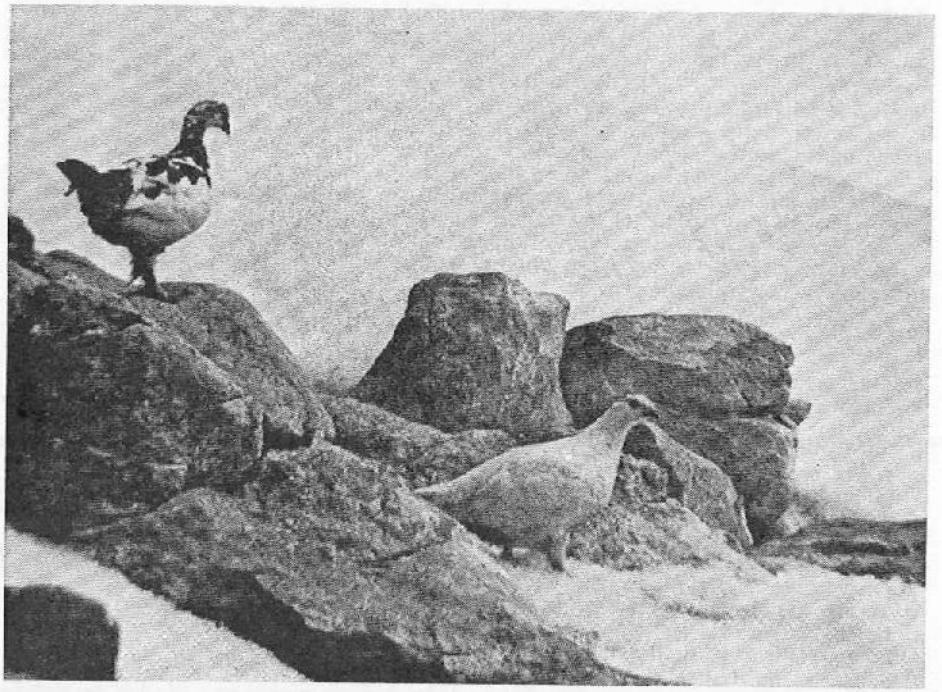

Parček med skalami Foto Vojko Bizjak

Belka je nekoliko večja od goloba. Ima gosto perje, ki prekriva noge skoraj do krempljev. Samec je nekoliko večji od samice in izrazitejših barv. Krasita ga roži, živordeči kožni nabreklini nad očmi, taki kot jih ima tudi ruševec. Belko uvrščamo med kure, ki so vse talni ptiči čokate postave, močnih nog in kratkih kril. Zato so dobri tekači, ne pa tudi letalci in se predvsem spreletavajo na kratke razdalje.

Zanimivo je, da se belka kar trikrat na leto goli in ima vedno varovalno barvo. Pozimi je bela po vsem telesu, razen repa, ki je črno obrobljen. V tem času ločimo samca od samice po črni progi, ki jo ima prek oči. Pomladanska obleka je svatovska. Po prsih in trebuhu je belka še vedno bela, po zgornji strani telesa pa ima rjave proge na beli podlagi.

Poleti in jeseni je sivorjavo progasta, medtem ko so letalna peresa vse leto bela. Obred svatovanja pri belki je dosti bolj skromen, kot ga poznamo pri velikem divjem petelinu in ruševcu, se pa tudi belkin petelinček razkazuje, »poje in pleše« pred samico. Skrb za mladiče je prepuščena samici. Kot večina kur si belka išče hrano z brskanjem in je vsejeda. Hrani se z žuželkami, semeni, jagodami pa tudi s popki grmičev in iglicami rušja. Za večino živali neužitne iglice prebavi belka s pomočjo simbiotskih organizmov v močno razvitem slepem črevesu. To je zlasti pomembno za njeno prehrano pozimi, ko druge hrane skoro ni. Tudi pozimi se drži visokih robov, kjer vetrovi odpihajo sneg z grebenov. Tu in pa pod previsi si najde skromno hrano. Le ko pade svež sneg, se spusti do gozda. Menda se več belk skupaj pusti zamesti in tako v zavetju prebijejo snežno vihro. V takem primeru jim lahko trda prede, če nastopi odjuga in ponoči vrhnja plast snega zamrzne.

Videli smo, da je belka pravi visokogorski prebivalec, ki je uspešno prilagojena na ostre življenjske razmere in se tudi v hudi zimi ne umakne v ugodnejše doline. V času ledenih dob je belka naseljevala srednji del Evrope v nižinah. Ko so poledenitve ponehale in so se začeli ledeniki umikati proti severu in navzgor v gore, se je z njimi umikala tudi belka. Zato ni čudno, da živi danes ta belka v Evropi le v Alpah, Pirenejih in Skandinaviji.

In kako je pri nas z zaščito belke? Zakon o lovstvu iz leta 1966 obravnava belko kot lovno perjad z omejitvami. Iz utemeljenih razlogov, verjetno zaradi redkosti, so jo slovenski lovci 1973 popolnoma zaščitili.

ČEZ KOPICE NA DOVŠKI KRIŽ

(V opombo Koreninci)

JANEZ BROJAN ST.

7. 10. 1975. Lepo oktobrsko jutro se je budilo iz nočnega sna. Ura je bila pet, ko sem se odpravil na pot, da se zopet vzpnem v prelestni alpinistični gaj med Rokavi, Oltarjem in Dovškim Križem.
Ko hitim po cesti proti zadnjim hišam na poti k Peričniku, me obsije izza ovinka pramen avtomobilskih luči. V avtu sta sedela dva mlada planinca iz Štajerskega. Povabita me v avto, namenjena sta v Vrata, nato na Škrlatico.
Pred Poldovo planino sem izstopil in zastavil korak v mračno strmal proti Brinovi glavi. Ura še ni bila sedem, ko sem bil že na Gruntu. Nekdaj je stala tu pastirska koča. Le kakih 50 m nad seboj v strmini sem opazil trop gamsov. Bilo jih je 34, opazili so me, ne zmenijo se, le gledajo me. Šele na razdalji kakih 30 metrov odskočijo za rob.
Ura je pol osmih, ko vstopim v prve skale, v Spodnji Kopici. Stena v začetku ni preveč zahtevna, zato sem bil kar hitro pod skoro navpičnim stebrom v zelo gladkem in strmem razu. Le počasi napredujem, stop za stopom, oprimek za oprimkom. Skala je ledena, povrh brije ostra, ledena burja. Le nekaj metrov pod vrhom stebra se mi je močno zanohtalo. Moral sem se ustaviti in si ogreti premrle prste, da sem lahko spet plezal.
Na grebenu je burja silovita butnila vame. Tudi na vrhu druge Kopice sem bil kar hitro. Svet je bil poledenel, nasut s toča, za lešnik debelo. Še enkrat se mi je zanohtalo. Tudi tretja Kopica je bila kmalu za menoj in že sem hodil po zelenicah Dovškega Križa. Tu mi je postalo vroče, saj je sonce prijetno grelo, burja pa je ponehala. Toče je bilo tu gori vedno več. V levi grapi pod peščenino sem jo gazil do kolen. Peščeno pobočje pa je bilo povsem prekrito z njo. Stezica proti globoki škrbini je bila prekrita z ledom, da sem le s težavo prišel čez. Ura je bila 9.40, ko sem ves srečen stopil na vrh Dovškega Križa. Razgled je bil čist, predvsem na sever in zapad. Visoke ture z Grossglocknerjem so sijale v soncu tako blizu, da bi kar preskočil nanje. Naši vrhovi pa so bili zastrti s sivim pajčolanom.

Danes stojim petinštiridesetič na tem vrhu, sam ali s tovariši, poleti in pozimi, v soncu ali ledenem mrazu, v globokem snegu, po težki barbi z goro.

Leta so minila, lepota in veličastnost gorske narave pa je ostala nespremenjena. Sežem po vpisni knjigi, ni več knjiga, le šop razcefranega papirja. Prešteiem obisk: 68 oseb, torej sem jaz devetinšestdeseti za devetinšestdesetletnico. Ob desetih se odpravim nazaj proti Bivaku II. Čeprav sem bil na gladkem s toča nasutem terenu previden, sem bil v osemnajstih minutah že pri njem. Sonce je toplo grelo. Nadzemska tišina vse naokrog me prisili k oddihu v tem edinstvenem okolju navpičnih sivih sten in vrhov. Kaliko smo doživeli in preživeli tu gori! Spomnim se predvsem na dragega Koreninija, očeta naših bivakov. Tudi z njim sem preplezal marsikatero steno, bil je imeniten človek. Zdaj ga ni več med nami.

Bilo je neko januarsko soboto, ko je prišel Karl k meni oprtan s precej zajetnim nahrbtnikom: »Janez, ali greš z menoj na dvojko?«

V četrt ure sem bil nared in že sva zastavila korak. Ob pol štirih popoldne sva bila pri Peričniku. Sneg je bil precej trd in dober za hojo, vreme lepo, ne preveč mrzlo. Ne ustavljava se, kar naprej v strmine proti pragu in dalje pod slovenski »Matterhorn«, visokotrioglato steno, gladko in previsno, spominja res na Matterhorn. Pod njim je velika lopa, v kateri smo bivakirali, dokler ni bilo bivaka – dvojke. Na bivak sva prišla ob osmih zvečer. Karl je prinesel s seboj veliko svetilki podobno peč na petrolej in jo prižgal. Med tem ko se je kuhal čaj, sva si privezovala dušo. Karl je sedel na klopi ob vratih, jaz pa malo niže pri vznožju ležišč. Med jedjo me je pričelo dušiti. S skrajnimi močmi sem se vzdignil na klop in stegal roke proti vratom. Karl mi jih odpre, jaz pa sem kar padel pred bivak v sneg. On ne vedoč, kaj se dogaja z menoj, zapre vrata. Ker me dalj časa ni bilo, je le pogledal, kaj je. Jaz sem se tedaj ves premražen pobiral iz snega. Nato sva ugibala, kakšen vrag mi je sedel za vrat. Karl se je nato z jedjo podprl in se zleknil na ležišče, jaz pa sem sedel na klopi in si kuhal čaj. Čez čas se je Karl začel nekam sumljivo premikati, šlo mu je na bruhanje, moral sem mu pomagati, da je stopil iz bivaka. Kmalu je prišel nazaj bled kot zid. Kaj naju je mikastilo?

Bivak, majhen, nizek, dobro zaprt, gorela je sveča, gorel kuhalnik, gorela še močna peč in še midva sva seveda dihala. Ni čuda, da smo izrabili zrak, kar ga je bilo v bivaku. Poizkusila sva, kje ga prej zmanjka, pri tleh ali pod stropom. Karl je sedel na klopi, jaz pa sem ležal na ležišču. Pričelo me je dušiti, in po nekaj minutah sem zahropel, naj odpre vrata, mači, da bi se sam dvignil, nisem imel več. Nato sva odprla okence nad vrati in je kar šlo. Zaspati se pa nisva upala.

Še zjutraj se nama je poznalo: Namesto na Oltar, sva se komaj privlekla na Veliko Špievto.

V teh spominih me je predramil kamen, ki se je utrgal v ostenju Oltarja in zrožljal čez skale v grušč pod steno. Kakor da bi se bil ta samotni svet spomnil na zvestega hribovca – Koreninco.

OSAMLJENI ROGATEC

DR. KAREL BENULIČ

Vrh, ki mu uradno pravijo tudi Veliki Rogatec, je postavljen tja v vzhodno predgorje Kamniških Alp. Prav nikakih teženj nima, s svojo gmoto drezati v oblake. Ne, saj je po višini skromen, za kak Vršič ga je (1557 m), pa zelo privlačen. Več kot prav je, da so ga uvrstili vsaj med neobvezne točke razširjene planinske transverzale. Čeprav razmeroma nizek in Ljubljančanom nekam od rok, saj so izhodišča zanj Gornji grad, Luče ali Ljubno, pa bi ga utegnili videti tudi z Ljubljanskega gradu, če ga ne bi zastirala Kranjska reber. Ta »če« je sploh nekaj boljšega. Kaj vse bi lahko bilo, če bi bilo. Zato je bolje, da tako ne govorimo ne pri geografiji, ne pri zgodovini.

Rogatec mi je pestil dušo že kakšna tri leta nazaj. Menda 8. nov. 1972. vlažnega popoldneva sem se mu približal na četrt ure. Kratek dan je bil, iz doline se je plazil mrak. Da bi bil sam samcat na grebenu tega osamelca? Pa da mi odpelje zadnji avtobus iz Gornjega grada! Ne, to mi ni šlo v račun in odločil sem se: Pri tistih nekaj metrih žice in nekaj klinih sem odločno obrnil jadra in hajd nazaj v dolino s trdnim sklepom, da se bova še srečala. Ta priložnost se mi je ponudila leta 1975. Da mi ne bi zmanjkalo časa kot prvič, sem vso zadevo zastavil malo drugače. Prvo julijsko soboto sem se z avtobusom potegnil ob Savinji prav do Luč. Vasica s kar solidnim turističnim stežem se je postavljala s skoraj povsem novimi hišami. Njihova okna so zaljšali razkošni slapovi rož, kamorkoli si pogledal. Domnevam, da imajo pri turističnem društvu enega ali celo več zagnanih turističnih delavcev. Resnično, da včasih zadostuje zelo malo zagretih ljudi, pa poženejo kako koristno zadevo v določeno smer. Ko sem pobaral za prenočiščem, se mi je mimoidoči domačin takoj ponudil za spremljevalca in svetovalca.

Te vrste prijaznost dobro dé in človeku ostane tak gostoljuben kraj za zmerom v lepem spominu. Čeprav takrat vreme letovanju ni bilo naklonjeno in zaradi redkih gostov ni manjkalo ležišč, pa je bila volja, ustreči gostu vendarle tu. V gostišču Ojstrica je čista in poceni. Pa z gostom so prijazni. Nekoliko se je zapletlo, ko je želodec zahteval svoje, se pravi, ko je bil čas kaj zaužiti. Tu smo naleteli na kleč. Zvečer je imela Z(veza) B(orcev) vrtno veselico in ko se je začela, so zaprli tudi vsa gostišča v Lučah. Ali zato, da pivske kapacitete iz lokalov ravnajo drugam, se pravi, da jih – vojaško povedano – zberejo na določeni kati, ali pa odloča razumevanje, omogočiti osebju gostišč, da se tudi nekoliko poveseli na drugem, nevtralnem območju? Ne vem. Drži le to, da sem se podal tja tudi sam na oglede, kaj neki imajo pripravljenega na jedilniku. Tu smo bili kaj hitro domenjeni. Vstopnina 10 din, jedli pa se bodo čevapčiči po 15 din. Smo zgovorjeni. Vsaj o kranjskih klobasah sem hotel kaj slišati, pa niso bili prav nič dovzetni za take razgovore. Ali so Štajerci tako nakurjeni na Kranjce, da še o njihovih evropsko znanih izdelkih nočejo ničesar čuti in se rajši ogrevajo za nekaj nevtralnega, uvoženega? Tudi nekakšna rešitev pred kakršnokoli zamero v domači hiši. Pa nisem jezen na Lučane, saj so bili tako prijazni z menoj. Na kranjske klobase so alergični, pa kaj morejo zato. Fantje iz Tuhinjske doline so pa »valčkali in polkali« in se v svoji dejavnosti držali na moč vztrajno domačih logov. Ker so Luče bolj majhne, je bila vsa vas prepolna teh zvokov. Zvečer je sicer dež nekoliko skazil veselo zborovanje, pa se je vseeno kar lepo izteklo. Podobno usodo kot jaz je doživljala tudi neka na nova prispela turistka, ki je pod silo lučenskih razmer začela svoj počitniški jedilnik prav tako s čevapčiči, začinjenimi z vstopnino brez konsumacije. Ko mi je moj gareči spremljevalec naštel, kakšne vse veselice imajo še na seznamu, sem se spomnil tistih lačnih gostov, ki se bodo v teh večerih znašli v Lučah.

V »Ojstrici« sem pričakal nekam krmežljavo nedeljo, kajti na nebu niso kazali prave volje za sodelovanje s hribovci. Domači vremenarji se ravnajo po Raduhi. Ta je imela kapo, to pa po prosoji domačinov ni dobro. Vsemu navkljub sem zavil kak kilometer navzdol ob Savinji pa čez lesen most na desni breg, kjer me je čakala za uvod dveurna hoja po gozdni cesti do Špehovega. Tu se je znašel možak v »šampionu Evrope« ali v kragujevški stoenki, ki se je namenil pogledat na planino, »kako kaj dela živina«. Ne da bi jaz moledoval, mi je pokazal na sedež poleg sebe in odpravila sva se ob potoku Rogačniku Velikemu Rogatcu v podnožje. Med tednom vozijo tu tovornjaki hladovino pa se cesti pozna. Ovinkarjenje sem, ovinkarjenje tja, po treh kilometrih se cesta čez široko leseno ploščad prestavi na levi breg potoka in ostro – za 180° – obrne v desno pa v breg. Tu lahko zaideš. Pred leseno ploščadjo se namreč nadaljuje naravnost nov odsek gozdne ceste (ki ga pred tremi leti še ni bilo), in se visoko gori slepo konča, tako da od tu lahko samo še pomežikneš Rogatcu na drugi strani doline nejevoljen ob misli, da nisa zmogli postaviti na odcepu skromnega kažipota. Pripeljala sva se do spodnjega Klinarja in čez čas še do gornjega. Nebo se je osončilo in ponujal se je obetaven dan. Moj prevoznik se je podal za čredo goved na bližnjem pobočju, jaz pa sem si oprtal nahrbtnik in krenil proti Gornjemu Špehu. Od Klinarja do tu so v zadnjem času izboljšali cesto. Ne velja pa se nanjo preveč zanašati, kajti po dežju in zjutraj od megle je nekoliko razmočena pa vozilo lahko obtiči. Sicer pa ta del, če si spočitih nog (vozilo do tu je zategadelj koristno), mineš v petnajstih minutah, ko te puščica na kapelici že obrne v desno, kjer se že pokaže prepadna stran Rogatca – Špehove peči. Tako uči »Vodnik po Savinjskih Alpah«, ing. Jordan pa piše v Planinskem Vestniku o neki skali, ki se ji pravi Špehova peč. Je videti, da si še nismo na jasnem, kako je pravzaprav s temi Špehovimi pečinami.

Petnajst minut kolovoza do priložnostnega tesališča in prav toliko zložne steze po senčnem grmovju in po tratah, prepolnih cvetja, te privede na Kal. To je preval med travnato Lepenatko, katere vrh je od tu dosegljiv v pol ure, in južnim zelo strmim grebenom Rogatca. Po zložnem pobočju Lepenatke se pase kar številna čreda govedi in priča, da tod planinska paša še ni izumrla.

Drugače je, denimo, na gorenjskih planinah, kjer moraš imeti že pravo srečo, da te pozdravi otožen in zasanjan pogled kake krave. S Kala sem zavil v desno ob skrbno narisanih markacijah, pa ne na greben, ampak izza njega do zelo strmega žleba, kjer se je začela polurna plezarija po vseh štirih, skratka po »kmečko«. Če ta odsek ne bi bil obrasel s travo, grmovjem in drevjem, ampak bi bil gol, pa bi v »vodniku« mirne duše zapisali – ni za vrtoglave! Menim, da je ta del morda pripomogel domačinom, da so gori dali ime Rogatec. Skratka, tu kaže roge. Kugy nekje pravi, kako domačini dolgo opazujejo goro, potem ji pa pritisnejo ime, ki drži. Nekaj podobnega je gotovo tu. Vsaj po moji bolj ljudski etimologiji.

No, zaradi bujnega zelenja ni ta del prav nič grozljiv, le kar se da strm. Še par klinov in nekaj malega žice, pa smo na grebenu, ki se na vzhodna stran prepadno spušča na Špehóvo, na zahodni je pa poraščeno strmo pobočje. Od tu teče steza po grebenu, zložno, v gozdni senci do končne vzpetine in po njej na vrh, ki se predstavi v obliki zelene livade. Ta naravnost kliče, da se zavališ v mehko travo. V severni smeri se kaže nekoliko nižja, oblasta glava drugega, »rezervnega« vrha Rogatca, za njim Olševa, Raduha itd. Na nasprotni strani se nam pogled ustavi na Lepenatki in Kranjski rebri. Hvaležen izlet na goro, ki precej sameva. Dan prej se je povzpelo nanjo pet obiskovalcev, pred tem pa 14 dni ni bilo na njej nikogar, vsaj podpisal se ni. Skratka, triglavske gneče, danes govorimo že »gužve«, tukaj ni. Od Špeha do vrha je slabe poldruge ure hoda. Skrinjica z vpisnim zvezkom žiga ne premore več. To je ponoven dokaz neke posebne zbirateljske ali pobalinske sle. Vračal sem se po isti poti in ko sem lezel po strmem žlebu navzdol, sem si lahko predstavljal, kaj bi me čakalo ob dežju. Prav gotovo bi se z velikim pospeškom pripeljal po zadnji plati na Kal. Torej ob slabem, mokrem vremenu ni tu kaj iskati. Posamezni grmički rododendrona in celo dve kranjski lilliji (zlata jabolko) so dali vedeti, da tu diši tudi po pravi planinski flori. Na prevalu sem se zagledal v Lepenatko. Tako so vabila njena zložna, travnata pobočja, da bi se pri priči zapodil na vrh, če ne bi na tihem računal, da bom pri Klinarju še ujel mojega izvoščka, ki bi mi ponovno prihranil dve uri šodrovske tlake. Sicer pa, kdor se vrača po tej strani, naj se le povzpne na Lepenatko. Pravijo, da je trebuh »Mrtvega meniha«, kakor sicer tudi slikovito imenujejo ves greben. Njen vzhodni rob je viden z ljubljanskega gradu izza Kranjske rebri. S štajerske strani je res podoben menihu na parah.

Pogledam še k Gornjemu Špehu ali na Špehóva, kakor pravijo domačini. Nekoč velika gorska kmetija gre počasnemu propadu naproti. Najstarejša hči preživlja tu gori poletje, tja do novembra se zadržuje, kajti vsi drugi so se že umaknili v dolino. Krav nimajo več, le še nekaj ovcá. Ko sem si zaželel konec domače kačje sline, mi je prinesla pravi pravcati »domači brandy«. Žganja ne kuhajo več, pa si je mestna alkoholna civilizacija utrla pot tudi semkaj. Tu je vpisna knjiga, žig Gornjega Špeha in vrha Rogatca, dobe se tudi razglednice Luč. Preden sem se poslovil, sem še slikal to zadnjo branilko nekdanje Špehove trdnjave. Tako je torej na Špehóvem. Pri spodnjem Klinarju pa kmetija sicer ni videti zapuščena, vendar ni žive duše. Zvedel sem, da je ostala kot dediščina nekomu v dolini, ki prihaja semkaj le od časa do časa. Skratka, tudi ta bo šla v pogubo. Te naše samotne gorske kmetije so sploh vprašanje. Ko je bil še čas, nismo imeli posluha zanje. Gregorčičev stih »kot kralj po planini visoki« smo jemali menda dobesedno. Rod, ki je tu vzdržal stoletja in kljuboval tujim vplivom na svojih postojankah, se je pod silo razmer umaknil v dolino, tu pa so ostali spomeniki ne ravno modrega odnosa do teh važnih narodnih oporišč. V Podolševi so s cesto vsaj malo zadržali odseljevanje, vsaj tistih, ki zmorejo nabaviti kmetijske stroje in motorna vozila, s katerimi se mladi zapeljejo v dolino, kadar jih je volja, bodisi na delo ali na zabavo. Marsikje je to že prepozno.

S Špehóvega se spustiš lahko tudi v Gornji grad, dve uri je do tja. Jaz sem se vrnil h Klinarju, izvoščka pa nisem več našel. Vzel sem pod noge belo cesto in po poldrugi uri je zašumela pred menoj Savinja in z njo njena prelepa dolina. Še skok do Luč in z avtobusom ob Savinji navzdol. V nalivu, ki je prodiral v Gornjo Savinjsko dolino, sem razmišljal o doživetju tega dne. Nikar ne pozabite obiskati ta mikavni, mogočni vrh!

Dom na Kredarici pred vojno

DVE KRATKI, PA NE LAHKI

JANEZ MARINČIČ

SONČNI KOGEL

Ta zanimiva stena nad Kamniško Bistrico me je vedno vabila s svojo odkrito vertikalo, trdno skalo in težavami, v katerih se lahko preizkušajo začetniki in zahtevnejši plezalci. Kdor ne zmore cele stene, se lahko po veliki gredini brez težav umakne iz nje, komur se pa zahoče lepega in težkega plezanja za ves dan, se poda tudi v njeno vršno previsnost. Res se mi ne zdi nič lepšega, kot če visim v stremenih kje visoko, kjer človeka prevzame topla kamenina, temno modro nebo in pogled na rumene jesenske macesne pod steno. Ker se mi je tako priljubila, sem jo želel vedno bolj in bolj spoznati. In tako se je zgodilo, da sva se neko spomladansko nedeljsko jutro s Slavo znašla pod njenim vznožjem.

Spodaj v domu sva malce predolgo ležala, pa je bilo sonce že precej visoko, ko je začela s prvim raztežajem smeri Srakar–Črešnovar. Orientacija je tu povsem lahka, saj prereže navpične plošče le ena sama izrazita globoka razčlemba, ki drži strmo levo proti Koglovi gredini. Po poči naravnost navzgor se odcepi še kamniška smer, toda to ni poglavje za mešano naveza, je le malce težka. Plezala sva povsem običajno, brez kakšne posebne dogodivščine. Po prvih raztežajih je sledil nerodni kamin, pa neko gladko mesto, kjer mi je šlo precej za nohte. Ker je ona vse te težave lepo zmagla, sem ji prepustil tudi zadnji raztežaj do gredine. Na nji sva se odpočila, vmes pa uživala široki pogled po južnih pobočjih Kamniških planin. Stena tukaj ni visoka in ker tudi čez vreme nisva imela pripomb, sva si to lahko privoščila. Že v Ljubljani sva se domenila, da bova od tu vzpon nadaljevala po kranjski varianti, ki me je zelo zanimala, ker sem si želel prvič neodvisno od soplezalca preplezati kaj težkega v pravi steni. Vsakdo, ki sem ga vprašal po težavah tam gor, mi je zatrjeval, da je ob veliki strehi, ki gleda izrazito iz stene že pri njenem vrhu, neko precej zahtevno mesto. Morda celo šesta stopnja. Ker sem poprej dosti treniral, sem bil tudi za takšne stvari pripravljen, ko sem se iz gredine odpravljal iskat vstop v varianto. Nisem ga dosti iskal, saj stena človeka sama vodi. Tako sva iz gredine navzgor prečila raztežaj precej desno v dno velike zajede, ki se od tu vleče do strehe in nato ob njenem desnem robu na vrh stene. Tu je Slava pripravila svoj fotografski aparat za lep posnetek velike razkreke, s katero sem dosegel stojišče na pomolu. Čeprav je bila razkreka za Slavo res malce naporna, je bila kmalu na stojišču in prevzela varovanje. Sicer se ni preveč bala, saj je sledil raztežaj, ki je gotovo med najlepšimi v Koglu. Povsem navpične poči omogočajo elegantno in varno prosto plezanje kot v kakšnem plezalnem priročniku. Vse je bilo idealno. Kakor narisano. Za varnost in lažje napredovanje je sem pa tja poskrbel kak klin ali zagozda, dokler se ta žal prekratki raztežaj ne konča tik pod ogromno streho. Varoval sem na majhnem stolpičku, pribit s klinom v poklino nad sabo, noge pa so mi v stremenih visele v zrak. Postal sem neverjetno dobre volje, saj je bil do roba stene samo še en raztežaj, ker pa nama je do sedaj šlo vse tako lepo izpod rok in nog, bova vendarle tudi še teh trideset metrov vertikale spravila podse. Toda Slava je najprej morala priti do mene. Kako je pa to opravila, zasluži posebno pozornost. Še nikdar nisem slišal izraza ljubko plezanje, tedaj pa mi je ob njenem malce zardelem obrazu in volji, s katero se je spoprijela s težavami pod mano, ta izraz nehote prišel v misel. Na najinem napol visečem stojišču sva se težko izmenjala. Smer se od tu nadaljuje malce desno po navpičnem, črno rumenem in mokrem kotu, preči zopet nad stojišče in se desno ob strehi po krušljivi zajedi konča na robu stene. Od vsega tega je bil najbolj interesanten kot. Še sedaj mi ni jasno, kako da me od tam ni vrglo ven. Posebno takrat, ko sem z eno nogo stal na lastnoročno zabitem obročkarju, druga pa mi je bila v stremenu, ki sem ga vpel v počeno, od vlage črno zagozdo. Ker se nisem imel za kaj prijeti, sem nad sabo najprej v nekaj rumenega vtaknil specialno ribico. Ker pa, jasno, ni prijela, sem šel v drugo skrajnost. Aluminijasti profil je tičal dva ali tri centimetre v razpoki, vendar dovolj, da sem z njim lovil ravnotežje in tako srečno dosegel stari klin nad seboj. Ko sem pozneje na vrhu stene Slavi čestital k prvi ženski ponovitvi te smeri, sem se v duhu prijel za glavo. Zaupala mi je, da je klin, na katerem sem stal, ob njenem prvem dotiku odcingljal v globino, nato pa je, misleč, da so vsi nadaljni klini moji, mirno izbila vse železje in vrnila gori skoraj prvobitno podobo. No, sem si mislil, ko sva se po drnéh vračala v dolino, takrat sva imela res srečo. Ta je mladim plezalcem res, prav res potrebna. Z željo, da bi bila naveza, ki se bo zajede lotila za nama, spretnejša, in ji tudi kot brez starih klinov ne bo delal prevelikih težav, sem se poslovil od prepadne lepotice nad Koncem.

Pravzaprav je bil pa res lep dan, ki ga zlepa ne bom pozabil.

Kogel: Smer Srakar-Češnovar s kranjsko varianto – 200 m, IV–V, V+ A1.

Spomladi 1974 plezala Slava Mrežar in Janez Marinčič (oba AO Ljubljana–Matica).

V KLEKU

Pri Zoranu sem se dosti naučil. Prvi me je praktično uvajal v skrivnosti dvojne vrvi, mi pokazal, kako se lahko prosto spleza krušljivo poč brez slabih klinov, ki so le za moralo, njegova aporna tehnika v navpičnih ploščah Vežice me je navdušila. Da, na Vežico imam pa res dvoje lepih spominov – dve imenitni prvi ponovitvi. Imenitni pravim zato, ker so mnogi plezalci dolga leta hodili mimo te stene, ne da bi se podali v Hu-

nikino smer ali smer Geršak-Grčar. Ko sem čul za to, se mi je zdelo skoraj neverjetno. Pa je le bilo res. V dveh nedeljah zapored sva z Zoranom zapolnila še to vrzel v osvajanju te nizke, toda težke stene. Ko sva se tako spoznala in skupno vplezala, je imel Zoran še en dober predlog. Ponudila se je priložnost, da se štirje usedemo v prijateljev avto in grema pogledat na Hrvaško.

V steni Kleka pri Ogulinu je bila še neponovljena tamkaj najtežja smer in zdelo se nama je, da bi bil to kar dober problem za naju. Sicer je bilo slišati tudi pripombe: Ja kaj pa je sedaj Bešlinu, da se loteva takih nepomembnih pručk? Meni se je zdelo, da je stopnjevanje zmogljivosti nekaj pametnega. Lani spomladi je bila Rzenikova stena preplezana v trinajstih urah, tri mesece za tem pa v relativno dosti varnejših okoliščinah v slabih devetih urah. Spomladanska plezalca sta imela daljši staž in več izkušenj kakor pa naveza za njima!

In tako smo odbrzeli proti Dolenjski. V Novem mestu sem imel občutek, da nas v težkih čevljih in pumparicah čudno gledajo, češ v severno steno Gorjancev gre tudi brez tega. Pa smo zato v tamkajšnji samopostrežni trgovini kar hitro opravili ter odšofirali proti Karlovcu in Ogulinu. Naše potovanje se je končalo v votlini pod steno Kleka, potem ko smo se kake pol ure pošteno potili v breg. V votlini so bile tudi udobne slamnjače. Preden sem zaspal, sem se moral spomniti na prijazni napis nad potjo, po kateri smo pripešačili sem gor: »Pozdravljeni v carstvu klekovačkih veštica!« Prav zanimalo me je, če me bo drugo jutro katera od njih obletavala v težki steni.

Sonce me je našlo že na prvem varovališču. Tudi to pot mi je Zoran prepustil prvi raztežaj. V začetku sem bil kar malce razočaran, saj sem že po nekaj metrih naletel na nepotrebne svedrovce.

Toda malo dlje je stena že pokazala nekaj svojih značilnosti: vse skupaj je bilo zelo strmo in navpično, gladko, razčlembe pa plitke in krušljive – nekako tako kot spodnji del Vežice. Razlika je bila le v velikem številu zabitih klinov. Prijeti sem se moral za vse, kar je bilo pri roki, če sem stvari zaupal ali ne. Tudi Zoranu z nahrbtnikom ni šlo plezanje nič hitreje od rok in je bil kar malo zadihan, ko je mimo mojega slabega stojišča nadaljeval po lažjem svetu v desno na edino udobno varovališče v vsej steni. Ta raztežaj je zelo kratek in nima nobenih težav. Preko njega dosežeš le razčlembe za nadaljevanje vzpona. Ker se Zoran tako kot prvi ni še nič ogrel, je bilo, jasno, tudi naslednjih trideset metrov njegovih. Začetni tehniki je sledila težka oporna poč, potem poklina z redkimi klini, ki dolginu seveda niso delali preglavic. Nato naj bi prišlo na vrsto prvo mesto zgornje šeste. Prečnica iz ene poči v drugo – pa se je izkazalo, da vse skupaj ni tako težko.

Varoval je v plitki luknji, sedel na klinu in me prosil, naj vendarle pazim, kaj bom počel, ko bom plezal za njim. Saj se je nemreč sam komaj držal v tisti gladki lévi. Tehnični vstop v ta raztežaj pravzaprav ne bi bil nič posebnega, če ne bi že potem, ko sem lestvici izpel iz klinov pod seboj, dva izmed njih kar s prstom povsem nepoškodovana potegnil iz vodoravnih razpok. Nemalo sem se začudil, toda to je pač smer, polna železja, o se kljub temu tu redko najde res dober klin. V oporni poči ni bilo prehudih problemov, sledili so pa potem, ko sem moral za vsak nadaljnji klin posebej premisliti, kako ga naj dosežem. Na varovališču ni bilo govora o kaki udobnosti in sem kar z nahrbtnikom na ramah nadaljeval preko Zorana v previs nad vdolbino. Viseč v stremenih sem mislil, da me bo konec od naporov, ko sem z vponko lovil uho klina nad previsom. Tako sem precej časa visel in se kot obseden zaganjal proti klinu, dokler mi ni končno uspelo, da sem se povsem brez sape privlekel na poličko, kjer sem našel že pet stojiščnih klinov.

Torej je Zoran narobe izbral varovališče, plačal sem pa to jaz, ko sem se kot prvi z nahrbtnikom lotil čiste atletike hrvaških alpinistov. Zoranu jasno v teh par metrih ni bilo nič in se je kar korajžno zaplezal v ploščo levo od mene, kjer bi moral splezati še eno skrajno težko mesto. Toda plošča je bila mokra in spolzka, pa se je zato rajši vrnil nazaj. Kam sedaj? Malce je pogledal okoli sebe, zabil precej čuden klin in vanj vpel eno izmed vrvi. Prečil je še malo levo in se lotil v začetku nekoliko previsne, nato pa navpične, odurno krušljive poči. Njegov cilj je bil rob majhne police, tri ali štiri metre nad njim. In jaz? Od petih klinov na varovališču se samo dva nista majala, zato sem ga gledal, kaj počne, hitro vtaknil med zobe enega izmed svojih klinov, z eno roko »varoval«, z drugo pa s kladivom začel razkopavati okoli sebe in iskal še kakšno dobrotljivo razpokico, da bi vanjo zataknil košček železa za vsak primer. Stena se me ni usmilila, Zoran pa je moj strah pregnal enostavno tako, da se je z dovršenim plezanjem povzpel do rešilne police in kmalu nato tudi do prvih svedrovcev, ki so nakazovali nadaljevanje smeri po črnih ploščah. Te so se nad nama prevesile v veliko, gladko žmulo. Očitno je imel drsečih in visečih varovališč za danes dovolj, pa se je kar enostavno lotil prečnice v levo ležeča Dragmanovo smer in me, udobno sedeč, poklical za sabo. Ko sem se s prijaznim nahrbtnikom kot drugi znašel v tisti krušljivi poči, si nisem mogel predstavljati, od kod je dobil pogum, da se je sploh lotil. Predstavljala mi je res velik rebus, pa sem vseeno nekako splezal navzgor, ne da bi mi pomagal z vrvjo. Toda povzpeti se preko takega mesta, ko ima človek pod zadnjico samo ljubi zrak in nobenega klina, res nekaj pomeni. Seveda nato nisem prečil prav do soplezalca, saj se je smer nadaljevala naravnost navzgor. Nahrbtnik sem mu pustil viseti na nekem svedrovcu in se opremil z dvema stremenoma, vsemi vponkami, vrvicami in svedrom za vsak primer. Ekspanzijski klini so me po vse bolj previsni žmuli vodili prav na njen rob, v katerem je bil zabit navzdol obrnjen običajni profil. V mislih sem čestital onemu, ki ga je sprevil v ta rob.

O svojih občutkih, ko sem vanj moral vpeti obe lestvici, sploh ne bi govoril. Od tu je držala navzgor še vedno nekaliko previsna poč, ki je pa že bila nabita z običajnimi klini več kot sumljive trdnosti. Dva ali tri kroparje sem zaradi varnosti brez težav zamenjal z malce debelejšimi štubajskimi klini. Ko sta se najlonki iztekli, ni bilo nikjer pripravnega prostora za varovanje. Tako sem se, kot že tolikokrat danes, usedel v plezalni

pas, čevlje pa vtaknil v stremena. Trije klini so bili takrat dobro zabiti in sem zato soplezalca mirno lahko poklical za seboj. Kaj bodo njegove ledvice rekle k temu, da je več kot eno uro visel v žmuli brez plezalskega pasu, se je spomnil šele nekaj kasneje na robu stene. Sicer je pa, če odštejem s kamenino vred izpuljeni svedrovec, prišel kar srečno do mene. Žmula je tudi od njega zahtevala velike napore in sva bila prav vesela, da je bil od tu dalje do vrha samo še en lahek raztežaj. Z nasproti ležečega grebena sta naju že pozdravljala prijatelja, ki sta precej pred nama zmogla svojo smer. Torej je bilo tudi glede tega danes vse v redu.

Ko sva bila na vrhu zopet skupaj, sva si res lahko od srca čestitala. »Pručka« naju ni razočarala.

Klek: Železničarska 20; A_1–A_3, A_2, VI, VI+, 200 m, 10 ur. Konec aprila 1974 plezala prvo ponovitev Zoran Bešlin in Janez Marinčič, oba AO Ljubljanamatica.

JUGOSLOVANSKA ALPINISTIČNA ODPRAVA »CORDILLERA BLANCA - 1975«

SANDI BLAZINA

Priprave:

Uradno so se priprave za alpinistično odpravo v Cordillero Blanco pričele decembra 1973, ko je Akademsko planinsko društvo prijavilo odpravo komisiji za odprave v tuja gorstva Planinske zveze Slovenije. Člani alpinističnega odseka smo z njo želeli proslaviti 25. obletnico našega društva. APD je že leta 1964 izvedlo doslej edino jugoslovansko odpravo v Ande. Čas je že bil, da primerno izkoristimo tedaj pridobljene izkušnje.

Na Cordillero Blanco smo mislili že leta 1964, vendar smo se takrat odločili za Cordillero Real v Boliviji zaradi izredno ugodnega prevoza, ki nam ga je omogočila Splošna plovba iz Pirana. Za cilj naše druge odprave smo si zaželeli izpolniti našo tedanjo namero in obiskati Cordillero Blanco, ki brez dvoma spada med najprivlačnejše skupine v Andih. Po natančni proučitvi vsega alpinističnega dogajanja in dotedaj izvršenih vzponov v Cordilleri Blanci smo si izbrali za izhodišče slikovito dolino Yanganuco (3850 m). Ta dolina je prikladna kot izhodišče za vrsto alpinistično zelo interesantnih pristopov na Huascaran Sur (6768 m) in na Huascaran Norte (6655 m), na Chopicalqui (6400 m), na Chacraraju (6000 m) ter na vrhove Huandoyev (6385 m, 6356 m in 6160 m). Da bi se odločili za najprimernejše cilje, je bilo med pripravami potrebno zasledovati rezultate, ki so jih ta čas tam dosegale druge odprave. Malo pred našim odhodom smo izvedeli za vzpon italijanskih alpinistov na Huascaran Norte po zahodnem grebenu, ki je bil eden od glavnih ciljev naše odprave.

Upravni odbor društva je septembra 1974 potrdil seznam 15 kandidatov za odpravo in me imenoval za vodjo odprave. Od takrat so priprave potekale še bolj intenzivno in organizirano. Komisija za odprave v tuja gorstva Planinske zveze Slovenije je na svoji seji dne 24. septembra našo odpravo sprejela v program PZS za leto 1975. S tem je naša odprava imela prednost pri posebni opremi, ki je last zveze.

Med pripravami kandidati niso imeli skupnih treningov. Vsak kandidat je bil dolžan sam poskrbeti za kondicijo. To je bilo potrebno, ker so bili vsi kandidati obremenjeni z dolžnostmi v službi oziroma v šoli in so tako lažje prilagajali svoj prosti čas pripravam. Kandidate je testiral dr. Keber na Inštitutu za gerontologijo pri Kliničnem centru v Ljubljani. Vsi testi so ugotovili ustrezno kondicijo. Tudi zdravniški pregledi so pokazali, da je bilo zdravstveno stanje vseh kandidatov zadovoljivo in brez kakšnih posebnosti, tako pri končni izbiri članov odprave z zdravstvenim stanjem in kondicijo ni bilo nobenih problemov. Dokončno izbiro članov odprave je opravil vodja odprave in upošteval predvsem rezultate posebne kombinirane ankete, v kateri so sodelovali vsi kandidati. Izbrani so bili:

– Sandi Blažina, ekonomist iz Kopra, star 48 let, za vodjo odprave. Bil je vodja I. jugoslovanske odprave v Ande leta 1964. Sodeloval je še na odpravi v Pamir leta 1967 in na odpravi v Hindukuš leta 1971.
– Igor Golli, študent iz Ljubljane, star 21 let, zadolžen za osebno in tehnično opremo.
– Igor Herzog, študent iz Ljubljane, star 24 let, zadolžen za snemanje filma. Sodeloval je na alpinistični odpravi v Hoggar leta 1973.
– Franc Jeromen, dipl. inž. strojništva iz Ljubljane, star 34 let, zadolžen za osebno in tehnično opremo ter za prehrano. Sodeloval je v alpinističnih odpravah na Ararat leta 1969, na Lofote leta 1971, v Pamir leta 1972, v Hoggar leta 1973 in na Kangbačen leta 1974.
– Tine Mihelič, glasbenik iz Ljubljane, star 34 let, za namestnika vodje odprave, zadolžen za proučevanje in dokumentacijo ciljev. Sodeloval je v I. alpinistični odpravi v Ande leta 1964.
Marjan Osterman, študent iz Ljubljane, star 20 let, zadolžen za osebno in tehnično opremo. Sodeloval je v alpinistični odpravi v Hoggar leta 1973.
– Dr. Rudi Rajar, dipl. inž. gradbeništva iz Ljubljane, star 34 let, zadolžen za snemanje filma. Vodil je alpinistični odpravi na Ararat leta 1969 in na Lofote leta 1971, sodeloval je še na alpinistični odpravi v Hoggar leta 1973.
– Janez Rupar, ekonomist iz Ljubljane, star 35 let, odgovoren za finančno evidenco in poslovanje odprave. Sodeloval je na alpinističnih odpravah v Kavkaz leta 1968, na Lofote leta 1971, v Pamir leta 1972 in v Hoggar leta 1973.
– Vlado Schlamberger, dipl. inž. agronomije iz Ljubljane, star 34 let, zadolžen za prehrano in odgovoren za transport. Sodeloval je na alpinistični odpravi na Lofote leta 1971.
– Igor Tekavčič, zdravnik iz Ljubljane, star 25 let. Zdravnik odprave.

Odprava:

Odprava je odpotovala iz letališča na Brniku 15. junija 1975 pozno popoldne. V Limo, glavno mesto Peruja, smo prispeli že naslednji dan po malo več kot 24 urah. Na letališču nas je pričakal naš konzul Anton Kalčič, ki nam je pomagal prebroditi običajne težave na carini. Pravzaprav teh skoraj ni bilo, nekoliko nas je motila le to, da se je 500 kg naše opreme ustavilo nekje v Parizu. Po številnih urgencah je manjkajoča oprema pripotovala za nami šele po sedmih dneh. Konzula je na letališču po naključju spremljal naš rojak Djordje Segedinski in nam velikodušno ponudil zatočišče na svojem domu v okolici Lime za ves čas bivanja v tem mestu. Trije dnevi so bili potrebni, da smo uredili formalnosti z oblastmi, nabavili hrano, organizirali nadaljni prevoz in izsledili še neprispelo opremo. Veliko so nam pri tem pomagali sodelavci beograjskega Energoprojekta, ki ima v Limi direkcijo svojega gradbišča Piura na severu Peruja.

Brez vse alpinistične in višinske opreme smo se odločili nadaljevati našo pot proti goram. Zapustili smo Limo 20. junija zgodaj zjutraj z razmajanim avtobusom, le Jeromen, Rupar in Herzog so ostali, da pričakajo opremo. Čakalo nas je 500 km poti čez prelaze Cordillere Negre, visoke nad 4000 m nadmorske višine. Do mesta Paramonga smo se vozili po asfaltu znamenite ceste »Carretera Panamericana«, okoli 200 km ob puščavski obali Pacifika. Potem smo zavili proti vzhodu v prve strmine Cordillere Negre, po zelo slabi cesti. Po daljših zastojih zaradi dela na cesti ali našega vozila smo okoli polnoči prispeli do prelaza Conococha na višini 4185 m. Od tu je šla cesta navzdol po dolini reke Santa. Na prelazu smo zagledali prve vrhove Cordillere Blanco. Prav blizu so se v bledi mesečini risala strma ledena pobočja Caullaraja – 5686 m.

Zgodaj zjutraj smo bili v Huarazu, mestecu sredi doline Santa, 3030 m. Tu se zbirajo vse odprave za Cordillero Blanco. Uro kasneje smo prispeli v mestece Yungay. Ob velikem potresu, ki je v noči 31. maja 1970 prizadejal zelo veliko škode vsej dolini Santa, je bilo to mestece popolnoma porušeno. Sedaj Yungay sestavljajo le maloštevilne montažne barake za urade, montažna bolnica, ki so jo podarili Kubanci, in nekaj bornih iz posušene ilovice na hitro zgrajenih bivališč. Zaradi potresa je izgubilo življenje okoli 35 000 ljudi. Yungay je bilo zadnje organizirano naselje na naši poti, zato smo se tu dogovorili za sprejem in oddajo naše pošte. Približno 25 km strmega in vijugastega kolovoza nas je pripeljalo do vhoda v ozko sotesko Yanganuco, ki jo sedaj upravičeno štejejo za narodni park. Zato je na cesti spuščena pregrada, ob njej je baraka za čuvaja in njegovo družino. Treba je bilo izpolniti obrazec za prijavo in navedbo vzponov. Vozili smo se še nekaj kilometrov do zgornjega dela soteske in se nato poslovili od našega požrtvovalnega indijanskega voznika. Vozil nas je brez počitka skoraj 36 ur. Utaborili smo se na obali zelo lepega jezera na višini 3850 m. Noč smo prebili brez šatorov in spalnih vreč, zaviti le v tanke najlonske bivakvreče.

Drugo jutro, 22. junija, je odšla na aklimatizacijski vzpon in na oglede prva skupina. Mihelič, Osterman, Rajar in dr. Tekavčič so se povzpeli na vrh Cerra Yanarraja – 5145 m. Zvečer smo se preselili v nekaj sto metrov oddaljeno hišico iz kamna in pločevine, prenočišče indijanskih popotnikov. Zjutraj 23. junija je odšla na aklimatizacijo še druga skupina, ki se je povzpela na prelaz »Portachuelo de Yanganuco« na višini 4767 m. Čezenj drži pot v naselje Yanama na južni strani Cordillere Blance. Popoldne so prispeli z zakasnelo opremo Jeromen, Rupar in Herzog. Pripeljali so se s tovornim avtomobilom, ki nam ga je dal brezplačno za to pot na razpolago Energoprojekt v Limi. Še isto popoldne smo se preselili približno dva kilometra naprej v dolinico Demanda. Tu smo se odločili postaviti bazni tabor na višini 3950 m.

Torek 24. junija smo porabili za ureditev baznega tabora. Popoldne po kratkem posvetu smo se soglasno odločili za naš prvi in glavni cilj in sicer za prvenstveni vzpon po vzhodnem grebenu na Chacraraju Este, imenovanem tudi Huaripampa, 6000 m. V sredo 25. junija zjutraj je šla že ob 6. uri na pot prva skupina, ki sta jo sestavljali navezi Mihelič–Osterman in Golli–Rajar–Tekavčič. Napredovali so vsi sorazmerno počasi zaradi obilnih tovorov in še nepopolne aklimatizacije. Na gornjem delu ledenika so navezi ovirala globok sneg in številne razpoke. Ob 16. uri so dosegli skalnati skok pod sedlom, ki označuje začetek grebena. Tu so se odločili postaviti »tabor 1«. Mesto je bilo za to zelo prikladno, postavili so en šotorček pod ogromen skalnati previs na snežni ravnici v velikem zametu. Mihelič in Osterman sta ostala v šotorčku na gori, drugi so se vrnili še isti večer v dolino. Naslednji dan je naveza Jeromen–Rupar–Schlamberger odnesla v »tabor 1« nove tovore, Mihelič in Osterman sta poiskala prehod na greben in ga opremnila z vrvmi. Najprej sta se morala spustiti iz sedelčka nad »taborom 1« na severno stran za 60 metrov do zgornjega roba ledenika, prečiti po strmem robu ledenika in se zopet povzpeti približno 120 metrov po zasneženih skalah v strmini do 80° in v zelo slabem snegu na rob grebena.

Pot na greben je bila odprta. V naslednjih dneh so se naveze vrstile v običajnem redu, kakor je dovoljevalo vreme in počutje posameznih članov odprave. Razmere na grebenu niso bile najboljše, greben so »krasile« ogromne opasti, katerim se je bilo treba umikati. Sneg ni držal, kazalo je, kot bi ga navpični sončni žarki močnega sonca globoko razjedali. Med vzponom se mi je večkrat zgodilo, da se je smučarska palica s krplico vred vsa pogreznila v sneg. Zadnje dni je tudi vreme bilo bolj slabo, severni veter, ki ima tu vlogo našega juga, je potiskal temne oblake čez grebene Chacraraja. Na grebenu je nekajkrat snežilo, v bazi je deževalo. Kljub temu je delo na gori vztrajno teklo naprej. Tovori so se kopičili na platoju »tabora 1« in ob šotoru »zgornje baze«, ki smo ga postavili ob jezerih pod ledenikom na višini 4650 m.

Zjutraj 4. julija je bilo nebo popolnoma jasno in temperatura je bila zopet nizka. Nastopilo je zopet lepo vreme. Naveza Golli–Osterman je noč prespala v »taboru 2«, ki je bil postavljen na

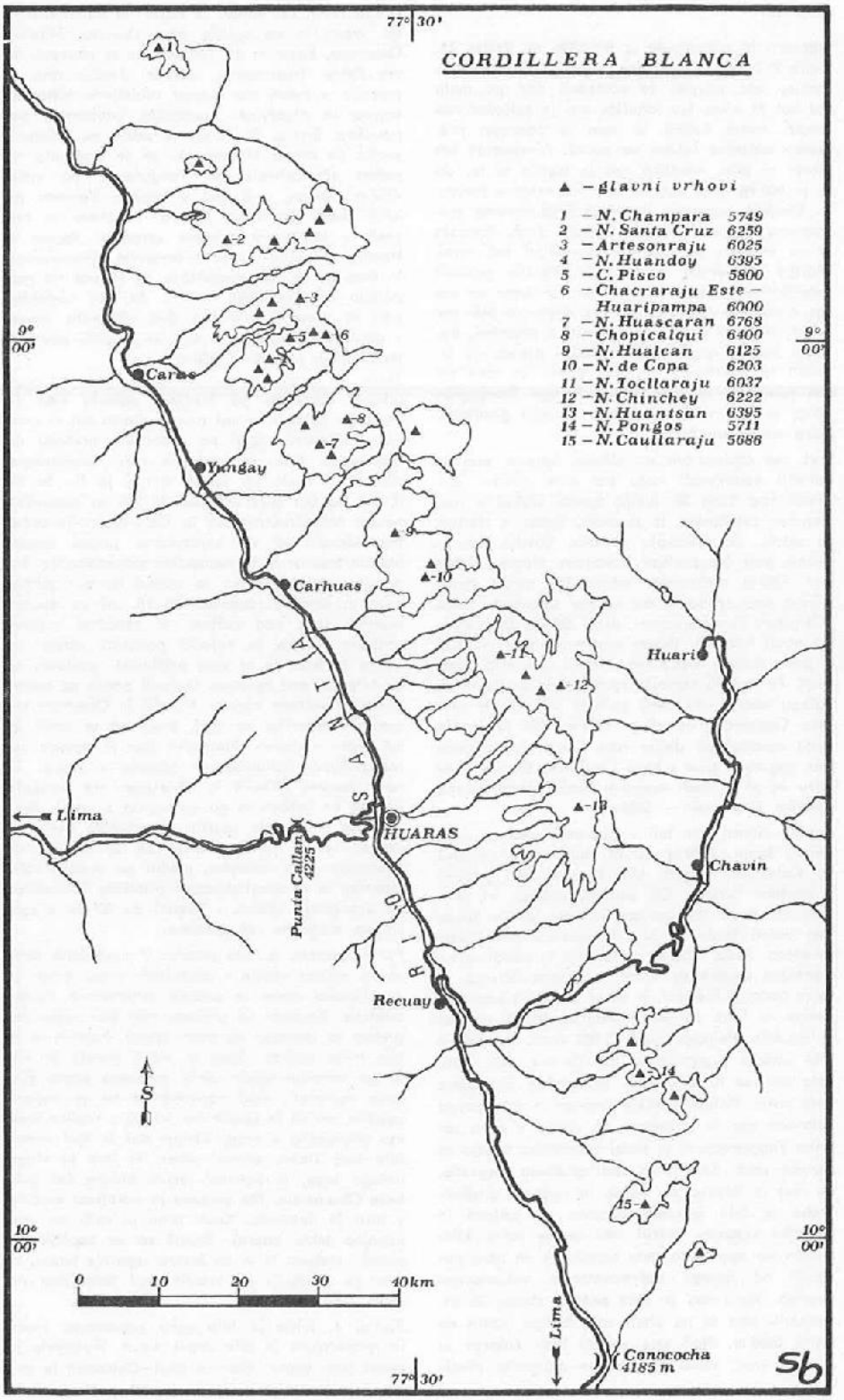
77° 30'
CORDILLERA BLANCA
▲ – glavni vrhovi
1 – N. Champara 5749
2 – N. Santa Cruz 6259
3 – Artesonraju 6025
4 – N. Huandoy 6395
5 – C. Pisco 5800
6 – Chacraraju Este – Huaripampa 6000
7 – N. Huascaran 6768
8 – Chopicalqui 6400
9 – N. Hualcan 6125
10 – N. de Copa 6203
11 – N. Tocllaraju 6037
12 – N. Chinchey 6222
13 – N. Huantsan 6395
14 – N. Pongos 5711
15 – N. Caullaraju 5686
9° 00'
Caraz
Yungay
Carhuas
Huari
Lima
HUARAS
Punta Callan 4225
Chavin
Recuay
S
10° 00'
0 10 20 30 40km
Lima
Canococha 4185 m
77° 30'
sb

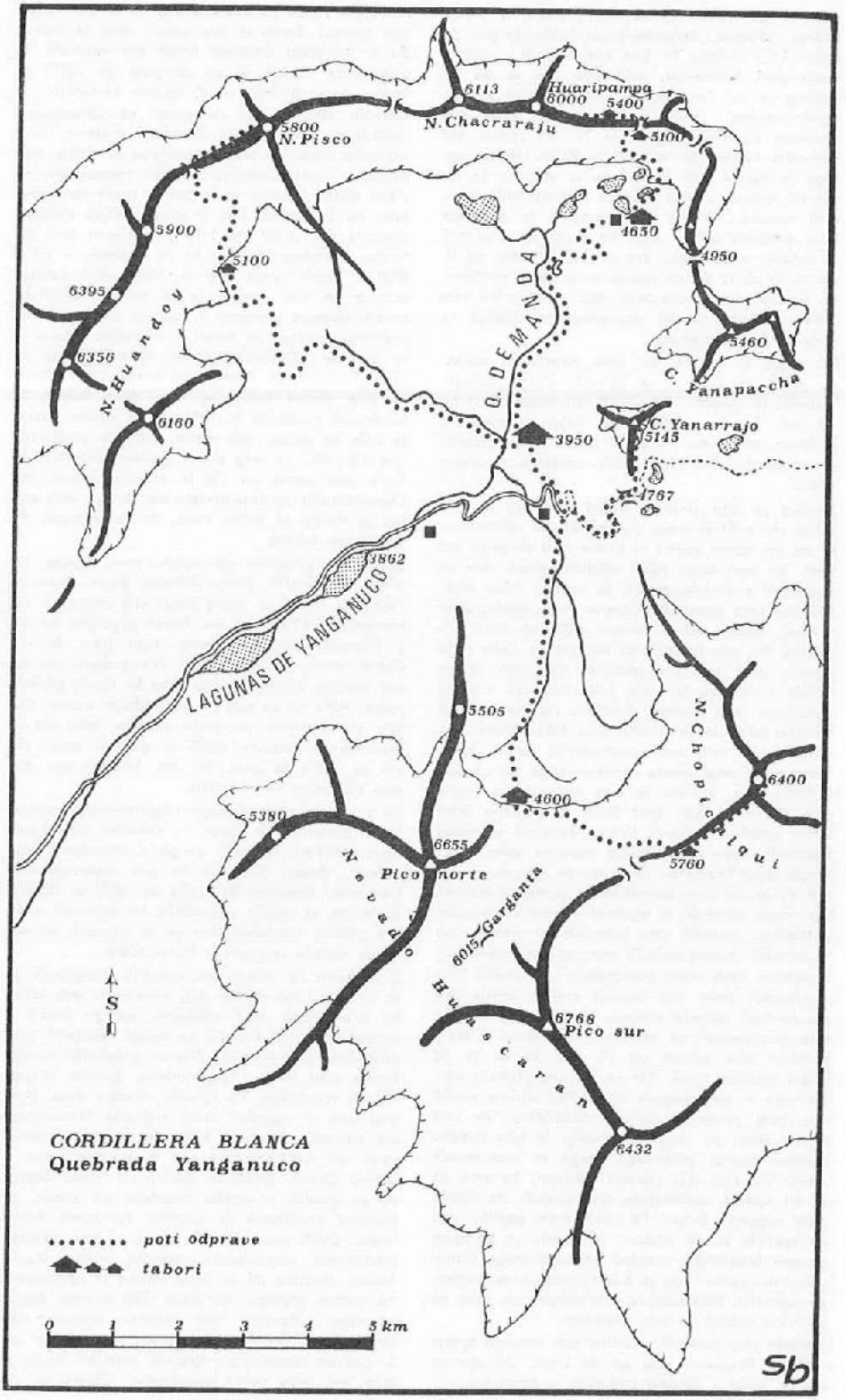
6113
Huaripampa
6000
5400
N. Chacraraju
5800
N. Pisco
5100
5900
5100
4650
4950
6395
N. Huandoy
6356
6160
Q. DEMANDA
5460
C. Panapaccha
C. Yanarrajo
5145
3950
4767
3862
LAGUNAS DE YANGANUCO
5505
N. Chopicalqui
6400
4600
5380
6655
Pico norte
5760
6015 Garganta
Huascaran
6768
Pico sur
6432
S
CORDILLERA BLANCA
Quebrada Yanganuco
poti odprave
tabori
0 1 2 3 4 5 km
Sb

vrhu druge veliko glave na grebenu v višini 5400 m. Naveza Jeromen–Rupar–Schlamberger je prenočila v »taboru 1«. Sam sem prespal v »gornji bazi« pod ledenikom, pridružila sta se mi še Herzog in dr. Tekavčič, ki sta zapustila »bazo« zgodaj zjutraj z namenom, da se vsi skupaj povzpnemo do »tabora 1«. Ob 11. uri zjutraj sta zapustila »bazo« še Mihelič in Rajar. Njuna naloga je takrat bila spustiti se iz »tabora 1« na severni ledenik in tam poiskati možnost bolj varne poti navezam, ko se bodo vračale iz gornjega dela grebena ali iz vrha. Po dogovoru smo bili v radijski zvezi vsaki dve uri. Na zvezah ob 8. ob 10. in ob 12 uri sta navezi na grebenu poročali, da je bilo vse v najlepšem redu. Iz ledenika sem lahko razločno sledil napredovanju Gollija in Ostermana na grebenu.

Na zvezi se ob 14. uri prva naveza ni javila. Po nekaj minutah se je oglasila druga naveza. Jeromen je sporočil, kako je Rupar nekaj minut po 13. uri, ko je priplezal na neko vzpetino na grebenu, videl, da sta Golli in Osterman padala po strminah južne stene sredi manjšega snežnega plazu.

Novica je bila strašna. Vedel sem, da je tam južna stena Chacraraja visoka več kot 400 metrov in da po takem padcu ni pričakovati drugega kot smrt. Ko sem svoje misli nekoliko zbral, sem se dogovoril z Jeromnom, da se naveza takoj vrne. Odložili smo nepotrebne tovore in se sami podali v smer, kamor naj bi zdrsela naša nesrečna prijatelja. Ko smo izvedeli za nesrečo, je stala naša naveza pod zadnjimi snežnimi vesinami, ki so držale k »taboru 1«, torej bili smo prav v višini zgornjega roba južnega ledenika. Tam se pričnejo strmine južne stene. Prečili smo lahko skoraj vodoravno in smo zato napredovali dokaj hitro. Presenečeni smo kmalu zaslišali klice na pomoč. Pohiteli smo, kolikor je bilo mogoče, in kmalu smo bili na mestu. Igor Golli je negibno ležal delno pokrit s snegom. Doktor Tekavčič je moral ugotoviti samo smrt. Nekaj mestrov stran je v snegu čepel Osterman ves krvav po obrazu. Zdravnik mu je dal prvo pomoč in ga primerno oskrbel. Ob prvem pregledu ni ugotovil nobene vidne večje poškodbe. Postavili smo šotorček, ki smo ga za to prinesli, in vanj položili onemoglega Ostermana. Z ogradji dveh naših nahrbtnikov in s štirimi pari smučarskih palic smo zvezali zasilna nosila. Ko sta na kraj nesreče prispeli še drugi dve navezi, smo se pripravili za transport Ostermana. S transportom smo pričeli ob 19. uri, ko se je že pričel spuščati mrak. Ker se je sneg globoko udiral, nam ni bilo mogoče nositi. Pod zasilna nosila smo zato privezali ploščo »armafleksa« in smo nosila vlekli po snegu. Reševanje je bilo izredno težavno zaradi globokega snega in neprimernih nosil. Vsi smo bili povsem izčrpani, ko smo ob 4. uri zjutraj naslednjega dne prispeli do šotora naše »zgornje baze«. Po nekajurnem počitku smo se spustili še do »baze«. V »bazi« je zdravnik opravil temeljitejši pregled poškodovanega Ostermana in ugotovil, da je bila njegova prva diagnoza pravilna. Poškodbe so bile nenevarne, tako da bolniška oskrba ni bila potrebna.

Kasneje smo prenesli v dolino tudi mrtvega Igorja Gollija. Pospremil sem ga do Lime. Od tam so ga 16. julija z letalom prepeljali v domovino.

Nadaljnji vzpon po vzhodnem grebenu Chacraraja smo opustili. Treba je bilo urediti misli in čustva. Za to so člani odprave nekaj dni mirovali. Le posamezne naveze so se povzpele do višjih taborov, da so prinesli nazaj opremo in šotore.

Odločili smo se še za vzpon na Chopicalqui (6400 m) po njegovem jugovzhodnem grebenu. Nova »zgornja baza« je bila postavljena 12. julija med morenami pod severnimi pobočji Huascarana na višini 4500 m. Vreme se je takrat zopet pokvarilo, tako da je snežilo tudi v »bazi«. Kljub slabemu vremenu 14. julija sta bila postavljena tudi šotorčka višinskega tabora že na grebenu v višini 5760 m. Naslednjega dne je sledil prvi poizkus vzpona na vrh, vendar je ta poizkus spodletel zaradi slabega vremena in novega snega. Po neuspelem poizkusu so ostali v višinskem taboru le še Jeromen, Schlamberger in Herzog. Drugi so takoj sestopili do »baze«, saj v višinskem taboru ni bilo dovolj hrane za vse. Prva naveza je poizkusila znova že 16. julija in je uspela. Vreme je bilo še vedno zelo slabo, stopinje prejšnjega dne sta veter in sneg skoraj povsem zamedla. Le malo pod vrhom se jih je usmililo sonce. Vrh Chopicalquija so dosegli šele ob 16. uri. Tisti dan jim je ostalo le toliko časa, da so sestopili do višinskega tabora.

Spočiti in ohrabreni ob uspehu prve naveze, 17. julija so zapustili »bazo« Mihelič, Rajar, Rupar in Tekavčič. Želeli so znova poizkusiti vzpon na zasneženi vrh Chopicalquija. Pozno popoldne so bili v višinskem taboru. Vreme, tisto jutro še kar dobro, se je znova skazilo. Na grebenu je vso noč snežilo. Zjutraj je bilo nebo že skoraj povsem jasno. Hitro so se odločili za nadaljni vzpon. Čez dan se je vreme do kraja uredilo, tako da je alpiniste pri vzponu motil le globoki sneg. Na vrh so prišli že pred 14. uro. Naslednjega dne smo bili zopet vsi v »bazi«.

Za zaključek alpinističnega udejstvovanja odprave je bil opravljen še vzpon na nekoliko nižji Cerro Pisco (5800 m). Opravili so ga v rekordnem času Mihelič, Rajar, Tekavčič in naš rekonvalescent Osterman. Opoldne 20. julija so odšli iz »baze«, zvečer so si uredili prenočišče na morenah v višini 5100 m. Naslednji dan so se povzpeli na vrh in do večera sestopili v bazni tabor.

Sredi jutra 23. julija smo zapustili Yanganuco in se vrnili v Limo. Nekaj dni, s katerimi smo lahko še razpolagali pred odhodom našega letala v domovino, smo izkoristili za ogled nekaterih zgodovinskih znamenitosti. Čeprav graditelji starega Peruja niso imeli skoraj nobene opreme in primernih materialov, so zgradili izredna dela. Najprej smo si ogledali staro trdnjavo Paramonga, vrh strateško ležečega hriba le nekaj kilometrov stran od morske obale, da bi branila vstop v dolino Chimu, približno 200 km od Lime. Čeprav so jo gradili iz opeke posušene na soncu, so osnovne značilnosti te gradnje še danes dobro vidne. Odšli smo tudi na jug in si tam ogledali starodavno »izgubljeno« inkovsko mesto Machu Picchu. Mestece ali še bolje utrdba je postavljeno na ozkem grebenu na višini 2360 m med dvema gorskima vrhovoma nad globoko sotesko reke Urubamba. Zgodovina in pomen tega mesta sta še povsem neznani, po španski osvojitvi Peruja je bilo ime tega mesta pozabljeno. Očitno je, da

tega mesta ni nihče nikoli napadel in osvojil. Odkril ga je ameriški raziskovalec Hiram Bingham šele leta 1911 in je danes ena od največjih turističnih atrakcij Peruja. V Cuzcu smo si lahko še ogledali strahovite obrambne zidove trdnjave Sacsahuaman. Inki so jo zgradili za obrambo svoje prestolnice.
Naše bivanje v Peruju se je izteklo, poslovili smo se od predstavnikov naše ambasade in od sodelavcev v Energoprojektu ter 31. julija odleteli iz Lime.

Obračun:

Ko polagamo družbi obračun našega dela, mirno lahko trdimo, da smo naloge, zaradi katerih smo odšli na pot, opravili z največjo vestnostjo. Res je, da našega glavnega cilja, vzhodnega grebena Chacraraja, nismo uspeli opraviti do kraja. Vendar menimo, da je bilo moštvo sposobno premagati vse tehnične težavnosti tega grebena. Proti usodi pa se človek ne more upreti. Nesreča, ki je terjala mlado življenje našega tovariša Igorja Gollia, ni bilo mogoče preprečiti z običajnimi alpinističnimi ukrepi. Porazi so nam spodbuda za nove podvige. Marsikdo izmed nas goji v svojem srcu upanje, da se bo – lahko že kmalu – spet soočil s strašnimi opastmi grebenov Huaripompe.

Vsem, ki so nam pomagali, smo dolžni poročati tudi o naših stroških. Tudi tu lahko ugotavimo, da je odprava spoštovala sprejete obveznosti. V okvirnem predračunu stroškov odprave, ki smo ga izdelali še v fazi priprav, smo računali s 400 000 din stroškov. Ko smo pričeli zbirati ta sredstva, smo kmalu ugotavili, da nam ne bo mogoče zbrati toliko sredstev v tako relativno kratkem času, kolikor smo ga imeli na razpolago. Da bi zmanjšali potrebe, smo se odločili poiskati najbolj cenene rešitve na vseh področjih. Ob našem finančnem obračunu vidimo, da smo tudi v tem uspeli. Vsi stroški odprave so znašali le okoli 290 000 din, od tega samo za avionski prevoz članov odprave in opreme okoli 170 000 din. Prvotni program smo izpolnili v celoti po številu udeležencev, po trajanju odprave in po njenih nalogah. Vsi člani odprave in Akademsko planinsko društvo v celoti se zahvaljujemo vsem, ki so kakorkoli pripomogli k izpolnitvi našega načrta. Še posebej pa smo hvaležni Planinski zvezi Slovenije, Ljubljanski banki, Kreditni banki Koper, Televiziji Zagreb in osebju ljubljanske poslovalnice Generalturista.

NA KOŽUF ŠTUDENT SE ODPRAVI

PETER SKOBERNE

Ležal sem na hrbtu na ostrih kamnitih krompirčkih »kamenjara« Velikega Čardaka. Mežikal sem v sonce, sesal vitergin ter poslušal Evine in Tonetove slavospeve o Grčiji. Cvetka si je še vedno razbijala glavo, s kakšnim športom se ukvarja Eva, Boris pa je venomer priganjal svojo sodelavko na krtolov.
Misli so se umirile, trenutek nato pa v svoji nemirnosti že poletele za nekaj dni nazaj. Petintrideset biologov se je zbralo v sopornem dnevu na ljubljanski železniški postaji. Petintrideset biologov je s petintridesetimi težkimi nahrbtniki z resnično težkimi koraki doseglo skupsko avtobusno postajo. Petintrideset biologov se je po divjih vožnjah z avtobusi in kamionom končno ustalilo v bukovem gozdičku ob vhodu v sotesko Stare reke.

Prispeli smo v svet Kožufa. Za to pogorje sem slišal morda že pri zemljepisu, zanimanje zanj pa je naraslo, ko sem zagledal to ime na krilnih vratih biološkega oddelka pod velikim napisom – Ekskurzija v Makedonijo.
Z vsakim dnem v najjužnejši republiki mi je Kožuf pomenil več, pa tudi predstava o njem se je bistrila in zrisala iz vsakodnevnih vtisov. Sedaj tega imena ne bom mogel več pozabiti kot pri dolgočasni zemljepisni uri, ko sem videl samo pet črk čez rjavo liso na zemljevidu. Kako bi vedel, da se za tem skriva šumenje bistre in hladne Stare reke, ki jo na obeh straneh spremljajo lepi bukovi gozdovi! Iz tega, že kar domačega gozda stopimo na plano in začutimo Makedonijo: povsod cveti veliko število vrst lučnika (**Verbascum**). To

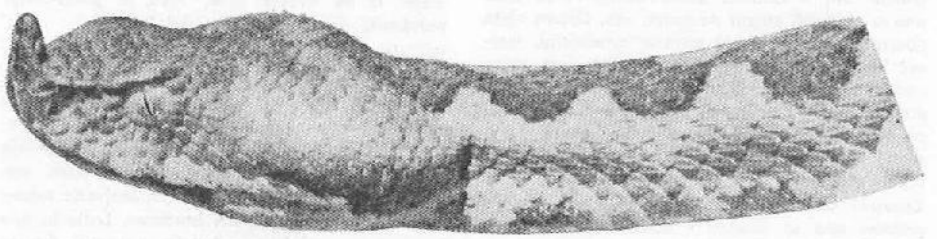

Modras ali poskok (Vipera ammodytes), v Makedoniji najbolj pogosta strupenjača

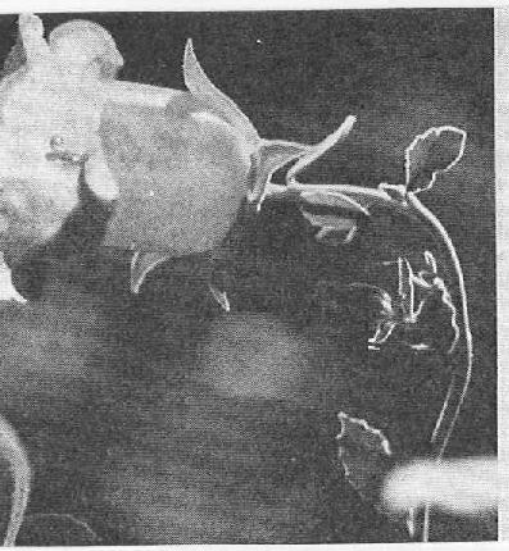

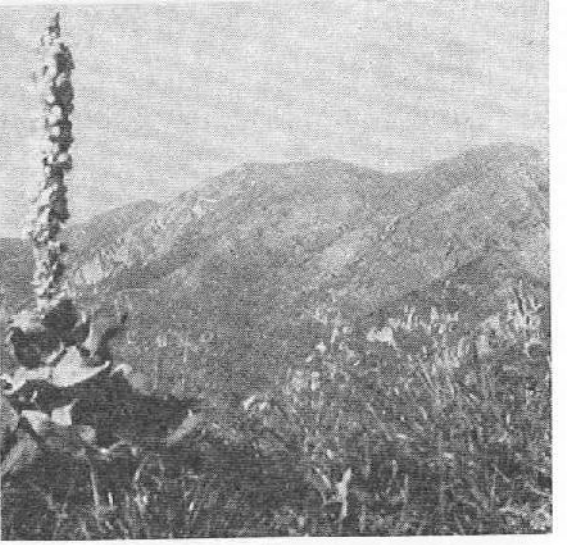

Slika levo: **Formanekova zvončnica (Campanula formanekiana);**
slika desno: **V ospredju lučnik, v ozadju Golemi Čardak**

niti ni čudno, saj je papeževa sveča iz teh krajev doma. Če pa se botanik vzpne še malo višje, najde na prakamenini čisto drugačno, tujo sliko. Tu prevladujejo živobarvne enoletnice, ki so le eden izmed znakov mediteranske flore. To omogoča po eni strani vpliv Egejskega morja, po drugi pa temne vulkanske kamenine, ki so toplejše od belega apnenca.

Na vse to so narinjeni debeli skladi apnenca, v katere si je Stara reka vrezala neprehodno kanjonsko strugo. V nižjem delu uspeva na karbonatu še bukov gozd, kateremu pa v podrasti manjka marsikateri znanec iz pomladnih potov po slovenskem predgorju. Ko se počasi vzpenjamo, prehaja bukov gozd v jelkovega. Po svetlejših in na konici ošiljenih iglicah spoznamo jelko kralja Borisa (**Abies borisii-regis**), ki ima res košato kraljevski videz. Iz zelenega plašča gozdov segajo kopasti grebeni višjih vrhov. Te obsežne planjave so včasih prepasle nad 50 000 ovac, kar je vtisnilo pečat pokrajini. Takšen kamnit mozaik, povezan s trava in drobnimi cvetkami, imenujejo domačini kamenjar.

Neusmiljeno je potekla ta in še naslednja četrtina ure. Vstali smo, kajti čakala nas je še pot do opuščenega rudnika zlata in bakra, Eva in Boris pa sta nameravala ostati na Čardaku in s pastmi loviti sesalce. Eva je smrkala ter tolažila sebe in zelenega kobiličjaka Fridolinčka, ki je počival v novem domu – platneni vrečki.

Pri spustu z vrha smo pobrali še našo predhodnico, ki se je sončila na strmini. Skupaj smo opazovali jutrišnji cilj – Dudico. Bomo dosegli vrh? Tako smo si že želeli stopiti na gorski vrh. Dvoma nista povzročala razdalja ali težavna orientacija, marveč beli mejniki, ki so se v popoldanskem soncu svetili na vršnem grebenu. Nenavadne občutke sta poglabljali še dve karavli. S pogledom smo hodili po številnih kolovozih, ki so križem kražem prepletali golo pobočje Dudice. Do kam nam bo uspela priti?

Zapustili smo kamenjare in potonili v gozd. Po grebenu smo se spuščali v korito stranskega pritoka Stare reke ter se po njem prebijali naprej. Soteska je bila sicer žepnega formata, toda v polmraku prav romantična. Z mahom prevlečene skale, strmi bregovi in grozeče prepletene veje so vzbujale vtis nezemeljske sanjskosti. K temu lahko še prištejemo pridušeno, a nenehno mrmranje številnih slapov.

Sledili smo živahnemu srebrnemu traku, pač tam, kjer se je bilo najlažje prebiti. Kot šahovski konjički smo skakali zdaj na eno, zdaj na drugo stran. Nato smo kar poniknili v pragozd repuhovih listov. To je bila res prava džungla, saj so bili listi okrog meter osemdeset visoki in tako veliki, da bi bil en sam za dober dežnik. Kadar sem hotel odkriti začetek kolone, ki je že izginila med orjaškimi zelenimi palačinkami, sem videl le vrh Tonetove rumene kape. Zdaj sem se resnično počutil kot palček.

Za nami sta capljali sestradani konopiški ščeneti. Doslej sem videl tako suhe pse samo v Disneyevih risankah. Kot prežijo gostinci na morju na turiste, tako sta tudi cucka spremljala vsak naš gib, ki bi jima lahko prinesel kaj za pod zob.

Soteska je postala zaradi sten težka prehodna, zato smo po zelo strmem bregu zagrizli kolena.

Na sončnem robu smo se znašli na stezi in se znebili tesnobnega občutka, ki nam ga je vsilil temačni kanjonček. Skozi redko drevje smo videli navpične skale, ki so izginjale nekje v globini, odkoder je z grozečim šepetom opozarjala nase Stara reka. Zato se nismo spustili, ampak spremljali stezo visoko nad reko. Tako smo se izognili vsem težavnim prehodom.

Jagode! V naslednjem trenutku je bilo iz pobočja videti le še dvojne grbe. Prvo je predstavljal nahrbtnik, drugo pa končni del hrbta.

Vse drugo je bilo skrito v redkem grmičevju in iskalo rdeče frnikole. Pravzaprav jih še iskati ni bilo treba, saj so se zreli sadeži ponujali na vsakem koraku. Od sladke večerje nas je preganjal le mrak. Glava kolone se je spet izgubila v gozd. Ker sem bil zadnji konček repa, sem imel neprijetno priganjaško vlogo. Največje težave sem imel s sladkosnednimi bruckami. Lažje bi bilo izruvati obcestni kamen, kot pa potegniti dekleta od jagod. Najbrž pri preganjanju niti nisem bil

najbolj prepričljiv, saj sem si ves čas tlačil v usta okusne kroglice.

Pot se je končala v Stari reki, ki smo jo preskočili po kamnih. Cvetki je zdrsnilo. Po topem »čofu« je bilo vse tiho in mirno. Cvetkino razmišljanje je pospešila voda, ki je s svoja znano naglico prodrla skozi čevelj do kože. Temna postava v potočku je naenkrat oživela in se med glasnim čofotanjem znašla na drugem bregu. Preostali smo prebrodili rečico znatno previdneje.

Zdajci smo zagledali težko pričakovano hišo ali bolje, podrtijo bivšega rudnika. Zaradi kopriv v okolici in trohnobe v bajti, smo se odpovedali njenemu gostoljubju. Čeprav nismo pričakovali udobnosti, nas je le razočarala ta dediščina preteklosti. Ves dan smo sanjarili o hiški. Vsak si jo je po svoje predstavljal. Zaradi nje smo omahovali po gladkih skalah, se prebijali skozi repuh in koprive, po vseh štirih premagovali strmino, se odpovedovali jagodam. Vsak naporček je povečal vrednost in lepoto cilja, vsak trud je oživljal našo domišljijo. Ne vem več, kaj sem na koncu pričakoval, vendar je pogled na mračen kup kamenja in trhlega lesa, obkroženega s koprivami, deloval name kot dobro merjena brca v trebuh moje zavesti. Ali ni tudi večkrat v vsakdanjem življenju tako, da je dosežen cilj razvrednoten in se v tistem trenutku že ozirama za novim?

Salomonsko smo rešili vprašanje prenočišča. Na poti, preraščeni s travo, smo razvili spalne vreče. Nekaj trenutkov pozneje so v noč že sikali modrikasti plamenčki plinskih kuhalnikov. Naše kuharske enote so pridno grele vodo za čaj, juhe in konzerve. Še vedno sta nas spremljala sestradana psa. Prišla sta na račun pri lizanju konzerv.

Namesto blazine sem uporabil za vzglavje nahrbtnik. Dobro oblečen in do vratu pogreznjen v vrečo sem opazoval nebesni travnik nad sabo: Veliki, Mali voz, Volar, Severna korona, Zmaj, Herkul, Labad, Lira, Orel, vmes pa še nešteto mežikajočih neznank. Toda, niso te anonimne točke že postale naše znanke?

Temna nebesna kupola je bila kot polovica jajčne lupine ostro nazobčana s črnimi obrisi dreves. Med podrastjo in grmovjem so kot fosforni izstrelki švigale kresnice. Nelojalna konkurenca utrinkom! Svetloba njihovega zadka je bila tako močna, da bi lahko kakšnih deset živalic v primernem ritmu uporabili za nočno svetilko.

Za marsikoga je bila to prva noč na prostem. Romantiko debuta so kvarili samo komarji, ki so na vsak način hoteli priti na svoj vampirski račun. Nekaj časa smo še premlevali sveže dogodivščine, nato pa zaspali. Obračanje je bilo seveda sočasno.

Proti jutru me je zbudila naraščajoča vlažnost. Na nas je padla rosa. Ko sem poiskal očala, sa bila mokra, kot bi jih potegnil iz vode. Pod spalno vrečo sem jih obrisal in pogledal v nebo. Izza Čardaka se je pravkar izverižila Kasiopeja. Dnevna svetloba nas je počasi prebujala. Toda nikomur se ni ljubilo vstati iz tople vreče v vlažno in mrzlo jutro. Prvi se je zganil Andrej. Vrnil se je s polno skodelico gozdnih jagod – osvežujoč vitaminski prigrizek pred zajtrkom.

Po zajtrku smo se poslovili od Marje in Mareta, ki sta nameravala nabirati vzorce izvirov Stare reke, in po občutku sledili komaj zaznavni stezici med gigantskimi repuhi. V kobiličjem slogu smo se pregoljufali od kamna do kamna čez potoček, nato pa naleteli na opuščen kolovoz. Siroka udobnost nas je naravnost presenetila. V gozdu je bilo veliko gob, toda lisičke in jurčki nas niso več mikali. Prve tri dni nas je obsedla prava gobomanija. Z žepnih izletov smo prinašali več gob kot biološkega materiala. Domačini so nas nejeverno gledali, ko smo vsak večer jedli okusne dušene gobe. Vsake toliko časa so pogledali, če smo živi in zdravi. Zdaj je postala nenadoma moderna vitaminska prehrana.

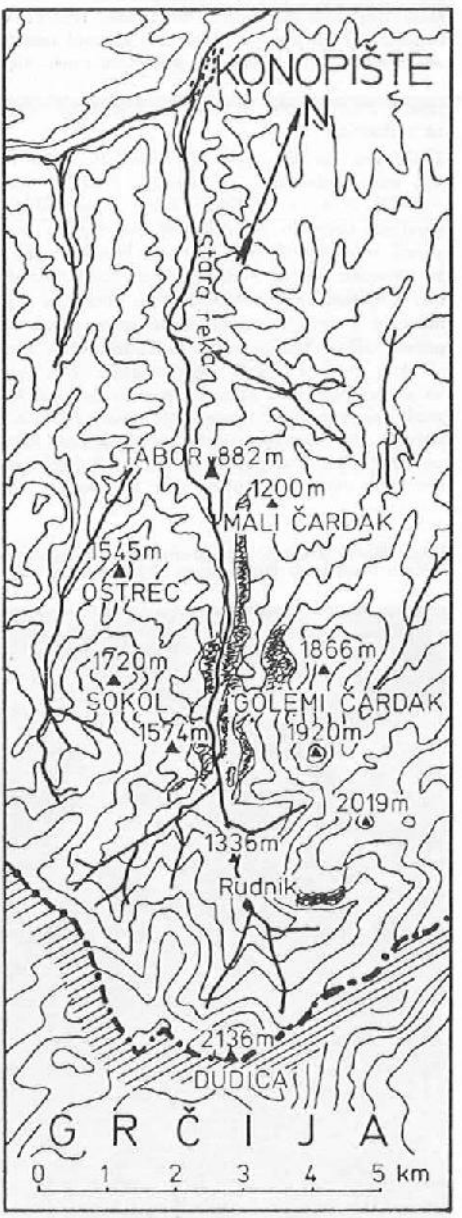

»Borovnice!« se je zaslišalo s čela kolone. Zaradi te besede smo napredovali kot gosenice. Najprej so si napolnili usta prvi in stopili naprej. Zdaj se je zataknil srednji del, končno pa se je to zgodilo še z repom. Na strmem sončnem travniku na robu gozda je bilo toliko borovnic, da smo se morali razviti v stražce in jesti. V popolni tišini je bilo slišati samo, kako smo brodili med borovničjem.

Po sladki paši smo bili še bolj podobni Komančem na bojnem pohodu. Toda mi smo zakopali bojno sekiro in se miroljubno bližali meji. Iz gozda smo stopili pred ovčjo stajo. Na poti skozi osat in koprive mi je spodrsnilo. Pekoči rafali žgalnih laskov so iztisnili svoje protirevmatične sokove v moja nezavarovano kožo. Hodil sem namreč v kopalkah. Tako sem na lastni koži spoznal resničnost trditve, da v Makedoniji peče celo trava. Nekateri so pri tem srečanju z grškim obmejnim pasom dvignili roke – videti je bilo kakor vaja za prihodnost.

Znašli smo se na golem delu Dudice. Flora je bila spet neobičajna, makedonska. Nabirali smo material in se v biološkem tempu vzpenjali po vojaškem kolovozu. Molčali smo, saj nam je bila zaradi meje malce tesno pri srcu. Napetost se je še povečala, ko so v skalovju nad nami zalajali psi. Z obrazov smo pregnali sence strahu in tesnobe ter si nadeli najbolj neumne izraze. Za vsak primer. Srčni utrip je narastel, čeprav pot ni bila nič bolj strma kot prej. Med trmastim grizenjem kolovoza smo zavili okrog ovinka in se naenkrat znašli pred tropom kakšnih 600 ovac. Na robu pobočja sta se ostro risala obrisa postav dveh pastirjev, na vse skupaj pa so lajali – šarplaninci. Kamen se nam je odvalil od srca. Pogovarjali smo se s pastirjema, zanimivo doživetje in nadaljevali pot. Med rožami smo spoznavali vedno več novih vrst, zato je bilo naše napredovanje res botanično polžje. Na travnikih je cvetela albanska lilija, ki je sicer podobna kranjski, le da ima žvepleno rumene cvetove. Na kisli podlagi je žarela sorodnica jesenske vrese – **Bruckentalia spiculifolia**. Nasploh je bila za to predel značilna menjava karbonatne in silikatne podlage, kar se je lepo odražalo v cvetni odeji. Rdeče preproge cvetoče brukentalije na zelo vlažnih, kislih tleh in pestro pisan živ-žav rožic na apnencu. Med temi je bilo največ karminsko rdeče nizke krvomočnice (**Geranium subcaulescens**) lepe rožice, modrih gumbkov Jaisonie (ta spominja na mračico – **Globularia**) in rumenih krožcev sončeca (**Helianthemum**). Dobršen šop teh nežnih cvetk je končal v Tonetovi mapi, medtem pa so drugi nabirali hrošče in polže za Franceta. Jaz sem v glavnem slikal. Film je tekel že skoraj tako hitro kakor v kameri. Zbrati sem moral vso svojo voljo, da nisem še šestič ali sedmič pritisnil neobičajno lepe krvomočnice.

Sonce je bilo že tako visoko, da nas je pošteno peklo, zlasti pa še tiste, ki so bili že od prej nevarno rdeči. Zato smo skrivali štrleče gole dele pod srajcami in klobuki. Pa se le niso uresničile napovedi domačinov: češ, doževalo bo, ker je prišla taborit mešana družba. Nasprotno, po našem prihodu se je končalo deževno obdobje in se je začelo pravo makedonsko poletje.

Medtem ko smo lezli proti grebenu, smo bili zaposleni. Polnili smo vrečke in mape, se s fotoaparati metali po tleh in neugnano pritiskali na prožilce. V polnem elanu, ki je zasenčil vse plašne misli na graničarje, smo dosegli sedlo in mejo. Ob mejniku smo odložili nahrbtnike in začeli lesti po grebenu Dudice.

Levo: **Nizka krvomočnica (Geranium subcaulescens) z Dudice**
Desno: **Pastirja iz Štipa paseta državne ovce pod Dudico**

Vse slike posnel Peter Skobrne

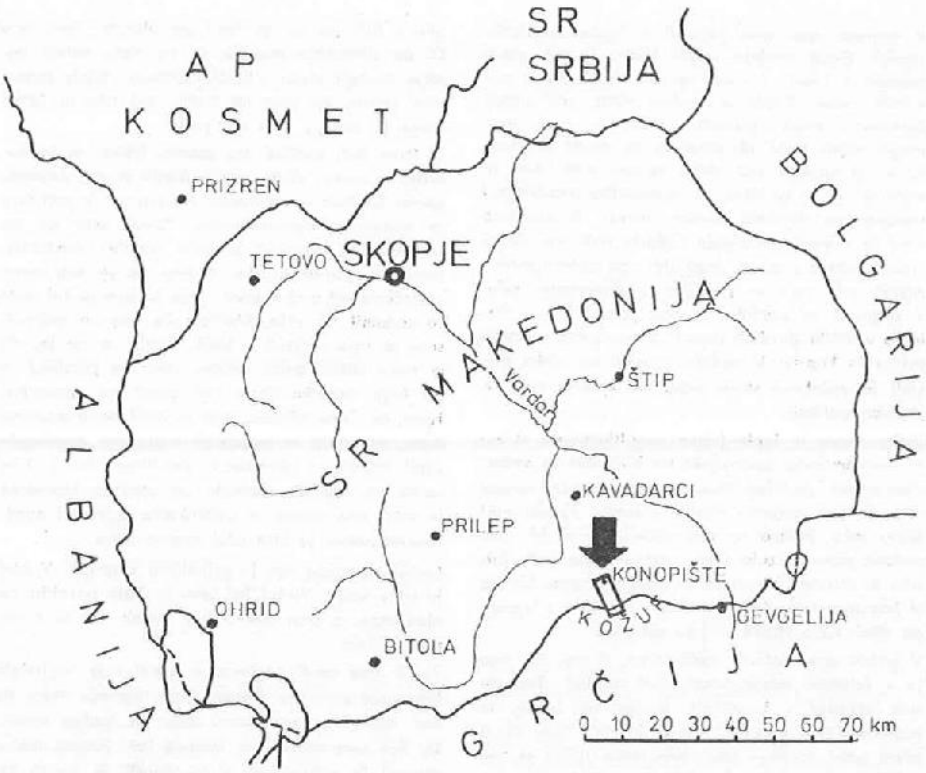

Tukaj ni bilo več pustega kamenjara, ampak prav kičasto pisana preproga alpinskega cvetja, to je rastlin, ki uspevajo nad gozdno mejo. Spet so bodle v oči krvomočnice pomešane s sončeci. Med gostimi in živobarvnimi blazinicami so prav s težavo privreli na dan koščki apnenčastih skal. Pa še po njih so pogostokrat lezle cele kolonije pikapolonic. Zaradi vseh teh zanimivosti je bila naše delo še bolj razgibano. Še najbolj smo bili podobni roju razdraženih os, ki se brez kakšnega pravila zaganja zdaj v eno, zdaj v drugo smer. Od cveta do cveta in od mejnika do mejnika smo nenehno višali naš položaj. Včasih smo se ozrli v Grčijo oz. Egejsko Makedonijo ali pa smo s pogledom samo oplazili tri karavle. Gotovo nas opazujejo, saj smo bili na grebenu dobra tarča močnim daljnogledom. Zaenkrat nas ni še nihče podil, pa tudi nahrbtniki so ležali v kotanji varni pred topovskim, ne pa tudi minometalskim ognjem. Greben je bil prav grebensko nesramen. Planinci prav gotovo poznajo lažnive papagajske stavke: »Tole je pa gotovo vrh!« S takimi besedami in viteginom smo tolažili utrujeno brucko Alenko, ki ji je vroče sonce povzročalo glavobol.

Končno smo dosegli najvišji mejnik. Nismo mogli stopiti več višje. Torej vrh. Tone je poskrbel za paniko v ženskem delu odprave, ko je botaniziral nad grškimi prepadi. Šele ko je spet stal na trdnih tleh, smo lahko v miru prisluhnili kravjemu mukanju globoko spodaj na oni strani meje. Takšni nedolžni glasovi pa so nam vzbudili toliko slin in skomin. Po mednarodnem (fotograf in pol skupine na eni, druga polovica v drugi državi) gasilskem posnetku smo se začeli počasi spuščati do nahrbtnikov.

Pri prtljagi smo bili še vedno sami. Tone je vložil zelenjava v mapo, mi pa smo lenarili pod vročim soncem. Brez uvoznih komplikacij smo ukradli Grkom nekaj rastlin in živali. Pot nas je vodila po meji proti karavli. Pobotanizirali smo še po robu grškega snega, ki je prav tako kot jugoslovanski primeren za dričanje in kepanje. Alenko je tudi na grškem snegu kmalu spodnesło.

Iz apnenca smo prešli spet na staro kameninsko podlago, kar se je kazalo v temno rdečih oblačkih brukentalije, borovnicah in obilici vode. Spet drugačen svet in spet delo za biologe. Po pobočju smo se zapodili do karavle, ki pa je bila na naše veliko presenečenje zapuščena. V senci smo jedli kosilce, v zavetrju hiše pa kuhali močan gunpowder tea. Rekli smo, da je za žejo, v resnici pa je bil namenjen živcem, kajti napetost je začela popuščati. Ostali smo brez vode, kajti vso smo porabili za kuho.

Iz oči v oči smo se gledali z Velikim (Golemim) Čardakom (turško). Čakati dvoglavi hrbet se nam je zdel kakor star znanec, čeprav smo ga poznali komaj en dan. Zahodna travnata pobočja so se končala v strmih skokih nekje v Stari reki. S pogledom sem sledil sencam, ki so skrivale sotesko in se zagledal v levo pobočje kanjona. To stran smo si izbrali za vrnitev.

V gosjem redu smo potonili v hosto in sledili stezici. Gozd srednje starih bukev je bil gosto porasel z lišaji. Z vseh vej so visele brade nevidnih duhov. Kadar je zapihal veter, smo slišali šepetajoči smeh gozdnih prikazni – saj niso mogli ostati resni ob pogledu na devet palčkov, ki si je utirala pot skozi njihov svet. Kot bi odrezal, se je prijetna, a skrivnostna pravljičnost končala na bleščeči, sončni poseki. S pravljico vred je v visokem zelenju izginila tudi pot. Skozi visoko orlovo praprot, tega stalnega spremljevalca ravnih tal, smo se prebijali s plavalnimi gibi. V praproti so prežala na nas presenečenja. Prijetna v obliki gozdnih jagod in neprijetna v obliki brinja in kopriv. V zadnjo skupino bi lahko prišteli še zahrbtno skrite veje, ob katerih smo se nemilo spotikali.

Dolge sence in tople barve popoldanskega sonca so nas nenehno opozarjale na bližajoči se večer, zato nismo izgubljali časa z iskanjem steze, ampak smo kar po občutku sledili grebenu visoko nad Stara reko. Nismo se več ustavljali, saj bi vsak počitek pomenil zelo težko nadaljevanje poti. Bili smo že utrujeni, zlasti pa je dajalo brucke, kar se je kazalo v tem, da se niso več zmenile za jagode ob stezi. Celo Hojka ni bila ujedljiva.

V gozdu smo večkrat našli stezo, a kaj, ko smo jo v zelenem morju posek spet izgubili. Trmasto sem vztrajal v kopalkah, čeprav mi brinje in koprive niso prizanašali. Sledil je strm spust skozi mlad gozd kraljeve jele. Šele ostre iglice so me prisilile, da sem oblekel srajco. Kot priganjač sem hodil zadnji, zato mi je kolona skozi luknjo v gostem prepletu jelkinih vej ušla. Slepo sem se zagnal po strmini navzdol. Suhe veje so pokale, jelkini biči pa so me tepli po obrazu. Spet smo šli po brezpotju navzgor in na naše veliko veselje dosegli stezo v bližini Sokola. Kljub mraku smo vedeli, da smo na konju, saj nas je čakal samo še zadnji, lažji del poti.

Iz teme sem zaslišal top padec. Nekaj se je pobralo in reklo: »Pazi, vejal« Sledil je nov štrbunk, tokrat že čisto pred mano. Alenka se je pobirala in godrnjala nespodobnosti. Poučil sem jo, da se tako ne spodobi govoriti mladim dekletom, zlasti še, če so brucke. V tem pa je tudi meni zmanjkalo tal pod nogami. Šele ko sem padal, sem se spomnil na vejo. Medtem ko sem se pobiral, sem se raje vgriznil v jezik. Zdelo se mi je, da iz teme slišim smeh. Modro sem vse preslišal in od tega trenutka dalje bolj pazil na opozorila. Tone, dr. Tone Wraber, nas je vodil skozi popolno temo, ki so jo le nekajkrat preparale zelenkaste sledi kresnic, z infrardečim občutkom. Pot je bila samo za odtenek svetlejša od okolice. Naenkrat je vzšel prvi krajec in srebrnkasto razsvetlil gozd. Napredovanje je bilo zdaj znatno lažje.

Ovinkasta steza nas je pripeljala v grapo. V njej je tekla voda. Voda! Saj smo že čisto pozabili na njen okus, a prav dobro smo vedeli, da se z njo pogasi žeja.

Zavili smo okoli grebena in skozi veje zagledali baterijske pramene. Tabor! Koko domače zveni to ime, čeprav pomeni samo šotor in spalno vrečo. To, kar sem napisal, je majhna laž. Beseda tabor pomeni še veliko več. V tej besedi je skritih še veliko veselih kuharskih in drugih lepih, mikavnih doživetij. Skratka domače vzdušje, pesem, smeh, dobra volja, vse nepozabno.

DVAJSET LET PO NUN-KUNU V BRENVI

Pierre Vittoz, Švicar iz Yaoundéja v Švici, je skoraj pozabljeno ime iz povojnih let. Bil je dokaj viden ekspedicionist, lahko bi rekli, v prednjem planu takratne odpravarske publicitete. V »Les Alpes« 1974/IV je napisal zanimiv članek o Brenvi, potem ko je dolga časa molčal. Razmišlja o spremembah, ki so doletele Alpe, o množičnem alpskem turizmu, o vertikalnem prometu. V misel jemlje škandalozno napravo, ki je mimo zakona in varstva narave razpeta nad Vallée Blanche med Aig. du Midi in Col du Géant. Kljub vsemu, pravi Vittoz, stvar človeka navdušuje. »Če ga ne, ga še manj razumem kot črednega turista. Nismo namreč začetniki. Te ledenike smo prehodili križem krožem in marsikakšno ostrico tam okoli preplezali. Kljub temu nam jemlje sapo, ko v gondoli zanihamo nad globino in se pozdravljamo z znanim svetom okoli Mt. Blanca.«

Vittoza je iz vsega tega širnega, zanimivega sveta najbolj zamikala Brenva s svojimi tisoč seraki, prava ledena gora, vsa skrivnostna med Pilier d'Angle in grebenom Mont Maudit. Na Mt. Maudit so se spravili v bivak vsi štirje – vsa Vittozova družba, da čez Brenvo pridejo na Mt. Blanc, 20 let po Nun-Kunu v Kašmiru, najvišjem Vittozovem dosežku. Njegovi tovariši iz mladosti so bili skeptični – postali so komodni, manjkalo pa je tudi mole Claude Kogan, ki jo je Vittoz spremljal na vrh Nun-Kuna. Drobna Claude Kogan, ena največjih alpinistk! Prijatelji so cepine že davno obesili na klin. Ne glede na to je Vittoz želel praznovati himalajsko obletnico v Brenvi.

Na obletnico Nun-Kuna pa se je spomnil prijatelj Bernard Pierre, ki je ekspedicijo postavil na noge. Spomnila se je tudi Vittozova žena, ki je takrat doživljala vse veselje in ves strah. Kaj pa je končno eden izmed neštetih himalajskih vrhov? »In vendar, po tolikih letih še vedno hočem to podoživeti. Samovšečnost, narcisizem? Saj sem še pri sebi, mišice, pljuča, betica, vse je v najboljši formi. Sem se postaral? Ne čutim. Še vedno me žene na ledenike. Pred to slavno steno Mt. Blanca se počutim kakor pred dvajsetimi leti v Himalaji. In prav tako upam, da bom izsilil pot na vrh.« Medtem se je na bivaku stemnilo, Peuterey je izginil kakor sen. Vstopili so še v temi. Z bivaka na grebenu Mt. Maudit so sestopili toliko, da so Brenvo načeli nad seraki. Normalna smer se začenja spodaj pri skalah, lahko pa prideš vanjo 400 metrov više po strmi ledeni vesini – po varianti Güssfeldt. Vallot pravi, da je težja in lepša. Do vrha Mt. Blanca je 1400 m. Vsi štirje, Berger, Staub in Vittozov sin Otpal so se dobro ujeli. Navezani sicer, a napredovali so skoraj brez besed z vajeno stopinjo. Ko se je zdanilo, so šele videli, kako je Brenva vendarle strma, res ugleden pristop na streho Evrope, ki ga je Güssfeldt s svojimi vodniki pogruntal leta 1892. Dosegli so horizontalni ledeni greben, ki ga je neki Anglež takole – opisal: »To je najtanjši in najdrznejši ledeni greben, kar sem jih videl. Na desni strani se navpično grezi v globino (ne pretiravam), na drugi strani ne dosti manj, oster je kot nož, in vendar ga moraš nekaj metrov jahaje premagovati.« Takrat »oster kot nož« še ni bil kliše planinskega spisja. Mr. Moore je bil leta 1865 zares lahko ginjen, ko je 15. julija prvi prišel čez Brenvo, pred 110 leti! Isto leto je človek prvič stopil na Grandes Jorasses, na Aiguille Verte pa kar po treh smereh.

Bili so pogumni, ti alpski pionirji! Bili so zlati časi alpinizma, cela vrsta velikih mož, ki jim ni

NEKAJ SPOMINOV NA DR. JAKOBA PREŠERNA

(K obletnici njegove smrti, 14. februarja 1975)

VILKO MAZI

Da ga ni več, sem zvedel šele iz Planinskega Vestnika. Takrat, ko so se mu iztekale poslednje ure, sem ležal na kirurgični kliniki, pripravljen na transplantacijo pacemakerja. Do mene ni smela nobena vznemirljivo sporočilo, dokler me niso odpustili v domačo oskrbo.

Bila sva istoletnika, s tremi osmicami in samo pet dni narazen (v mojo prednost), doma pa daleč vsaksebi: on ob vznožju mogočnih Karavank, jaz sredi pohlevne Bele Krajine.

Najino prvo srečanje sega v šolsko leto 1901/2 in je bilo dokaj nenavadno, lahko bi skoraj dejal, kar dramatično. Že samo prizorišče imenitno: Vodnikov spomenik in za njim ogromno, od potresa razmajano poslopje stare gimnazije, nekdanjega liceja.

Nova klasična gimnazija pod Tivolijem, ki sva jo tudi midva obiskovala in je na zunaj še do danes ohranila nespremenjeno podobo, je obsegala 8 nemških a in prav toliko slovenskih b razredov (Prešern je bil v omenjenem letu v 3. b, jaz pa šele v 1. b razredu). Dijaška knjižnica je še zmeram poslovala v nepoškodovanem prostoru stare gimnazije in to ob sredah popoldne za nižje, ob četrtkih pa za višje razrede.

Knjižničar je le redkokdaj točno prihajal na svoj posel, pa smo si čakajoči dijaki preganjali čas, kakor smo pač vedeli in znali. Zoge takrat še ni bilo, zato pa močno obrajtana »frnikola«. Nekateri so se šli »mance«, drugi »slepe miši« ali pa so kar tako kolovratili sem ter tja in prodajali dolgčas.

Med slednjimi sem nekoč zagledal mršavega dolgahlačnika s hudo kljukastim nosom. Glasen smeh me je posilil. On pa k meni:

– Kaj bi pa rad?

Še bolj sem se zarežal in se pripravil v bran. Ta hip sem jo že dobil s pestjo po nosu, da me je curkoma oblila kri.

Od sošolca, ki me je spremil do Robovega vodnjaka, sem zvedel, da me je »česnil Prešern iz tretje«. Sam sem presodil, da me je po pravici, zato me nikoli ni zbodla želja po maščevanju. Pa si tudi nisva prišla v neposredno bližino, dasi sem na gamnaziji ostal še dve leti. In se tudi kasneje nikjer nisva srečala.

V prvi svetovni vojni sem zvedel, da je dr. Prešerna zajela kot p. v. (politično sumljivega) in zato v uniformi prostaka. To pa ni povsem točno. Spomladi l. 1916, neposredno pred južnotirolsko ofenzivo, sem se držal s svojo četo v sklopu detaširanega bataljona na območju Findenig Koflu (2016 m) v Karnijskih Alpah. V 6 do 7 metrskih zametih so mogle do nas iz doline samo smučarske patrulje. Eno je uničil plaz; k sreči ni bila tista, za katero sem vedel, da jo vodi dr. Prešern. Videl sem ga kasneje pri Arsieru v nekakšni vojno-fotografski službi. Take bi kakemu p. v. gotovo ne zaupali.

Kmalu po vojni sva se pridružila tudi midva stalno naraščajočim vrstam organiziranih planincev. Ne bi vedela drug za drugega, če ne bi Planinski Vestnik od časa do časa objavil kak najin članek potopisne ali drugačne vsebine. Zase vem, da sem opisal komaj desetino tega, kar sem v teh dolgih letih obhodil, gotovo tudi pri njem ni bilo drugače. Za nama je bilo torej ogromno poti, zares čudno, da se nikdar na nobeni nisva srečala.

---

zmanjkalo pobud. Ali pa morda napak gledamo? Saj tudi danes nastopa v alpinizmu množica vrlih, podjetnih mož. Pa perspektiva v preteklosti, z zlatom obrobljena!

Z Brenve so gledali, kako so se iz bivaka na grebenu razlezli vsi, ki so jih tam spoznali: štirje Italijani so šli v smer Major, dva Francoza sta se lotila Peuteroyskega grebena, dva Angleža se dajeta z »drugo« smerjo v severni steni Pilier d'Angle. Zlata doba še kar traja, ugotavlja Vittoz. Navdušenje še gori, še z večjim plamenom, saj sodobna oprema odpira nove možnosti. Zlato dobo še doživljamo in jo hkrati oblikujemo. Kakšen pogled iz Brenve: na ledenik pod njo, ves razoran in razbit od granitnih kanonad, zdi se kakor voda, ki jo veter žene v kameniti breg; Aiguilles du Diable, kako vitke, baletno rahle ostrice! In križem kražem mogočni grebeni Mont Blanca, razi in rezi, rebra, žlebovi! Pilier d'Angle, labirint ledu in granita! Mogočna gora je Mt. Blanc in lepa kakor kaka himalajska piramida.

Zbirali so lažje variante med možnostmi, ki so se jim ponujale. Kakor v življenju: zdaj sprejmeš težak boj, zdaj se mu umakneš. Ali ni tudi v tem mikavnost alpinizma? Pred sebaj imaš cilj, izbereš pot, ogiblješ se nevarnosti, ravnaš odgovorno, pametno. Tveganja v Brenvi ne manjka. Daljave so velike, možni so plazovi, vremenski preobrat. »A tveganje imamo radi, brez te začimbe jed ne bi dišala. In vendarle nam smrt ne diši. Na Nun-Kunu sva neko jutro s Claude Koganovo res veliko in več ur tvegala na tankih vegastih kložah. Prišla sva na vrh. Še do danes nisem pozabil na grenki okus tistih ur.«

»Kako se človek spremeni! Pred dvajsetimi leti sem v samotah Košmirja tvegal vzpon po nepoznanih ledenikih. Zdaj iščem lažje poti in moji tovariši imajo vsi čelade na glavi. Jaz je še nisem povezniI na glavo.«

V višini 4500 m so prišli na pot z Aiguille du Midi na Mt. Blanc. Koliko stopinj, koliko človeških sledi! To je torej današnji alpinizem, pravi ljudski šport, široko steptana sled na Mt. Blanc, množično tavanje po snegu.

Potem so se ločili. Berger in Staub sta odšla proti Mt. Maudit in Taculu, Vittoz s sinom pa čez Grands Mulets. Ko sta bila že skoraj na cilju, je sin pohvalil očeta: »Še te je nekaj skupaj, stari!« Vittoz je pogledal na uro, doslej so hodili komaj šest ur. Nikomor se ne mudi.

Vse se mu je zdelo tako lepo kot v Himalaji. Tako si je želel tiste čase nazaj. Pogrešal je le tisto neizmerno osamljenost, improvizirane bivake v višinah, odkrivanje deviškega sveta. Zato pa je tu spet druga mikavnost: prijatelji in sto znanih poti, smeri in tur. V mislih sta posedela z možmi, ki so jih pred toliko leti odkrivali. Nobenega občutka konkurence, nič nevoščljivosti, ki tako rada zastruplja zrak na ekspediciji. Tu ni nobenih napetosti, nobenega napačnega ponosa, nobenih glasnih prepirov in ne tihe zamere. »Bil sem na Nun-Kunu in še marsikateri deviški vrh sem spoznal. Zdaj imam ta privilegij, da spoznavam neizmerno bogati alpski svet, v belini bleščeče silhuete občudujem pod istim sinjim nebom in moje srce ni nič manj vzhičeno. Če je med tem minilo dvajset let, ne bi rad še enkrat živel tisti davni čas. Spomin na Nun-Kun je nenadomestljiv, pričujočnost Brenve pa me opaja. Jutri bom doživel grebene v Rochefortu ali Ferpècle ali ... Naša ljubezen do gora prerašča tudi Himalajo. Kakor ljubezen do ljubljenega bitja tudi to nagnjenje do gora lahko dopolnjuje vse naše življenje.«

T. O.

Daleč čez sedemdeseto mi je že teklo, ko sem se spomnil, da me čakata še dve neprehajeni poti na Triglav: zloglasna Bambergova ali čez Plemenice, kakor ji je stari trentarski naziv, pa tista odmaknjena, čez Vaje. Nič več ni kazalo odlašati. Kar za Plemenice sem se najprej odločil, da tako opravim težjo preizkušnjo svojih starih podplatov.

Startal sem na Vršiču z enim poslednjih avtobusov, ki so še vozili v tisti seziji. Hotel sem namreč spotoma (!) še skozi 2. Prisojnikovo okno, ki sem ga tudi odrival že celo večnost.

Lep dan je bil pa se mi zato nikamor ni mudilo. Da jo le še do mraka pririnem v Pogačnikov dom! In je prijatelj Poljanec res že pripravljal svetilke, ko sem pogledal v kuhinjo.

Ni tega deset minut, kar je šel v posteljo dr. Prešern, je povedal. – Dva dni je bil tu, jutri dopoldne pa je namenjen nazaj v Vrata in domov. Ni mogel verjeti, da si še nikoli nisva segla v roke in na vso moč je bil radoveden, kakšno ba zdaj po vsem tem, kar sem mu še izdal, to najino prvo srečanje v hribih.

Naslednje jutro sem ga dobil v kuhinji ob Poljančevi poslovni mizi pod oknom, kjer je bil tudi vselej prostor za intimne goste (znan je Prešernov levji delež za nastanek te široko ugledne planinske postojanke), pripravljenega za odhod. Kljukasti nos ga je še zmerom izdajal; seveda pa sem znal to zdaj dovolj spretno zatajiti. Vedel sem tudi, da je mož po dveh težkih operacijah želodca dokaj rahlega zdravja in že zato vse obzirnosti potreben.

Da me ima v dobrem spominu, je dejal, ko naju je Poljanec predstavil; posebno všeč da mu je Panorama s Triglava pa tudi Koledarske beležke pogosto vzame v roke, zato si je že večkrat želel osebnega stika z menoj. Kar zažarel je od presenečenja, ko sem pripomnil, da se je to že zgodilo pred več kot šestdesetimi leti pa šaljivo stresel predenj tisto pobalinsko objestnost, ki se je ni mogel prav nič spomniti.

– To pa morava zdaj na mestu poravnati z bratovščino! je udaril po mizi, kakor bi hotel naročiti bokal zlate rebule. – Kje pa! Alkohola sploh paskusiti ni smel. Pobratila sva se pač brez te priče in tudi Poljanec je prišel na svoj račun.

– – –

Zidane volje sva krenila na pot, ki sva jo že poznala kakor svojo dlan. Imela sva si spotoma še dosti povedati iz blažene davnine, pa sva se zato pogosto ustavila ob kakšni važni besedi, kakor je to pač navada postaranih sprehajalcev in popotnikov.

S pesnikom Prešernom ni bil nič v sorodu. Njegov rod je bil iz mošenjske fare, pa so se podpisovali z »ern« in ne »eren« na koncu. Da je tako zgodaj prišel v ljubljansko gimnazijo, se je imeli zahvaliti teti Ani, odlični šivilji, ki je dobivala stalna naročila iz najpremožnejših gorenjskih družin ter za svoj poklic usposobila tudi obe njegovi sestri. Nadarjenega nečaka je v osnovni šoli še sama prizadevno poučevala predmetov, ki jih je moral obvladati za sprejemni izpit na gimnaziji. Tetina goreča želja je bila, kakor sploh v tistih zaostalih razmerah med našim kmečkim ljudstvom, da bi nečak prvorojenec čimprej zapel novo mašo. Žal se ji ta želja, kakor že prej staršem slavnega Vrbénjca, ni izpolnila.

– Pa si vseno ostal star, zakrnjen samec, sem ga podražil, ko sva že lezla po okljukih Sovatne. – Kaj te je odganjalo od zakonskega jarma?

– Kdo bi to vedel prav presoditi! – Morda ima navsezadnje kak delež tudi ta nesrečna kljuka (pokazal je s palcem na nos), na katero se nobena ni hotela »obesiti« ... Prav zares: ženske se niso gnale za mano, jaz pa za njimi ne; za sproti se je dalo zmerom brez muje preskrbeti ..., je dejal z nekoliko znižanim glasom in pri tem pomenljivo mežikal ...

Dosegla sva Bukovje, kjer sva se poslovila s krepkim stiskom rok in trdnim upanjem, da se še kdaj srečava na tem prijaznem svetu...

1968. Petinsedemdesetletnica SPD.

Potekala je v prostorah posameznih planinskih društev ter dosegla višek v veličastnem taboru v Lagarski dolini. H koncu leta pa je Planinska zveza priredila v gornjih prostorih svojega upravnega poslopja v Ljubljani intimen sprejem za vse vidnejše planinske jubilante, od abrahamovcev navzgor. Med najstarejšimi je bil poleg naju s Prešernom še »večni mladenič« Ivo Marsel, isto tako s tremi osmicami v rojstni letnici.

Vsakdo si je lahko poljubno izbral sedež ob vabljivo obloženi, po vsej dolžini dvorane iztegnjeni široki mizi. Le na zgornjem koncu je bilo prihranjeno mesto za gostitelja, predsednika dr. Miho Potočnika, ki je v pripravnem trenutku vedrega pogleda in prijaznih lic, kakor vselej ob taki priložnosti, izrekel prisrčno dobrodošlico zbranim povabljencem. Izrazil je posebno zadovoljstvo, da je prišlo ravno ob visokem organizacijskem jubileju prvič do take kolektivne počastitve zaslužnih organizacijskih delavcev, kar se bo poslej redno ponavljalo.

Sledila je razdelitev umetniško izdelanih bronastih plaket z vgraviranim osebnim posvetilom vsakemu jubilantu. Nato sproščeni del ob dobrotah, ki jih je ponujala miza.

Prešerna je spremljal Poljanec, čigar gost je bil vsa zadnja leta, kadar je v Ljubljani imel kaj več opravkov. Stara znanca sta si bila tudi z Marselom s številnih smučarskih ekskurzij med obema vojnama. Zame ga je najprej zanimalo, kako sem jo takrat z Bukovja pobiral na Luknjo in po Plemenicah.

Zmerom je čakal, da bom o tem, pa še o najinem srečanju na Podih kaj napisal ...

– Saj sam po sebi vem, kako je: stari ratujemo pa se nam ne ljubi več ... Ampak kaj sem hotel še reči: po tvoji poti na Šmarno goro nisem še hodil ...

– Prav imenitna jel se je vtaknil Marsel, le pridi jo kdaj pogledat!

– Na Šmarni gori nisem bil vse od mature, nam Gorenjcem je od rok, je pripomnil in dodal: – Če sploh še kdaj, morda pa prav kmalu, kaj se ve, pojdem po Mazijevi (se je obrnil k meni) in takrat, kajpa, pridemo pote, da nam boš za vodnika –.

To so bile zadnje besede, ki sem jih slišal iz njegovih ust.

Zrak v dvorani je postajal čedalje bolj zadimljen, ura pa se je tudi že pomikala v pozno noč. S Poljancem sta bila že na tihem zmenjena, samo z očmi sta se poslovila od naju z Marselom in se izmuznila »po francosko«, kakor smo temu svoj čas rekli. Morda še danes tako pravijo, kaj jaz vem, ki sem od včeraj ... s tremi osmicami v osebni izkaznici in z dvema na plečih ...

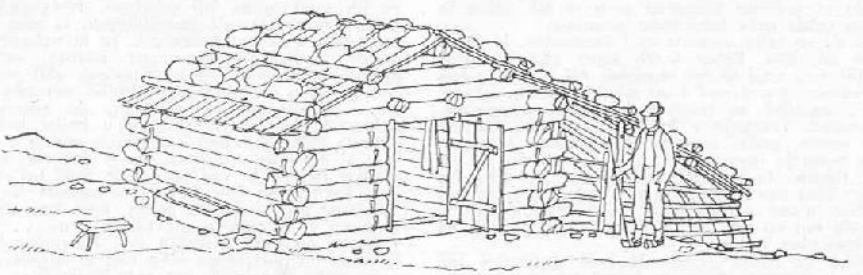

NA ŠTANU V KLINU 1936 VK

DRUŠTVENE NOVICE

70 LET CILKE HODNIK

Dne 9. 2. 1976 bo 70 let, odkar je pri Tišlerju v Srednji vasi v Bohinju »zavekava« Cilka Hodnikova. Cilka je bila tretji otrok v Odarjevi družini. Oče je bil mizar, zato se je reklo pri hiši pri Tišlerju, mati pa je opravljala težki poklic poželeske babice. Tri leta pred Cilkinim rojstvom, leta 1903 je zaradi malomarnosti priložnostnega prenočevalca na nekem skednju pogorela vsa Srednja vas in tudi Cilkinemu očetu je pogorel ves material, ki ga je imel pripravljenega za gradnjo hiše. Oče se je moral zadolžiti in je svoj dolg vrsto let odplačeval.

Cilka je obiskovala šolo v Srednji vasi. Že zelo zgodaj se je posvetila gostinskemu poklicu, ko je v letih 1923 do 1925 delala v kuhinji takratnega hotela Sv. Janez, ki ga je imelo v najemu Slovensko planinsko društvo in ga je opravljala splošno priznana oskrbnica Jerajeva. V tem času je Cilka opravila izpit za kuhinjsko pomočnico. Leta 1930 je Cilka prevzela dolžnost kuharice na Kredarici, ki jo je dolga leta oskrboval znani oskrbnik Franc Šest iz Srednje vasi. Tako se je seznanila z vsemi dolžnostmi oskrbništva visokogorske postojanke.

Konec leta 1936 je Cilka prevzela oskrbništvo Skalaškega doma na Voglu, ki ga je oskrbovala do okupacije v aprilu leta 1941. Skrbna Cilka je takoj po okupaciji oskrbela prenos vsega inventarja, razen pohištva in žimnic, z doma na Voglu na varno, k Jeromu v Srednjo vas št. 15. Ko so kmalu nato Nemci zahtevali od Cilke ključ od doma, so tudi zahtevali, da Cilka na svoje stroške spravi ves inventar nazaj na Vogel, kar je seveda morala izvršiti. Dom na Voglu je pogorel dne 27. junija 1943.

Leta 1942 se je Cilka poročila z Janezom Hodnikom, bratom bohinjskega akademskega slikarja Valentina Hodnika. Janez je bil Cilki močna opora pri povojnem oskrbovanju planinskih domov. Oktobra 1966 se je tragično ponesrečil v Komarči.

Leta 1947 ob Triglavskem smuku je Planinsko društvo poslalo Cilko kot oskrbnico na Staničevo

Cilka Hodnik

kočo, zaradi vojne močno prizadeto. V takih razmerah se je bilo treba znajti, ni bilo lahko biti oskrbnica osamljenega, visokogorskega doma. Do konca leta 1949 je Cilka oskrbovala Staničevo kočo in jo spravila v predvojno stanje.

Za novo leto 1950 je Cilka prevzela oskrbništvo koče pri Sedmerih jezerih, ene najbolj obiskanih visokogorskih planinskih postojank. To dolžnost je opravljala do svoje upokojitve 31. 10. 1963. Med njenim oskrbovanjem, od 1958 dalje, je bila koča pri Sedmerih jezerih prezidana in povečana. To je pomenilo za oskrbnico veliko dodatnih skrbi. Poleg tega je naraščal obisk planincev. Treba je bilo skrbeti, da so bile razmere spričo težav, ki vsako prezidavo spremljajo, za bivanje planincev še vedno znosni. Cilka je to zmogla s svojo prirojeno ustrežljivostjo in delavnostjo, predvsem pa s pravilnim pojmovanjem oskrbništva. Zrasla je v osrčju planinskega sveta in ga že od otroštva rada obiskovala. Zato je bil zanjo vsak, ki je

Skalaški dom na Rjavi skali

Foto Janko Ravnik

Stara bohinjska razglednica

prišel v dom na okrepčilo in oddih, v njenih očeh sestavni del gorskega sveta. Pri tem zanjo ni bilo važno, koliko bo gost potrošil. Cilka je bila ena zadnjih oskrbnic starega predvojnega kova, kakršnih nam danes žal primanjkuje. Obiskovalci Doma pri Sedmerih jezerih so ji izročili pisano in slikano priznanje in posvetilo »triglavskih jezernikov«, ki so se vsako leto za več tednov zbrali pri Sedmerih jezerih na pomladansko smuko. Pa tudi po uradni poti je Cilka prejela priznanja in pohvale. Planinska zveza Slovenije ji je podelila pohvalo za njeno vestno, vzorno in požrtvovalno oskrbovanje koče pri Sedmerih jezerih, Planinska zveza Jugoslavije pa jo je kmalu za tem tudi odlikovala s srebrno značko za dolgoletno, zaslužno delo.

Ob njeni 70-letnici se vse te njene zasluge spletajo v venec lavorik, ki ga ji slovensko planinstvo poklanja v obliki teh skromnih vrstic z vzklikom: »Še na mnoga zadovoljna in zdrava leta! Vaš lik naj bo vzor sodobnikom z istimi dolžnostmi, katere ste toliko let vzorno in požrtvovalno opravljali na naših planinskih kočah!«

Milan Kham

Janez Hodnik

IZREDNI OBČNI ZBOR KOPRSKIH PLANINCEV

16. decembra 1975 je bil v mali gledališki dvorani v Kopru izredni občni zbor Obalnega PD Koper. Zaradi kislega vremena je bila udeležba slabša. Občni zbor je otvoril predsednik društva tov. Vinko Lovrečič in pozdravil med drugimi gosta tov. Filija, predsednika medrdružtvenega odbora primorskih planinskih društev.

Društvo je v letošnjem letu delovalo po sprejetem programu, ki ga je upravni odbor sprejel že na svoji drugi seji dne 20. februarja. V predsezoni so bila organizirana 4 predavanja s predvajanjem diapozitivov, eno od teh je bilo v okviru srečanja s koroškimi planinci. Planinski krožki na šolah pa so imeli svoja samostojna predavanja z domačimi predavatelji. Teh krožkov je sedaj 14, nekateri so bili aktivni, na novo pa je bil ustanovljen na osnovni šoli v Smarjah z okrog 40 mladimi člani PD.

Posebno bogata je bila v tem letu izletniška dejavnost, saj je bilo v sezoni organiziranih 8 skupnih izletov za odrasle in mladino in sicer: na Lubnik, Kum, Gorjance, Ojstrico, Triglav, Jalovec, Porezen in Snežnik. Na Snežnik, kjer smo praznovali dan planincev in 30-letnico osvoboditve, so poleg osebnih avtomobilov odpeljali 4 avtobusi. Na koncu se je nad 15 planincev udeležilo otvoritve planinske vertikale SPD Trst na Peči. Razen treh so bili vsi izleti organizirani z avtobusi. Udeležencev na omenjenih izletih je bilo okrog 380. Aktivni so bili tudi alpinisti, ki so imeli tečaj z 12 udeleženci pod vodstom Sandija Blažine, 4 mladi alpinisti so se udeležili tečaja, ki ga je organizirala PZS.

Markirani so bili posamezni odseki 1. slovenske planinske poti na relaciji Slavnik–Ankaran.

Društvo je organiziralo, da so posamezni člani gorske straže preprečevali na območju Slavnika trganje narcis. Obenem pa so bile postavljene nove opozorilne table. Ker vsi ti ukrepi ne zaležejo, bo potrebno v bodoče skupaj z delavci ljudske milice postavljati zasede in kršitelje kaznovati po veljavnem odloku SO Sežana.

Upravni odbor je analiziral tudi organizacijo izletov in ugotovil vrsto pomanjkljivosti kot npr. pomanjkanje vodičev.

Razen v nekaj izjemah v Izoli in Kopru je v splošnem upadla aktivnost planinskih krožkov na

šolah. V letošnjem letu ni bila organizirana nobena planinska šola. Vzrok temu ni samo preobremenjenost in premajhna aktivnost mentorjev, pač pa predvsem preobremenjenost članov upravnega odbora, ki so odgovorni za delo z mladino. Upravni odbor bo potrebno nujno okrepiti z novimi mlajšimi člani društva, sicer lahko pride do stagnacije. V zvezi s tem se bo morala bolj zavzeti tudi Obalna konferenca SZDL in ZSM.
Problem prostorov je še vedno pereč, odprto vprašanje že, kar društvo obstaja. Dolgoletni trud članov društva je bil tudi letos upoštevan in priznan. Obalna telesnokulturna skupnost Piran je ob nagrajevanju najzaslužnejših športnih delavcev dodelila plakete tudi požrtvovalnim planinskim funkcionarjem tov. Greti Zega in dr. Božidarju Zega ter alpinistu tov. Sandiju Blažini.
Dejavnost društva je bila javnosti slabo predstavljena. Član upravnega odbora, ki je bil odgovoren za dopisništvo, nalogi ni bil kos. Zaradi tega ga je upravni odbor razrešil in na njegovo mesto postavil tov. Zvezdo Kocjančič, uslužbenko radia Koper.
Preden je predsednik zaključil poročilo, je povedal, da upravni odbor razmišlja o ustanovitvi smučarske sekcije, za katero je med člani veliko zanimanja zlasti med pionirji in mladinci. Smučanje bi bila dopolnitev zimske dejavnosti društva.
Finančno poročilo je podala tov. Zega. Poudarila je predvsem nabavo novega inventarja. Kot edini gost na srečanju je spregovoril tov. Fili. V pozdravnem nagovoru je predvsem poudaril in apeliral na člane za dotacijo v znesek za gradnjo koče pri Krnskem jezeru.
V naslednji točki je prišlo do povečanja članarine za odrasle na 40 din, medtem ko se za pionirje in mladince ni spremenila. Predlog je bil soglasno sprejet. Višja članarina bo omogočila članom tudi več ugodnosti.
Po končanem uradnem delu je sledilo planinsko predavanje o letošnji odpravi v Ande. Predaval je vodja odprave tov. Sandi Blažina.

Tomaž Gorenc

PD LOČE

Nedavno tega je bil v Ločah občni zbor tamkajšnjega planinskega društva. Udeležili so se ga poleg domačih članov tudi predsedniki PD sosednjih večjih krajev. Občni zbor so popestrili tudi s predavanji o planinstvu.
Do danes so loški planinci že opravili pet večdnevnih pohodov: Triglav, Kamniške Alpe, Haloško pogorje z Donačko goro, pohod čez Savinjske Alpe na Koroško in še bi lahko naštevali.
Pozimi 1974/75 je planinsko društvo organiziralo planinsko šolo, v kateri je kar 42 planincev prejelo diplomo. Pri tem pa ne smemo pozabiti na uspešno orientacijsko tekmovanje.
Loški planinci pa si najbolj želijo zgraditi brunarico. V ta namen so se do sedaj že pogodili za nakup primernega zemlišča. Les za kočo bodo zbrali pri okoliških kmetih, nekaj denarja že imajo, nekaj ga bodo skušali še dobiti pri družbeno političnih organizacijah, seveda pa bodo največ delovnih ur opravili planinci sami.
Odveč je pisati, da tako aktivno in prizadevno društvo, kot je PD Loče, privablja mnoge nove člane iz bližnje in dalnje okolice. Loško planinsko društvo je res zgledno planinsko društvo.
Zlasti prizadeven in neutrudljiv je predsednik tov. Franček Mali. Seveda ne smemo pozabiti na druge člane odbora, na podporo družbenopolitičnih organizacij v kraju in občini in na številne delovne organizacije, ki so tako ali drugače pomagale k uspehom.

Jože Bračič

8. ZBOR MV PD ILIRSKA BISTRICA

V petek, 12. 12. 1975 so se MV domačega društva zopet sestali.
Dolgoletna načelnica MO Dolores Kastelic je podala obsežno poročilo o delu preteklih 2 let. Njenemu poročilu so sledila poročila namestnika načelnika AO o planinskih skupinah na šolah, o delu študentske planinske skupine in skupine v tovarni Lesonit. Iz vseh poročil je razvidno, da je bilo delo MO dokaj pestro in uspešno.
V PD je poleg 142 članov MO vključeval 649 mladincev in pionirjev, kar predstavlja $^4/_5$ celotnega članstva. Iz teh vrst je izšlo 24 MV, ki uspešno delujejo v društvu. Delo MO se je odražalo v šolskih planinskih skupinah, akciji Pionir-planinec, že drugič se je končala osnovna planinska šola. Poleg tega je MO priredil številne izlete, MV so se udeležili raznih orientacijskih tekmovanj in delovnih akcij. Za marljivo delo je MO prejel srebrni častni znak PZS, 8 MV in 5 mentorjev planinske vzgoje pa je prejelo bronasti častni znak. Pri svojem udejstvovanju pa so pogrešali strokovno izpopolnjevanje MV. Vsekakor pa je napredek v porajanju alpinistične sekcije.
Po živahni debati so sprejeli program za prihodnje leto, ob koncu pa so 4 MV za uspešno opravljen izpit prejeli značke GS. Skupaj so si nato ogledali diapozitive iz doživetij članov AO.

B. S.

DEVETDESET LET JOŽETA PELIKANA

V decembru 1975 smo proslavili devetdesetletnico rojstva znanega celjskega fotografa, turističnega delavca, planinca in ribiča, mojstra Jožeta Pelikana.
Slavljenec se je rodil v Tržiču 9. 12. 1885, se izučil fotografske obrti, opravil specializacijo na Dunaju in postal eden prvih slovenskih fotografskih mojstrov. Obrt je začel leta 1910 v Brežicah, nadaljeval v Idriji, od koder je moral k vojakom. Po prvi svetovni vojni se je umaknil pred italijanskim političnim nasiljem v Jugoslavijo, se naselil v Celju in odprl fotografsko delavnico, ki jo zdaj vodi njegova hčerka Boža, sam pa še vedno postori v delavnici to in ono. Lani je napravil s svojo leica še nekaj posnetkov Celja s Starega gradu. Med obema vojnama je imel fotografski atelje tudi v Rog. Slatini, od koder so šle njegove odlične portretne in pokrajinske fotografije širom po svetu. Takrat še nismo poznali barvnih in strojno izdelanih razglednic. Mojster Pelikan je v glavnem zalagal vse naše turistične kraje s kvalitetnimi razglednicami – fotografijami.
Kot poklicni fotograf pa tudi kot ljubitelj je kaj kmalu začel fotografirati naše turistične kraje in še z večjo ljubeznijo planinske motive. Redki so tisti starejši turistični delavci in planinci, ki ne bi poznali slovite Pelikanove panorame Logarske doline, njegovega Okrešlja, Korošice, Savinjskih Alp, Matkovega kota in drugih številnih prelepih planinskih motivov.
Pelikana pa niso vezale s turizmom in planinami samo njegove poklicne ambicije, marveč tudi resnično ljubiteljstvo, ki ga je privedlo med agilne dolgoletne funkcionarje turistične in planinske organizacije. Ne smemo prezreti njegovega več kot petdesetletnega aktivnega delovanja v celjskem turističnem društvu, več kot tridesetletnega aktivnega dela pri planincih, kjer se je močno udejstvoval pri urejanju številnih planinskih postojank, pa tudi pri propagiranju planinstva. Vrsto let je bil njegov konjiček ribištvo. Bil je med organizatorji obnove ribnikov na Blagovni.
Ob njegovem izrednem jubileju mu želimo še mnogo let, naša tiha želja pa je, da bi dočakal stoletnico!

Z. Vudler

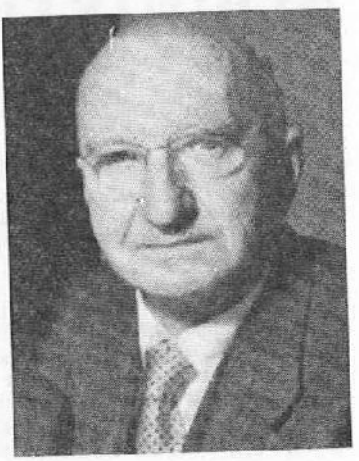

Jože Pelikan

Od leve proti desni: **Bogo Mahar-Slon, Drago Druškovič-Dragec, Jože Košir, Ivan Cankar in Karel Prušnik, predsednik Združenja koroških partizanov, 28. septembra na Bleščeči planini** Foto Fr. Ekar

75 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA NA KOROŠKEM

28. sept. 1975 je bila na Bleščeči planini osrednja jubilejna slavesnost.
Zbralo se je prek 1000 slovenskih koroških in gorenjskih planincev. To je bila mogočna manifestacija, ki so jo popestrili kulturni programi: godba na pihala, pevski zbor, recitacije. Pomembni so bili govori: Karla Prušnika, Ljuba Urbajsa, predsednika PD Celovec in Ivana Miklavčiča. Planincem so čestitali mnogi predstavniki PD in PZS. Predsednik PD Kranj France Ekar pa je ob tej priložnosti izročil PD Celovec društveno plaketo za »razvoj in ohranjevanje slovenstva in planinstva na Koroškem«.
Sledilo je odkritje spominske plošče v koči. Navzoči so bili preživeli partizani, ki so se iz obkoljene koče rešili.

ALPINISTIČNE NOVICE

ŠVICARSKA EKSPEDICIJA V PATAGONIJO 1973/74

Ni čudno, da so se končno tudi Švicarji odločili za Patagonijo in Fitz Roy, saj se tam preskušajo od časa do časa v zadnjih 20 letih najbolj slavne alpske naveze.
7. dec. 1974 so prišli v bazo pod Fitz Royem. Imeli so kakih 500 kg hrane, 1700 m vrvi in 300 klinov. Bilo jih je pet, zato so bili vsi vsak dan napreženi. Po dva v steni, drugi trije pa s transporti, oskrbo in kopanjem snežnih lukenj. Vso steno so opremili z vrvmi, vsak meter sproti, kajti lepega vremena je bilo malo.
Težave so se jim zdele večje od težav v yosemitskih stenah. Od 10. na 11. januar so bivakirali v steni, najtežji bivak, kar sem jih doživel, pravi T. Holdener. 11. jan. zjutraj vihar ni pojenjal, mraz je pritiskal in morali so se umakniti, kake 150 do 200 pod vrhom. Spuščali so se po pritrjenih vrveh, ki so zledenele, »postale so ledeni drogovi«. 12., 13. januarja se vreme ni bistveno izboljšalo. Vendar so hoteli poskusiti še enkrat, saj so imeli od bivaka v steni še kakih 80 m težke plezarije, potem se tudi Fitz Roy »položi«.
Toda Fitz Roy je odločil po svoje, ne po njihovih željah. 14. januarja je pokazal

še hujši obraz, pravi pekel pršnih plazov, mraza, snežnih metežev. Švicarji, sami mlajši fantje, so vstopili, prišli nekaj raztežajev visoko, potem pa so premočeni, premraženi, zaledeneli in zasneženi sestopili. Skoraj ves čas med sestopanjem so se nanje vsipali plazovi in plaziči, ko pa so stopili pod steno, se jim je začel pod nogami mleti nov sneg, meter novega snega.

Imeli so res večjo srečo kot pamet, da so iz patagonskega »inferna« ušli. Bili so: Hanspeter Kasper, Toni Holdener, Andres Scherrer, Ernest Scherrer in Robert Wenger.

Še isto leto je najboljši mož ekspedicije H. Kasper umrl za višinskim pljučnim edemom na začetku Peutereyskega grebena, potem ko je prejšnji dan prvi pozimi preplezal Grand Pilier d'Angle. Bil je vrh švicarskega alpinizma.

Komaj 17-leten je že preplezal raz Badile v Berghellu, v naslednjih letih ponovil sam ali s klienti najtežje smeri v Franciji in Dolomitih. Bil je član švicarske državne reprezentance, sijajen tekač, leta 1967 državni prvak v smuškem teku na 30 km. Preplezal je tudi najslovitejše smeri v Yosemite in spoznal tudi nekatere težje ture v Kavkazu, skratka »vrhunski razred«.

T. O.

TURE SLOVENSKIH PLEZALCEV V »LA MONTAGNE« 1975/2

Na str. 86 je zabeležna slovenska smer v Marmaladi – Gradišar, Herzog – 16. 7. 1974, značilen steber, ki se od normalne smeri obrača na levo. Novost je tudi notica o novih smereh v Julijskih Alpah.« Zabeležene so tudi Site (Šite), tura, ki so ponovile jugoslovanske naveze Klinar in Rozik (najbrž Rožič), Herzog in Krivic. »J. Rozik je kot drugi preplezal tri ekstremne smeri v severni steni (sc. Mangrta), ki je ena najlepših v Vzhodnih Alpah.« Zabeležene so tudi Site (Šite), tura, ki so jo leta 1974 v severozahodni steni izvedli Kramar, Pollak in Volkar, dalje še Schinkova smer, ki sta jo ponovila Belak in Manfreda. V isti številki je zabeležena naša ekspedicija na Kangbačen, ki da je »eksaktno sledila Poljake iz spomladi 1974«.

T. O.

NOVA SMER V AIG. DU DRU

Tone Gross – o njem smo poročali lani v zvezi z novo smerjo v Cinah – je češki alpinist, ki živi v Ženevi. Od 21. aprila do 3. maja 1975 se je zagnal v Dru in v 12 dneh izplezal s tehničnimi sredstvi izsiljeno smer. Bil je sam in verjetno bi težko dobil tovariša za tako podjetje. Smer poteka med znano Bonattijevo smerjo in ameriško direttissimo.

Nova smer je nastala tudi v Grande Rocheuse, v severni steni, 20.–21. februarja 1975. Naredila sta jo P. Bourges in R. Mizrahi. Aprila sta jo že ponovila Gabarrou in Merin, maja pa Cada in Mueller. V prvi polovici poteka po Couturierovem ozebniku – 1975 že tretjič premaganem pozimi – nato pa zelo strmem ledu 150 m in izstopu na vrh. Zelo je podobna švicarski smeri v les Courtes. Mnoge težke smeri so bile pozimi 1975 ponovljene v les Courtes in v les Droites.

T. O

IZ PLANINSKE LITERATURE

SPELEOLOG, glasilo Speleološkog odsjeka Planinarskog društva »Željezničar« u Zagrebu, 20.–21. (1972–1973), strani 24.

Pred nami je jubilejna številka prvega jugoslovanskega jamarskega časopisa, ki ima zadnje desetletje dokajšnje težave z rednim izhajanjem, ki pa jih trdovratni zagrebški jamarji na čelu z urednikom ing. S. Božičevićem več ali manj uspešno premagujejo. Pri tem težkem delu jim želimo še nadaljnjih uspehov.

Uvodnik izpod peresa prvega urednika Slavka Marjanca prikazuje težave, ki so jih morali jamarji PD Železničara prebroditi leta 1953 in 1954, da so uspeli izdati prvo številko tega časopisa, ki je na prvem jugoslovanskem speleološkem kongresu v Postojni izzvala veliko pozornost.

Vladimir Božić piše o Baračevih jamah pri Rakovici ob cesti Karlovac–Plitvice. Predlaga, da bi jih zaščitili in uredili za turistični obisk.

Branko Jalžić piše o Rudelića pećini na izviru Cetine in še o drugih jamah tega območja. Prve zapiske o tem jamskem sistemu najdemo že leta 1774, kasneje pa so sistem podrobneje preiskali prav jamarji SO PD Železničar.

Vladimir Zebec daje nov prispevek k poznavanju sestave karbonatnih oblik v jamah. Preiskali so sigo iz 14 jam. Štiri od teh so vsebovale aragonit, v enem primeru pa sta se menjavala aragonit in kalcit. Prikazana je metoda raziskovanja, želijo pa preiskati tudi pogoje, v katerih je nastajal aragonit.

Marija Poje je poročala o raziskavah podzemeljskih mehkužcev in njihovi ekološki klasifikaciji. Sledé nekrolog za Vladimirjem Redenškom, poročilo o največjih speleoloških objektih na svetu in poročila o delu speleoloških odsekov pri planinskih društvih na Hrvatskem.

Poleg prikazane uporabe škripca Sv. Bernarda v jamarstvu so na zadnjih straneh časopisa še knjižna poročila in poročila o nekaterih važnejših akcijah doma in na tujem.

Časopis je dokaj dobro natisnila »Zadružna štampa« v Zagrebu, skice in fotografije so dobre. Upamo, da bo uredniškemu odboru uspelo slediti letnike in nas obveščati o jamarstvu v svoji republiki.

D. Novak

Kazimir Tarman, ZAKAJ – ZATO V EKOLOGIJI. Pionirska knjižnica. Strani 35; Ljubljana, 1975

Konec leta 1975 smo dobili darilo. In to resnično darilo, knjigo, ki bi jo moral prečitati in osvojiti vsakdo. V poljudnem, lahkem stilu in z nebroj argumenti spoznavamo ves življenjski krogotok, spoznavamo, da smo del narave, spoznavamo, zakaj taka raznolikost življenja in kako narava gospodari, kako pa mi vplivamo na ta življenjski krog in na to gospodarstvo, kako uničujemo naše okolje. Knjižica nam daje osnovne pojme in osnovne podatke o ekologiji.

Težko je prikazati knjižico s tako bogato vse-

bino. Izposodimo si zato nekaj citatov iz nje: »Ekologija človeka ni in ne sme biti naravnana le na reševanje človeka. Uspeli bomo le tedaj, ko bomo reševali tudi življenje v našem okolju. Z enako vnemo kot človeka moramo varovati in ohranjati ves rastlinski in živalski svet naše zemlje. Zato pa našemu gibanju za lepo, čisto in zdravo življenjsko okolje odločno in nesramežljivo recimo: Varstvo narave. Ker je človek del narave, varuje tudi sebe, kadar varuje naravo v celoti.« »Pravimo, da živimo v visoko civiliziranem svetu, toda v resnici bomo tega vzdevka postali vredni šele tedaj, ko se bomo zavedali svoje potratnosti, se ji uprli in začeli posnemati naravo.« »O električnih varovalkah vemo, da ne smejo pregoreti, in kadar pregorijo, je nekaj narobe. Tudi žive varovalke, vrste rastlin in živali v naravi, ne smejo »pregoreti«. Če ribe v potoku in ptiči v sadovnjaku poginjajo, če se drevesa v obcestnem drevoredu sušijo, potem je v našem okolju nekaj narobe.

Zato drži kot pribito: če se varuh narave poteguje za čisto okolje, za zaščito rastlin in živali, ni to ne muhavost ne solzavost in tudi ne kljubovanje tehnološkemu napredku, temveč opozorilo na »kratki stik«, ki ga moramo popraviti.

Še mnogo tega je avtor napisal in nas znova opogumil za naš nadaljnji »boj«. Kajti: »Kdor slabim odpušča, dobrim škodi . . .!«

D. Novak

PLANINSKA ZALOŽBA
Planinska zveza Slovenije

Ima v zalogi naslednje izdaje:

zemljevidi:

Julijske Alpe 1 : 50 000 – zahodni del (1973), 20 din;
Julijske Alpe 1 : 50 000 – vzhodni del (1973), 20 din;
Škofjeloško hribovje (1972), 22 din;
Kamniške in Savinjske Alpe (1968), star. z., 7 din;
Kamniške in Savinjske Alpe 1 : 50 000 (1975), 50 din;
Julijske Alpe – Bohinj 1 : 20 000 (1975), 30 din;
Pohorje – vzhodni del 1 : 50 000 (1975), 18 din.

vodniki:

Vodnik po Slovenski planinski poti (1974), 100 din;
Julijske Alpe – planinski vodnik (1975), 90 din;
Karavanke – planinski vodnik, 2. izdaja (1975), 100 din;
Bil sem na Triglavu (vodnik in dnevnik), 12 din;
»Triglav«, brošura v angleščini, nemščini in italijanščini, 3 din;
»Planine Hrvatske«, 2. Poljak, 100 din;
»Vodnik po Julijskih Alpah« v italijanščini, P. Rossi, 105 din;
Ljubljanska mladinska pot, 15 din;
Šmarna gora, 10 din;
Naše gore (PD Kranj), 5 din;
Pot prijateljstva (vodnik in dnevnik), 40 din;
Planinski dnevnik, 25 din;
Loška planinska pot, 15 din.

vzgojna literatura:

Hoja in plezanje (Mihelič, Škarja), 40 din;
Plazovi (1973), 25 din;
Narava v gorskem svetu (1975), 40 din;
Pesmi z gora (pesmi z notami) (besedila in notni zapis), 4 din.

T. O.

VARSTVO NARAVE,

vol. 8, 3–90; izdaja oddelek za varstvo narave pri Zavodu SR Slovenije za spomeniško varstvo. Ljubljana, 1975.

»Varstvo narave« je revija za teorijo in prakso varstva narave v Sloveniji. Prinaša izvirne razprave, članke in poročila s področij, ki sestavljajo naravovarstveno stroko in so aplicirani na varstveno tematiko, beremo v prikazu vsebinske zasnove revije »Varstvo narave«.

Sledeč tem načelom nakazujejo v 8. zvezku razprave in članki vrsto zanimivih problemov.

Kot 14. študijski prispevek k poznavanju Triglavskega narodnega parka je članek D. Novaka »Kataster kraških objektov v ožjem območju TNP«. Kataster prikazuje nad 110 kraških objektov, jam in brezen z njihovimi osnovnimi podatki. Nekatere ilustrirajo tudi skice. Žal dokaj pomemben prispevek nima povzetka v tujem jeziku.

Sledi I. Puncerja in M. Zupančiča prikaz bukovo-jelovega gozda v Pivški kotlini pri Hraščah, katerega zaradi svojih posebnosti priporočata za zavarovanje.

T. Wraber je odkril »Novo nahajališče evmediteranske flore v slovenski Istri«.

Pri vasi Dragonja je bil ugotovil 251 rastlinskih taksonov, ki imajo nekateri tukaj svoje edino nahajališče v Sloveniji ali pa imajo druge značilnosti, zaradi katerih je avtor predlagal, da se ta lokalnost zavaruje po naravovarstvenih načelih.

B. Drovenik je vzporedno s svojim zooloških raziskovanjem pregledal tudi floro Menine planine in popisal 532 vrst cvetnic in praprotnic. Gozd sega do najvišjih vzpetin Menine. Za nekatere od opisanih rastlin je Menina njih skrajna jugovzhodna meja.

V. Strgar razpravlja o varstvu Blagajevega volčina v Sloveniji. Da ne bi več uničevali te rastline na samem rastišču, predlaga avtor, da bi za prodajo razmnoževali Blagajev volčin v rastlinjaku in v kulturi.

Peter Skoberne poroča o rezultatih raziskovalnega dela celjskih prirodoslovnih krožkov o članku »Lišajsko kartiranje Celja in okolice«. Pregledali so razširjenost lišajev v Celju in okolici. Ugotovili so povezanost med onesnaženjem zraka in vremenskimi pojavi, ugotovili so tudi, da onesnažen zrak fiziološko vpliva na nekatere rastline, ki zaradi tega iz onesnažene okolice izginjajo.

Na koncu je J. Gregorija »Prispevek k poznavanju ptičev Krakovskega gozda«. Avtor obravnava 23 vrst, ki jih je na terenu ugotovil.

Dodane so še bibliografske kartice vseh prispevkov.

Revija, ki jo ureja uredniški odbor pod vodstvom Staneta Peterlina, se solidno uvršča med naravovarstvene publikacije tako doma kot tudi na tujem.

D. Novak

PAUL CÉZANNE IN NJEGOVA GORA

Mont Saint Victoire je ime gore, ki je znamenitega francoskega slikarja pritegovala vse življenje. Že leta 1867 jo je upodobil na neki sliki. V Metropolitain Museum of Art v New Yorku je isto goro obdal z nežno mirno pokrajino. V ospredju stoji drevo, v ozadju gora. Mt. Saint Victoire je tudi na sliki, ki visi v Baltimore Museum of Art. V ospredju je kamnolom, ne daleč zadaj pa gora, blizu, vendar nedostopna. Vrh je samostojen predmet z jasnim profilom. »Skale v Fontainebleauju«, ki vise v Metropolitain Museum, še bolj upodabljajo obliko gore z barvami. Že na sliki, ki visi v Baltimoru, so vidne navpične plošče, tako značilne za njegov kasnejši slog. Sliko je naredil v letih 1898 do 1900.

H. Zebhauser piše v »Der Bergst.« 1975/8: Cézannove barve niso prosto lebdeče. Tkivo potez je kakor pri impresionistih, barve tvorijo specifične elemente ploskev. Cézanne sam pravi: »Ni modeliranja, so samo kontrasti. Toda kontrasti niso belo in črno, marveč gibanje barv.« Umetnost mu je bila harmonija kakor narava. »Da predmet naslikaš v njegovem bistvu, moraš imeti oči slikarja, ki se v barvi sami polaste predmeta.«

Tudi v letih 1904 do 1906 je slikal Mont Saint Victoire. Ena od teh slik je danes v umetnostnem muzeju v Baslu, druga v Zürichu, tretja v Philadelphii. Te upodobitve so tipične za strastno svobodnost, ki je bila značilna za Cézanna proti koncu življenja. Ekstatična sproščenost! Zemlja, gora in nebo so združene v skupno himno, nekakšen izbruh barve in bogatih tonov – vse do možnih mej. Gora strastno kipi v nebo in se spet nežno steka v zemljo. Nebo je ena sama eksplozija modrih in zelenih oblakov, ki z divjo glorijo ovijajo veličastno goro, jo oživljajo in dramatizirajo. Gora dinamično raste v višave, pod njo pa je sijajna dežela z njivami, hišami, polji. S temi slikami je Cézanne v moderno slikarstvo uvedel proces abstrakcije. V slikanju svoje gore je Cézanne našel svoj način gledanja, ne spontano, pač pa s sistematičnim ponavljanjem motiva. V 20 letih je to gledanje poglobil, njegova gora in dežela okrog njega diha, v njej je izražena prevzetost njegove duše, ki razvnema gledalčevo oko. Abstrakcija je nastopila svojo pot s slikarjevim prodiranjem v motiv Mont Saint Victorie. Vendar ne do konca, do totalne abstrakcije. Cézanne je našel sintezo med abstrakcijo in naravo. S tem je postal nekakšen izvor današnjega slikarstva, tudi tistega, ki upodablja oblikovno lepoto stvari. V čemer so videli impresionisti samo svetlobo, je on gledal trodimenzionalno telo. Da bi ga upodobil, je uporabil svetlobo. (Paul Cézanne se je rodil 1839 v Aix-en-Provence. Leta 1861 je prišel v Pariz, umrl je leta 1906, 67 let star.)

T. O.

RAZGLED PO SVETU

JUŽNA STENA LHOTSE

Cassinova odprava v južno steno Lhotseja, mogočnega soseda Čomolungme, je, kakor smo že poročali, morala obrniti, čeprav sta bila njena vidna člana tudi R. Messner, ki ima za seboj 15 ekspedicij, in Alessandro Gogna, ki je vsaj deset let poklicni alpinist in ima za seboj najekstremnejše ture. Der Bergsteiger 1975/8 se vprašuje, kaj je prišlo nad take uspešnike, da so zatrobili k umiku. Riccardo Cassin, svetovnoznani alpinist iz mičnega mesteca ob Gardskem jezeru Lecca, je izjavil: »Moj ideal je bil direttissima v osemtisočaku. Ko sem leta 1974 gledal severno stran Lhotseja, se mi je zdelo, da je možna in to po desni strani. Nisem opazil niti sledov po kamenih in snežnih plazovih, vse to izginja tam v orjaških krajnih počeh. V desni polovici stene ne gre, to smo videli takoj, ko smo prišli v bazni tabor. Zato smo zavili v levo polovico. Stena sploh ni mirovala, noč in dan je v njej grmelo, sikalo, se treslo, rožljalo je kamenje, led, ena sama smrtna nevarnost. Poleg tega nas je pognalo nazaj še slabo vreme. Moštvo je bilo dovolj močno, vendar bi tudi pri dobrem vremenu v desni polovici stene lahko klonilo. V naših pogojih ne bi uspelo nobeno moštvo. Moje sanje – strma direttissima na vrh osemtisočaka – so se razblinile. V levi polovici stene ne mislim poskušati še enkrat. Zelo sem bil razočaran tudi nad nosači, ki so nas okradli.« 30-letni Reinhold Messner, himalajec z edinstvenimi izkušnjami, je dejal, da je leva polovica stene prehodna že danes seveda v ugodnih okoliščinah, desna pa utegne biti leta 2000, če se bo ekspedicionistični sistem razvil, spremenil. Po da-

našnjem sistemu bi moštvo (10 do 15 ljudi) moralo plezati dva meseca, to pa je prenevarno. Cassin je pristal na Messnerjeve pogoje: Smer naj bi izbrali šele v bazi, običajna ekspedicijska pogodba ne bi prišla v poštev. Vzrok kapitulacije: Slabo vreme in še to: večina moštva ni vedela, kaj pomeni stena v višini 8000 m. Morala je zato stanovitno pojemala. Po Messnerju bi morda prišlo do uspeha, če bi lahko spravili do harmoničnega delovanja take može, kot sta Seigneur in Haston.

Gogna meni, da bi prišla čez steno naveza dveh mož, ki bi splezala skrajno hitro, tako da bi opravila v desetih dneh, Vzrok umika: Slabo vreme. Plaz jim je porušil bazo, zasul tabor 3 in s tem povzročil zamudo 8 do 9 dni. Preživeli so tri velike plazove.

33-letni Ang Tsering, sirdar, ki ima za seboj šest ekspedicij, meče krivdo na ekspedicijo, ker je zaklala enega jaka. »To vedno prinaša nesrečo. Stena je zelo težka, bilo je slabo vreme, po treh plazovih sta ohranila voljo do vrha samo še Gogna in Messner. Šerpe, ki so bili že v višini 8000 m v jugozahodni steni Everesta, pravijo, da je Lhotsejeva stena težja.«

Na vprašanje, če bi se v južno steno Lhotseja še poskusil, je odvrnil: »Seveda, če me bo kdo najel.«

»Bergsteigerjev« komentar: Italijani, ki so s K_2 in drugimi vrhovi sodelovali v prvi dobi himalaizma, so hoteli imeti direttissimo v Himalaji. CAI je bil pripravljen finansirati nacionalno ekspedicijo z velikim ciljem. Cassin, stari mojster ekstremizma, in Gogna, mlajši partner, sta izizbrala južno steno Lhotseja, ki je bila soglasno »nepremagljiva«, ena najtežjih na svetu. Opremili so se za direttissimo in s to namero prišli v bazo. Edini, ki je opozarjal na prevelike objektivne nevarnosti in predlagal drugo smer, je bil Messner. Stena je visoka 3500 m! Eigerjeva severna stena in še dve severni steni Velike Cine. Italijani so se morali umakniti v levo polovico stene, kjer so leta 1973 odnehali Japonci. V začetku jim je šlo hitro spod rok. Potem sta dva plazova razdejala bazni tabor, tretji plaz pa tabor 3. V začetku maja so prišli do višine 7500 m, vso smer so od vznožja do 7500 opremili z vrvmi in lestvami. Ker pa je kar naprej snežilo in so zato še bolj grozili plazovi, so se morali umakniti.

Reinhold Messner je v isti številki »Bergsteigerja« popisal, kako je doživel tiste tri plazove. Pravzaprav – vsa čast opremi in ljudem, ki so jo dotorej izpopolnili. Če bi je ne bilo, bi v taki uimi človeško življenje moralo ugasniti.

T. O.

ŠTIRITISOČAK PO AMERIKANSKO

Pisali smo v tej rubriki, kakšne navade so v ameriških gorah. Bili so tam obiskovalci, ki so imeli skušnje iz Kavkaza in primerjali, kajti primerjava se ponuja. Nemška družba, beremo v »Der Bergst. 1975/9, je odrinila na 4392 m visoki Mt. Rainier, ki štrli več kot 2000 m nad Kaskadskim gorovjem v državi Washington na ameriškem severozahodu. V Taconi so zavili s »freeway« na cesto št. 7, ki drži v nacionalni park Mt. Rainier. Do Nisqually Entrance, 90 milj, so vozili poltretjo uro, kajti cesta je zvita, nad 55 milj na uro nista smela voziti. Ob cesti so videli stati jelene in lose, prav nič plašne, tudi številni »čipmunki«, nekakšne veverice se jih niso nič bale. Na spregled pa nista prišla niti medved niti rakun.

V višini 1900 m je turistični center, velik parkirni prostor, mnogi »Inn«, v začetku julija še vse pod snegom. Oglasili so se na Ranger Station, kjer so si rezervirali dve mesti. Izhodišče za goro je Camp Muir, Muirov tabor, imenovan po ameriškem planinskem pionirju Muiru. Tabor ima 20 postelj. Več turistov »ranger« ne spusti v tabor.

Najprej so morali izpolniti registrski list: z osebnimi podatki, z odgovori na vprašanja: koga naj tabor obvesti v primeru nesreče; kakšne planinske izkušnje ima prijavljenec; katere ture ima za seboj; na kakšno turo gre in za koliko časa. Na hrbtni strani formularja so navedeni rekviziti, ki jih je treba vzeti s seboj: cepin, dereze, vrv predpisanih mer, tri vponke, zemljevid, kompas, žepna svetilka tri prusikove zanke, opremo za bivak, kuhalnik, žepni nož, pred mokroto zavarovane vžigalice, prva pomoč, zasilna prehrana za dva dni – a to še ni vse. Nazadnje mora popotnik še izjaviti, da se bo držal veljavnih pravil. Navidez birokracija, v resnici pa kar smiselni predpisi, ki varujejo nekontroliran vdor v divjino. Ali ne bi kaj takega tudi v Alpah prišlo prav? Ali pa ta »voda« že preveč dere in je premogočna, da bi šla skozi tako cedilo? Najbrž vprašanje ni več aktualno.

Mt. Rainier ima okoli sebe več štiritisočakov, ugaslih vulkanov, 26 ledenikov. Koča, ki je izhodišče za vrh, je preprosta, brez vsakega komforta. Dostop na vrh Mt. Rainier nima posebnih težav. Od Muirovega tabora do vrha so Nemci hodili 6 ur. Opazili so, da so kljub precejšnjemu obisku steze in koče čiste, prav tako vrhovi, nobenih odpadkov, še cigaretnih škatel in ogorkov niso opazili. Za vodniško literaturo ni težko. L. 1973 je izšel vodnik »Cascade Alpine Guide«, navajajo pa še nekaj starejših. Informacije in prijave sprejema na prvem mestu Mt. Rainier National Park – Headquarters, Longmuir, Washington 98397, ZDA.

SLOVENSKE ŽELEZARNE

ŽELEZARNA RAVNE n. sol. o.

TOVARNA PLEMENITIH JEKEL

RAVNE NA KOROŠKEM

IZDELUJEMO:

- **LITA**
- **KOVANA in**
- **VALJANA JEKLA**

S KVALITETNO IN SOLIDNO PROIZVODNJO GARANTIRAMO DOBRO POSLOVNO SODELOVANJE IN SE TOPLO PRIPOROČAMO!

KMETOVALCI
VINOGRADNIKI
VRTIČKARJI

GORENJE MUTA VAM NUDI TEŽKO PRIČAKOVANO IN VSESTRANSKO UPORABNO KOSILNICO

REX KOMBI

UNIVERZAL

GORENJE MUTA

Z nakupom kosilnice vam bo omogočeno, da poleg košnje opravljate še druga opravila, kot so: rahljanje zemlje, škropljenje raznih nasadov, obračanje in zgrabljanje sena, transport.
Z vsemi priključki predstavlja REX-COMBI-UNIVERZAL kmetijski stroj, ki je uporaben skozi vse leto, od spomladanskih opravil pa do jesenskih del, vključno s spravilom pridelkov. Koristno ga lahko uporabljamo tudi v zimskem času za čiščenje snega s priključitvijo zelo uporabnega snežnega pluga.

GORENJE MUTA SE PRIPOROČA

ŽG LJUBLJANA

PODJETJE ZA
TURIZEM
TRANSPORT
IN GOSTINSTVO

IZLETI
PREVOZI
LETOVANJA
VOZNE KARTE
GOSTINSKE STORITVE
INFORMACIJE

Turistične informacije:

LJUBLJANA	Titova 40 tel. 311-851, 311-852
CELJE	Titov trg 1 tel. 23-448
MARIBOR	Partizanska 50 tel. 21-217
POSTOJNA	Tržaška 4 tel. 21-244
PULA	Mate Balote 4 tel. 23-629, 23-033
ROGAŠKA SLATINA	na železniški postaji
KOPER	Pristaniški trg 7
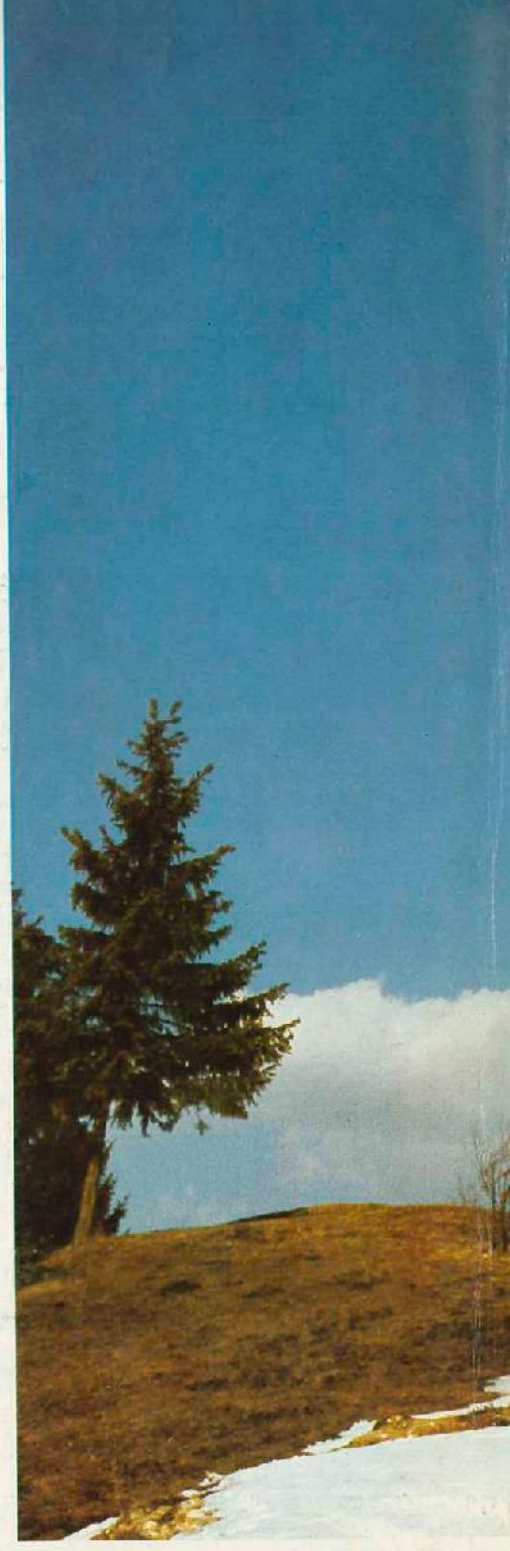
Kolodvorske restavracije
Železničarski dom na Pohorju
Atomske toplice v Podčetrtku